సూతపురాణము.

తృతీయాశ్వాసము.

లరు 1_0_0.

కృతికర్త:
కవిరాజు,
త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరి.
శతావధాని, బారిష్టరు,
సూతాశ్రమము, తెనాలి.

1932.

తొలిపలుకులు.

"ఆర్యస్త్రైవర్ణికః" యని పూర్వులు నిరాఘాటంబుగ వాకొని యున్నారు. దీని యర్థమేమి? ద్విజులని నేఁడు వ్యవహరింపఁబడుచున్న మూఁడుకులములవారే యార్యలోకంబునకుఁ జెందినవారని పూర్వుల యభిప్రాయము. అయినచో శూద్రులని కలగూరగంపగా వర్తమానంబున వ్యవహరింపఁబడుచున్న నాలవజాతివారి యుపపత్తియేమి? ఎవ్వరు వీరు? చిరకాలంబుననుండి సామాన్యస్వత్వదూరులయి నీచ నీచదశం బొరలాడుటకుఁ గారణమేమి? స్మృతులయందుఁ జెప్పఁబడిన వీరిజన్మకథనము నిజమయినదేనా? నిజముగ స్మృతులు వీరికొసంగిన స్థానమేనా వ్యావహారికమునందుఁ జెల్లినది, చెల్లుచుండినది? స్మృతివాక్యములకు నాచారమునకు భేదమెట్లు తటస్థించినది? స్మార్తధర్మవిరుద్ధముగ దక్షిణాపథమున వీరికిఁ బ్రజాపాలనము, సేనాపతిత్వము, మంత్రిత్వ మెట్లు లభించినది? ఈయంశముల నన్నింటిని గూలంకషముగను, నిష్పాక్షికముగను, సవితర్కముగను జర్చించుట మావిధియని నమ్మి యిప్పుడద్దాని కుపక్రమించుచుంటిమి.

ఉపర్యుదాహృతమగు లోకోక్తినిబట్టి శూద్రశబ్దవాచ్యులయిన మానవులు "ఆర్యులు" కాక "అనార్యుల"ని మాత్రము స్పష్టముగఁ దేలుచున్నది. అయినచో నీయనార్యు లెవ్వరు? శాఖోపశాఖాసమన్వితమయిన ద్రావిడలోకంబునకుఁ జెందినవారు. వీరార్యజైత్రయాత్రకుఁ బూర్వమునుండి యీదేశంబున వసించుచున్నవారు. విదేశీయులు, విజాతీయులయిన యార్యులు తమదేశంబునకు వలసవచ్చినపుడు, మోహరించి, యొడ్డారంబులొడ్డి యొఱగడ్డములం ద్రొక్కి, పెక్కుశతాబ్దులు హోరాహోరిం బోరి, పోరి, యార్యుల తెక్కలితోవలను నఱికట్ట నడుముకట్టి వసుంధరాభాగమును, గవోష్ణరక్తధారాపరిప్లుతమును జేసిన మహావీరులు. దైవోపహతులయి పెద్దరులగు నార్యుల కుతంత్రంబులకును, నవినీతికిం జిక్కి పరాభూతులయి వీరుత్తరాపథము

నుండి వెనుకకు మరలవలసినవారైరి. వెనుదిరిగిన ద్రావిడలోకం
నందలి క్షతగాత్రులను, వికలాంగులను, బందీలుగాఁబట్టి యార్యు
వారలను దాసీస్త్రీలను జేసికొనిరి; లోఁబడిన ద్రావిడులను గట్టుది
ములలో నుంచి, యెన్నఁడెట్టి తిరుగుఁబాటు జరుగకుండుటకు
స్మృతులు రచియించి, వీరికి ధర్మోపదేశంబుఁ గావించిరి. సర్వస్వ
ములకు దూరగులఁజేసి, కొంచెమించుమించుగా సంఘబహిష్కృ
లనుగాఁ జేసిరి. వీరికిఁ ద్రైవర్ణికశుశ్రూషయే విధివిహితమనిరి. ఇ
వును గడించుటకు హక్కులేదనిరి. గడించిన యిస్తువేదయిన ను
యెడల బ్రాహ్మణుల పరముఁ గావింపమనిరి. వీరికడ ధనమున్నయెడ
రాజు బలాత్కారముగానైన లాగికొనుట ధర్మమనిరి. ఇవి యుత్త
పథముననున్న ద్రావిడుల స్థితిగతులు.

ఇది యిటులుండ నార్యులయందలి మూఁడు వర్ణములవా
స్వత్వములయందు నీషద్వ్యత్యాసమైనను గల్గుటకుఁ కారణమేమియొ
యోజింతము. దీనిని బరిపూర్ణముగా గ్రహించుటకు మూలసూత
మొక్కటియున్నది. అది యేదంటిరేని, వివరించెద మాలింపుఁ
స్మృతికర్తలు పెద్దలు నీ మూఁడు భాగములయందలి మానవులక
శరీరవర్ణము (అనఁగా నొడలిరంగు) మూఁడు రకములుగ నుండున
వాకొనిరి. ఒక్కజాతియందే దేహచ్ఛాయయందు నీభేదము కల్గుటకు
గారణమేమి? నిజముగ నాయా భాగములవార లాయా వర్ణము
గలిగియే యున్నారా? దీనికిని జాతివిభాగమునకును, స్వత్వనిర్ణయమ
నకును, సంబంధమేమయిన నున్నదా? మీమాంసఁజేసి పరిశీలింతము

మా యభిప్రాయమున నాయా విభాగములకుఁ జెప్పఁబడి
దేహచ్ఛాయకును, స్వత్వనిర్ణయమునకును గావలసినంత సంబంధ
మున్నది. శీతోష్ణపరిస్థితులవల్ల దేహచ్ఛాయ మాఱుననుట యెల్లరెఱి
నదియే. అతిశీతల దేశవాసులు తెల్లగను, నత్యుష్ణదేశవాసులు నల్ల
నుందురు. ఈకారణముచే శీతలదేశవాసులగు నార్యులు తెల్లగను
నుష్ణదేశవాసులగు ద్రావిడులు నల్లగనుండిరి. ఇందు సృష్టివైచిత్ర్య
మేమియు లేదు. హిమాలయోపరిభాగమందున్న కైలాసమందు వసి

చిన శివుఁడు తెల్లనివాఁడని పురాణములయందు వర్ణింపఁబడెను. శ్వేతాంగులయిన యార్యులయందు వర్ణవిభేదమెట్లు సంభవించినది? సంభవింపనియెడల నీదిగువఁ జెప్పఁబడు నార్యనిర్ణయమునకు నర్థమేమి. బ్రాహ్మణులు శ్వేతాంగులనియు స్మృతికర్తలు నిర్ణయించిరి. దీనికర్థ మేమి? వివరింతుము. శ్రద్ధగా నాలింపుఁడు.

ఆర్యులు శ్వేతాంగులు, ద్రావిడులు కాలాంగులు, వీరియిరువురి రక్తసాంకర్యముచేఁ గల్గిన ప్రసవముయొక్క దేహచ్ఛాయ రకరకం బులుగ నుండును. అనఁగాఁ దెలుపుగాక, నలుపుగాక, తెలుపు నలుపు నడుమనున్న రంగులన్నియు నప్పుడప్పుడు బిడ్డల శరీరమునందు గన్పట్టు చుండును. ఈ కారణముచేతనే యార్యులయందు వర్ణవిభాగ మేర్పడ వలసి వచ్చెను. ఈ వర్ణవిభాగముతో హక్కులయందుఁ దారతమ్యము కూడ నవసరమయ్యెను. అంతియకాని కొందఱాధునికు లాడునట్లు సంఘశ్రేయస్సుకొఱకుఁ, గార్యవిభాగము చేయఁబడినది యని చెప్పు మాట నిరర్థకము, నిర్మూలము నిరాధారము. పైన వాకొనఁబడిన గుప్తభావమును వ్యక్తీకరించుటకొఱకే, దీనికి వర్ణవిభాగమని పేరిడఁ బడెను. వర్ణమనఁగా దేహముయొక్క రంగు. రంగునుబట్టి యేర్పడిన విభాగమని యనుమానరహితముగ స్పష్టమగుటలేదా? వైతండికులకు నేమిచెప్పఁగలము? ఎట్లు నచ్చఁజెప్పఁగలము? స్వత్వభేద మెట్లువచ్చెనో క్రింద విపులీకరింతుము.

బ్రాహ్మణులు శ్వేతాంగులు.

బ్రాహ్మణవర్ణము తెల్లనిది. అనఁగా నార్యుల దేహచ్ఛాయ యెట్టిదో, బ్రాహ్మణుల దేహచ్ఛాయకూడ నట్టిది. దీని బట్టిచూడ బ్రాహ్మణజాతియందు సాంకర్యములేదని ధ్రువంబగుచున్నది. సంకరులు కాక యార్యత్వము మూర్తీభవించినట్లుండిన బ్రాహ్మణు లార్యుల యందుఁ బరిశుద్ధులుగను, బరిపూతులుగను నెన్నఁబడిరి. మహామ్మ దీయ రక్తసాంకర్యములేని చిత్తూరురాణావంశమునకున్న గౌరవ మితర రాజపుత్ర కుటుంబములకున్నదా? ఇది యట్టిదె. ఈ కారణముచేతనే

యార్యసంఘము బ్రాహ్మణులకు "దాసోహమ్మ"నినది. సంఘమును శాసించి నడుపుటకు వీరికే యధికారము కల్గినది. దోషాదోష నిరూపణము వీరి హస్తగతమయినది. విన్నన్న చెప్పినదే వేదమయినది. స్థిరచర రూపకమైన యిస్తుపును గడించుట వీరి విధికాదు. కాని దానిని బరిపాలించుటకుఁ బంచిపెట్టుటకు సర్వాధికారమున్నది. ఈపద్ధతిమాత్రమద్భుత మేధావి శేష నిష్పన్నము. గడించలేకపోయితిమే యను బెంగయక్కఱలేదు. ఇంటిలోఁ బొ్రయి రాజుటలేదే యను విచార మక్కఱలేదు. రెడ్డిగము తీయనక్కఱలేదు. ఏదినమున కాదినము వలయు పదార్థములతో వీరియింటిని సంఘమంతయు నోలలాడించును. అవురా! తొల్లి బ్రాహ్మణుఁడు సంఘ శ్రేయస్సుకొఱకై యెట్టి దుర్భరకష్టములను బొందెనో చూచితిరా.

క్షత్రియులు రక్తాంగులు,

అత్యధికాంశ మార్యరక్తము. స్వల్పాతిస్వల్పాంశము ద్రావిడ రక్తము కల్గియుండుకతన నీవర్ణమేర్పడును. ఇందుచేతనే బ్రాహ్మణులకున్న యధికారములో లవలేశము తక్కఁ దక్కిన యధికారమంతయు క్షత్రియులకుఁ గలదు. యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపకదానప్రతిగ్రహములలో నొక్క ప్రతిగ్రహముదక్క క్షత్రియునకు సర్వాధికారమున్నది.

వైశ్యులు పీతాంగులు.

క్షత్రియులకన్న నెక్కువ రక్తసాంకర్యము కలవారు. అనఁగా నెక్కువ ద్రావిడరక్తమున్నవారు. ఇందుచేతనే పీతవర్ణము వచ్చినది. వీరి యధికారము సంకుచితమైనది. షట్కర్మములలో యాజనాధ్యాపక ప్రతిగ్రహములకు వీరి కధికారములేదు. ఇంతకన్నను నెక్కువ ద్రావిడ రక్తమున్నవారెల్లరు ద్రావిడులుగనె పరిగణింపఁబడిరి. ఇచ్చట నొక్కటి విచారింపవలయును. పుట్టిన బిడ్డయొక్క జాతి నిర్ణయింపవలసి వచ్చినప్పుడు బీజక్షేత్రములయందు బీజమునకే నాఁడెక్కువ ప్రాధాన్య

26434

మీయఁబడినది. పల్లెదానియందుఁ బరాశరునికిఁ బుట్టినపెద్ద తండ్రినిబట్టి బ్రాహ్మణుఁడయ్యెను. చండాలస్త్రీయయిన యరుంధతి (అక్షమాల) యందుఁబుట్టిన శక్తి మహాముని తండ్రినిఁబట్టి బ్రాహ్మణుఁడయ్యెను. నాఁడు నేఁడువలె క్షేత్రప్రధానముగాక బీజప్రధానముఁగా నుండెను. పెండ్లి పేరంటములేని ఋషులుపెక్కురు "ఇంగ్లీషుభాషలోని లోకోక్తిఁ బోలె" Sowers of wild oatsగానుండిరి. ఇందుచేతనే పెక్కువాంతర జాతు లేర్పడుటకు వీరు గారణభూతులైరి.

ద్రావిడులు కాలాంగులు.

ఆర్యులచే నోడింపఁబడిన ద్రావిడులకు బానిసతనము తక్క వేఱు యిస్థితి లేకపోయినది. పరువుప్రతిష్ఠలు మటుమాయ మయ్యెను. ఆర్యులు మహాహంకారముతో ద్రావిడులతోఁ బొత్తు నిచ్చగింపక, మిగులఁ దిరస్కారమును జూపించిరి. చెప్పరాని కట్టు దిట్టము లేర్పఱచి ద్రావిడులను దూరదూరముగా నుంచిరి. కట్టుదిట్ట ములదాఁటి యేర్పడ్డ వివాహములవలనఁ గల్గిన సంతానమును, హీన జాతులను గొన్నింటి సృష్టించి, వానిలోనికిం దోసివుచ్చిరి. ఈ జాతు లకు సుగతులు లేవని చెప్పిరి. ఇది యార్యావర్తమునందలి కథ.

దక్షిణాపథము.

దక్షిణాపథమున వైశ్యులనఁబడు కోమటు లెన్నఁడు కర్షకులుగాఁ గాని గోపకులుగాఁగాని లేరు. ఎన్నఁడు పీతవర్ణులుగాఁ గూడ నున్నట్టు కన్పట్టదు. వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి మొదలగు వారు సేవావృత్తియందు లేరు. స్మృతులు చెప్పిన "సచ్ఛూద్రా గోపనాపితౌ" అను ననుశాసనము ద్రావిడలోక మెప్పుడు నెఱుంగదు. నాపితులను (మంగలులను) దాకిన స్నానముచేయకుండుట సంప్ర దాయ విరుద్ధము. ఇంతియకాక మృతాశౌచములయందు స్మృతినియ మములకు మిగుల విరుద్ధములయిన యాచారములు స్మార్తశూద్రు లనఁబడు వెలమ కమ్మ రెడ్డిజాతులయందు సుప్రసిద్ధములు. ఇందు చేతనే స్మృత్యధికారము దక్షిణాపథమునం దెన్నఁడు ప్రచారముఁ

గాంచలేదని చెప్పుచుంటిమి. గౌతమ ధర్మసూత్రములు మొదలు పరా శరస్మృతివఱకుఁ గల స్మృతులయందు నెచ్చటను జెంచుజాతి దక్క ద్రావిడజాతులు పేర్కొనఁబడి యుండలేదు. మనుస్మృతియందుఁమాత్ర మాంధ్రులు మ్లేచ్ఛులుగాఁ బరిగణింపఁబడి గ్రామబహిష్కృతులయిరి. ఈ "ఆంధ్రులు, తెలుఁగువారు కారు. ఆంధ్రుల మాతృభాష ప్రాకృతము. తెలుఁగువారి మాతృభాష తెలుఁగు. ఆంధ్రభాషాలిపి నాగర లిపిని బోలియుండును. వైయాకరణులు తెలుఁగును వికృతియనిరి. ఇది ప్రమాదజనితము. సంస్కృత మెట్టిదో తెలుఁగుకూడ నట్టిదే. అనఁగా సంస్కృత మెంత స్వతంత్రభాషయో, తెలుఁగుకూడ నంత స్వతంత్రభాష. ఇంతియకాని తెలుఁగు సంస్కృతభాషావికృతి కాదు. కాలవశంబునఁ బెక్కు సంస్కృతభాషాపదములు, ప్రాకృతభాషా పదములు, సంస్కృతమున ద్రావిడశబ్దములు చొరినట్లే, తెలుఁగునం బ్రవేశించి కొంతవఱకు వికారరూపము గల్గించినమాట వాస్తవము. ఈవికారరూపమే కొందఱనభిజ్ఞులను దెలుఁగు సంస్కృతభాషాజన్యమని యు వికృతియనియు ననిపించినది, యనిపించుచున్నది. క్రీస్తుశకమునకుఁ బూర్వము"ఆంధ్రులు" తెలుఁగుదేశమును జయించి, రాజ్యముచేసి, కాల చోదితులయి రాజ్యమును గోల్పోయి, తెలుఁగువారియందు లీనమై పోయిరి. ఇందుచేతనే యాంధ్రుల దేహచ్ఛాయ రకరకంబుగ నుండును. బాపన వెల్లరంగు మొదలు కారునలుపు రంగువఱకు గలరంగులు గల్గి యాంధ్రుల దేహచ్ఛాయ యొప్పుచుండును. ఘూర్జరదేశము మొదలు తెలుఁగునాఁటివఱకు నాంధ్రుల శిలాశాసనములు ప్రాకృత భాషలోను, బ్రాకృతలిపిలోను నచ్చటచ్చటఁ గనపట్టుచున్నవి. నాఁట నుండియు నేఁటిదనుక "ఆంధ్రశబ్దము" తెలుఁగు శబ్దమునకుఁ బర్యాయ పద మైపోయినది. నేఁటికిది చరిత్రాంశమైనది. భేదము పాటింపఁ దగినది కాదు.

ఆర్యులు బహుశ్రద్ధతో,దూరదృష్టితో ద్రావిడులతో వివాహ సంబంధము నిషేధించిరి. అందు ముఖ్యముగా నార్యస్త్రీలకును ద్రావిడ పురుషులకును జరుగు పెండ్లిండ్లు పాపహేతువని శాసించిరి. ఏతత్సంతా

నమును సంఘబహిష్కృతులనుగాఁ జేయుటకై చండాలాది జాతులను సృష్టించి యందుఁ జేర్చిరి. కాని యార్యపురుషులకును ద్రావిడస్త్రీలకును వివాహములు సంపూర్ణముగా నిషేధింపఁబడినట్లు తోఁచదు మునివర్యుఁడయిన వసిష్ఠుఁడు, చండాలినియైన యక్షమాలను వివాహమాడెను. ఈ వివాహ మార్యజనదూషితము కాలేదు. ఇట్టి వివాహములచేతనే వర్ణభేద మేర్పడుచుండును. అమెరికాదేశమునందు "అమెరికను, నీగ్రో" యనులోమ విలోమ వివాహప్రతిఫలముగా నిట్టి వర్ణభేదముగల మానవులు పెక్కురు దృష్టింబడుచుందురు. ద్రావిడుఁడార్యస్త్రీతో వ్యభిచరించినయెడల విధింపఁబడుశిక్ష ప్రాజ్ఞలోకమునకుఁ గంపము గల్గింపక మానదు. ఆర్య ద్రావిడులు సమాన నింద్యులయినప్పుడు విధింపఁబడెడి శిక్షయందుఁ దారతమ్యము చాలఁ గలదు, ఋషులనుగూడ జాత్యహంకారము, జాతివైరము ధర్మదూరగులను జేయుట సంతాపకరము. మూఁడునాలుగువేల సంవత్సరములనాఁడార్యావర్తమునఁ బ్రదర్శింపఁబడ్డ నాటకమే యీనాఁడు "అమెరికా" దేశమునఁ బ్రదర్శింపఁబడుచున్నది. నాఁటి యార్యావర్తము నేఁటి యమెరికాయైనది. మూఁడు నాలుగు వేలసంవత్సరములు కడచన్నను నార్యమంత్రాంగమునం దేమాత్రము మార్పు గానరాదు. హింద్వార్యుల స్మృతులను బరీక్షించి, అమెరికనులు నీగ్రోలయెడఁ జూపు దుస్సహ ప్రవర్తనమును బరిశీలించినయెడల నేమాత్ర భేదము గన్పట్టక, యచ్చుపస గుద్దినట్లుండును, దేశకాలపాత్రములవలనఁగల్గినయీషద్భేదముమాత్రమే లోచనగోచరమగును. ఆర్యావర్తమున ద్రావిడులు పరాజితులయినను రాజ్యములు కొన్ని యట్టే నిలిచియున్నవి, బాహుశాలురగు ద్రావిడహంవీరులు దక్షిణాపథమునం దార్యులను గాలునెట్టకుండ దోర్బలమును జూపి తఱుముచునే యుండిరి. అమెరికాయందున్న నీగ్రోలు బానిసలుగాఁ బోయి, యమెరికనుల కరుణాకటాక్షములచే నెట్టులో స్వాతంత్ర్యమును గడించినవారగుటచేతను, నీగ్రోరాజులు లేమిచేతను, అమెరికనులను మాఱొడ్డఁగల పోటరులు లేమిచేతను "అమెరికను" ఆర్యుల నిరంకుశాధికారము శతాధికముగా విశంకటముగా సాఁగుచున్నది. హింద్వార్యులుకొన్ని నియమము లేర్పఱచికొని మృషావిచారణనైనను

సల్పి ద్రావిడులకుఁ గఠినదండనలవిధించిరి. అనఁగా నేదోయొకగతిశాసన బద్ధులైయుండినట్లు నటించిరి. ఇఁక అమెరికనులలో విచ్చలవిడి చెలరేఁగి దోషియని చెప్పంబడు నీగ్రోను, విచారణలేకయే, దోషము నిర్ధారణ చేయకయే యేచెట్టునకో, యే యురికంబమునకో వ్రేలాడఁ గట్టుదురు. నీగ్రో దురవస్థఁజూడ, న్యాయస్థానములేదు. రక్షకభటులు లేరు. దైవ మంతకన్ననుముందే లేఁడు. దారిని బోవువారెల్లరు రివాల్వరుతో నొకటి రెండుగుండ్లను నానిర్భాగ్యుని జీవచ్ఛవంబు దూసిపోవ వదలుచుందురు. సంవత్సరంబున కిట్టి దుర్మరణములు పెక్కులు వాటిల్లుచుండును. దీని నె "Lynching" అందురు. ఇట్టి మానవపిశాచులను ప్రభుత్వమైనను శిక్షించుటలేదు. పరస్పరాంగీకారముతోనైన నీగ్రో పురుషుఁడు అమెరికను శ్వేతాంగితో వ్యభిచరించిన, Lynching జరుగుచుండును. కాని బలవంతముగా నమెరికను పురుషుఁడు నీగ్రోస్త్రీతో వ్యభిచరించిన, విచారణలేదు. శిక్షలేదు. భగవంతుఁడు నిష్పక్షపాతియఁట. సర్వాంతర్యామియఁట. ప్రతిఫలములేకుండ నిట్టి ఘాతుకకృత్యములు నిరంతరాయముగా నందలకొలంది యేండ్లేల సాఁగుచుండెనో యెవ్వని కెఱుక? దక్షిణాఫ్రికాయందునను గొంచెము భేదముతో నిట్టి విషమపరిస్థితులే తెల్ల నల్ల జాతులమధ్య సాఁగుచున్నవి.

ఆర్య మంత్రాంగము.

ఆర్యులు కార్యసాఫల్యమునకుఁగాను నెట్టి కొఱముట్లులనైన నుపయోగింప వెనుదీయనివారు. పెక్కుమారులు స్త్రీల నుపయోగించి కార్యము నెఱవేర్చికొనిరి. కాని తఱచు ద్రావిడ రాజన్యులను బదభ్రష్టులను జేయుటయందుఁ గుటుంబ కలహంబులను గల్పించియు, రాజద్రోహులను సృష్టించియుఁ, గార్యంబుల నెగ్గించుకొనుచు వచ్చిరి. సుగ్రీవునిఁ జేపట్టి, వాలిని సంహరించి, వానరరాజ్యంబును సామంతంబుగాఁ జేసికొనిరి. వేరిమిచేఁ బ్రహ్లాదునిఁ జీలఁదీసి, హిరణ్యకశిపుని మడిమించి, ప్రహ్లాదుని నామమాత్ర రాజునుజేసి, తద్రాజ్యమునఁ బలుకుబడి సంపాదించికొనిరి. రాజ్యతృష్ణఁ గల్పించి

విభీషణుని దగ్గరకుఁదీసి రావణునిఁగూల్చి లంకారాజ్యమును హరించిరి. సత్యనిరతుండును ధర్మరతుండును నైన బలిచక్రవర్తిని, జారుండును భ్రాతృహంతకుఁడు నగు దేవేంద్రునికై మాయోపాయంబునఁ బెగటార్చిరి. ఆర్యులు కర్జముఁ దీర్చికొనుట కెట్టిహేయభాజనములగు ధర్మపీడలుచేయఁ గొంకరో యీక్రింది కథంజదివిన బోధపడకపోదు. వైరిజన దుర్భేదమగు కోటనుగట్టికొని త్రిపురాసురులు నిశ్చింతగా రాజ్యము చేయుచుండిరి. ఆర్యులు వారల నోంచనేరక, వారివైభవము కన్నుఁ గుట్ట శాంతిలేకయుండిరి. త్రిపురాసురపత్నులు మహాపతివ్రతలు, ధర్మపరాయణలు. ఎన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను, నార్యుల వేగుపనినల్ల లాభము చేకూరదయ్యె. దాన నార్యులు కలుషితహృదయులై బుద్ధుని (శాక్యముని కాదు) త్రిపురాసురుల భార్యలంజేరి, వారిని ధర్మచ్యుతలంజేసి వారివల్ల రహస్యములను దెలిసికొని రమ్మని ప్రేరేచి యంపిరి. బుద్ధుఁడెన్నిదినములో వేచి వేచి, యెట్టులో వారల నేకాంతంబుగఁ గలిసికొని, పాషండమతము బోధించి వేదబాహ్యలనుజేసి, లోఁబఱచికొని, గుట్టుఁబేడుచేసి మగిడివచ్చెను. అటుపై నార్యులు దండెత్తి త్రిపురంబులను ముట్టడించి కీలెఱింగినవారగుటచే నశ్రమంబున త్రిపురాసురుల నోడించిపుచ్చి, వారి పట్టణంబులఁ ధ్వంసముఁజేసి జిల్లేడు విత్తనముల వెదఁజల్లిరి. భగవంతుఁ డార్యుల యోఁటికోళ్ళు, మొత్తుకోళ్ళంగీకరించి బుద్ధుఁడై యీ యకార్యమును జేసెనఁట. ఈయన యెట్టి భగవంతుఁడో తెలియరాదు.

రణనీతి.

శ్రీరాముఁడు వాలింజూచి బెగ్గిల్లి, ప్రాణంబు లెగిరిపోవ నొంటిప్రాణంబుతోఁ జెట్టుమాటున డాఁగి యొక్కయమోఘశరంబుఁ దొడిగి, యొంటివానిని, దమ్మునితో మైమఱచి యొక్కటికయ్యంబుఁ జేయువానిని, జంకుగొంకుమాలి చంపెను. కట్టకడపటియుద్ధంబున రావణునితోఁ బోరి, పోరి, డస్సి వ్రస్సి, యధర్మంబని యెఱింగియుఁ, దన్నాభీకమలంబున నమృతంబున్నదని సాఁకుగల్పించి, శ్రీరాముఁడు రావణుని

బొడ్డుపైఁగొట్టి మడిఁయించెను. సత్యైకనిరతుండును నిష్కపటియు నగు *బలిచక్రవర్తిలోఁ గోర్వఁజాలక వరంబను మిషచే నొక్క "పొట్టిరింగణా" చే నెత్తిపైఁ గాలువెట్టించి పాతాళంబునకు దిగఁద్రొక్కించిరి. భీమార్జున కృష్ణు లేకమై రాత్రిపూట శివపూజానిమగ్నుండయిన జరాసంధుని నొంటివానిని, నిరాయుధుని మడిఁయించిరి. ఇట్టి వెన్నియో నిదర్శనములు చూపవచ్చును. ఇఁక రామాయణ కథానాయకులం గూర్చి కొంత చర్చింతము.

రాముఁడు

పితృవాక్య పరిపాలకుండనియు, నేకపత్నీవ్రతుండనియుఁ బూర్వు లుగ్గడించిరి. రావణుండు లోకకంటకుండనియు నాతని జంపెఁ గావున నవతారపురుషుఁడనియుఁ గొనియాడిరి.

పితృవాక్యపరిపాలకుండేనా?

కృతజ్ఞతాపూర్వకంబుగా నిచ్చిన, వరద్వయంబున నేకాంగియై రాముఁడు పదునాలుగేండ్లు వనవాసంబుఁ జేయుట, భరతుండు పట్టాభిషిక్తుండగుట యభిలషించి కైక దశరథుని యర్థించెను. దశరథుండును పిడుగడచినట్లై యగును, గాదని చెప్పకుండఁ జింతావేగమున నోడలు తెలియక నోటికొలంది కైకను దిట్టి, తిట్టి విసంజ్ఞుఁడై పడిపోయెను రాముఁడు చనుదెంచి సర్వంబును గైకేయి ముఖంబున నెఱింగి వన వాసంబునకుఁ బయనమయ్యెను. అనుయాయియయిన లక్ష్మణుండు రాకమాననని చెప్ప, అర్ధాంగియయిన సీత తన్నుఁ గొనిపోవఁగంటె

* బలిచక్రవర్తి మలయాలదేశమునకుఁ బ్రభువు. నేఁడుకూడ మలయాళీలు "ఓనమ్" పండుగయని యొక్క పెద్దపండుగఁ జేతురు. అది బలిచక్రవర్తి దేశమును సుభిక్షముగాఁ బరిపాలనఁ జేసినందులకుఁ గృతజ్ఞతాసూచకమని యందురు. పండుగ దినములలో దేశమంతయు నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగా నుండును. పండుగ దినములలో బలిచక్రవర్తి యేఁడాదికి నొక్కతూరి తనదేశమును జూచిపోవుటకు వచ్చునని మలయాళీల మూఢ విశ్వాసము.

నీటితో బతిమాల, శ్రీరాముండు వెంటనే యిరువురితోడను బయ
నించెను. దశరథుండు శ్రీరామునకు నేమియుం జెప్పలేదు. కైక యొక్క-
నినే యడవికింబొమ్మనియె. ఇరువురితోఁ గలసి శ్రీరాముఁ డడవికిఁ
బోయెను. మేనమామ యింటినుండి పితృమరణవార్తవిని భరతుండు
సాకేతంబునకు వచ్చి తల్లివలన సర్వోదంతంబెఱింగి, యచట నిలువ
నొల్లక, చిత్రకూటంబుననున్న శ్రీరామునికడకు వచ్చి సాకేతంబునకుఁ
దిరిగివచ్చి, పట్టాభిషేకంబుఁ జేసికొమ్మని నొక్కి-నొక్కి- వేడెను.
శ్రీరాముండు కారణాంతరములచే సమ్మతిలేనివాఁడై, రాజ్యంబు తన
చేతినుండి జారిపోకుండ నుంప నిశ్చయించినవాఁడై వెఱ్ఱిభరతునకు
నచ్చఁజెప్పి, తనకుఁ బ్రతిగాఁ దన పాదుకాద్వయము వానికినిచ్చి
పంపెను. శ్రీరాముని యీకార్యముచే భరతుఁడు సాకేతసింహాసన
మెక్క-లేదు; తానొంటిగా నరణ్యమునకుఁ బోయియుండలేదు. దశ
రథుడు కైకకు నిచ్చిన రెండువరము లీవిధముగా శ్రీరాముఁడు తీర్చెను.
శ్రీరాముడు పితృవాక్యపరిపాలన మిషచే ద్రావిడలోకంబును జయించి,
రాజ్యవిస్తృతిఁ జేసికొనుటకు దక్షిణాపథమునకు వచ్చెను గాని
వేఱొండుకాదు.

నిష్కా-రణముగ మునులయెదుట రాక్షసవధ చేసెదనని శపథ
ములు పల్కి-న రాముని:జూచి, సీత భయపడి యేల యిట్టిశపథమును
జేసితిరని శ్రీరాముని బ్రశ్నింప సీతతో నిట్లుచెప్పెను. ‡ "ఏను కైకేయీ
వరవ్యాజంబున వనంబునకుఁ జనుదెంచితిని"

ఏకపత్నీవ్రతుఁడేనా?

బహుభార్యాత్వము నాఁడు పండితసంభావితము కాకపోయెను.
బహుభార్యాత్వము ముందటితరముతోడనే ముగిసిపోయెను. లక్ష్మణ
భరత శత్రుఘ్నులుకూడ నేకపత్నీవ్రతులే. ఔరా! రాముఁడు భగవ
దవతారము. సీతామహాదేవి యాయనయర్ధాంగి. సీతతో సమానముగు
దాంపత్యసౌఖ్య మనుభవించిన వారెవ్వరున్నార లీప్రపంచమందు?

‡ గోపీనాథరామాయణము, మొదటిసంపుటము 40 వ పేజీ.

పెండ్లియయినదిగోలె శ్రీరాముఁడు ప్రతినిమిషమును నామె యీలువును శంకించుచునేయుండెను. రామునకు మనశ్శాంతి యెన్నఁడున్నట్లు తోఁచదు. పైకిమాత్రము శంకించుచున్నట్లు కన్పట్టక యే చాకలి మీఁదనో, యే పామరలోకముమీఁదనో నెపమువైచి, నిందమోపి, యది నిజముకాదని ఋజువుచేయుభారము సీత నెత్తిపైఁ బెట్టుచుండును. ఔరౌరా! యిదియా ఏకపత్నీవ్రతుని లక్షణము? సీత లంకలో నగ్ని పరీక్షయొనర్చి, తన పాతివ్రత్యమునుగూర్చి తనకును, నెల్లలోకమునకు శంకానివృత్తిఁజేసెను. ఇంతటితోఁ బరీక్ష ముగియలేదు. శంక నివృత్తి కాలేదు. శ్రీరాముఁడు నిండుచూలాలిని మోసగించి, కారడవిలో వదలిపెట్టించెను. ఈకార్యముఁ బచ్చినెత్తురుత్రావు కటికవాఁడయినఁ జేయ సాహసించునా? ఎట్టులో యడవిలోనున్న మున్యాశ్రమమునుండి సీతాదేవి, యయోధ్యకుఁ గొనిరాఁబడెను. శ్రీరామచంద్రు సమ్ముఖంబున నుంపఁబడెను. మరల నెప్పటిపాటయే. అనుమానము వదలింపుమని శ్రీరాముఁడు సీతనుగోరెను. సీత మనస్సు చివుక్కుమనియెను. నిరంతరము సంశయాత్ముఁడగు భర్తతోఁ గాపురముఁ జేయరోసి, యేవపడి, సభాముఖంబునఁ బెక్కువేలమంది చూచుచుండ భూవివరంబునఁ బ్రవేశించి యాత్మహత్యఁ గావించుకొనియెను. ఈకథ శ్రీరామచంద్రుని యేకపత్నీవ్రత మెట్టిదో నిత్యము చాటుచుండును. సీతమ్మ చెఱల కెవ్వరు మూలహేతువు?

లోకకంటకుండయిన రావణుని సంహరించుటకు భగవంతుఁడీ రూపమున భూమిపై నవతారమెత్తెనఁట! నిజమే. ఎత్తునుగాక! ఆర్యలోకంబునకు రావణుండు కంటకుండు. రక్షో (ద్రావిడ) లోకమునకుఁ రాముండు కంటకుండు, వీరిలో నెవ్వరు ధర్మపరులని యెవ్వరు నిర్ణయింపఁ గలరు? ఔరంగజేబు హిందూలోకంబునకుఁ గంటకుండు. ఛత్రపతి శివాజి మహమ్మదీయలోకంబునకుఁ గంటకుండు. రావణుఁడు సర్వలోకకంటకుండనుట వితండవాదము. విజ్ఞులొప్పుకొనరు. రావణుని ధ్వజపటంబుక్రింద ద్రావిడలోకంబు కడుపులో చల్ల కదలకుండ కాలక్షేపముఁ జేసెను. లంకారాజ్యము సమస్తైశ్వర్యంబులతోఁ దను

దులదూఁగుచుండెను. ఆర్యు లెఱుంగని యాకాశవిమానముల నిర్మించు నైపుణ్యము ద్రావిడశిల్పు లెఱుంగుదురు. ఒక్క యాకాశవిమానములే కాదు; ద్రావిడ శిల్పు లాకాశ పట్టణంబులఁ గూడ నిర్మించిరి. సౌంభకము నిదర్శనము. ఆర్యకవులు కూడ ననఁగా మునులు కూడఁ గొంత వఱకు రాముని నిజతత్వ మెఱుఁగుదురు. ఎఱింగియే శ్రీరాముని మాయామానుషవిగ్రహుఁడనిరి. అనఁగా దెలివితేటలు లేని మానవుఁడని యర్థము. రాముఁడు మునులనుండి పంచాంగము వినువాఁడేకాని యొరులకుఁ బంచాంగము గఱపఁజాలినవాఁడు కాఁడు.

రావణుఁడు దశగ్రీవుఁడేనా?

రావణునకుఁ బదికంఠము లున్నవాయను సంశయంబును బెక్కురు వాదోపవాదములుగాఁ జర్చించి యున్నారు. కొందఱిది యసంభవమనియు, నైజవిరుద్ధమనియుఁ జెప్పుచున్నారు. కాని యీప్రవాదమేల బయలువెడలినదో చెప్పఁజాలకున్నారు. ఇటీవలి కూలంకష పరిశోధనచే రావణుఁడు కోయదొరయనియు లంకావాసులు కోయలనియుఁ దేలినది. రావణుని మాతృభాషయగు కోయభాషఁ బరిశీలించినయెడల సంస్కృత శబ్దములని భ్రమపడుచున్న కొన్ని శబ్దములకు, సంస్కృతమున సరియైన యర్థముఁ జెప్పఁజాలని కొన్ని శబ్దములకుఁ జక్కని యర్థములు స్పష్టపడుచున్నవి. అట్టి శబ్దములఁ గొన్నింటి నిట వివరించెదము.

(1) రావణుఁడు.

ఈ శబ్దమునకు సంస్కృతమున బొబ్బపెట్టువాఁడని యర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. అనఁగా రావణుఁడు పుట్టినప్పుడో తరువాతనో పెద్ద బొబ్బలుపెట్టెనఁట. ఇఁకఁ గోయభాషయందేమి యర్థమున్నదో చూతము.

రావణ = రావ + అన; కోయభాషయందు "రవ" అనఁగా నేడ్చుట.

కోయభాష;	తెలుఁగు,	కన్నడము.
రవ	రవ్వ	రావ

రవయనుమాట రావయయ్యెను. దీనియర్థమేమన నితరులను నేడ్పించుటయందు మిగుల పరాక్రమము కలవాఁడు; అన యనునది, పుంలింగద్యోతకము రావ + అన = రావన; ఇతరులను నేడ్పించుట యందు నతి పరాక్రమము కలవాఁడని యర్థము.

(2) దశగ్రీవుఁడు—సంస్కృతమున నీశబ్దమునకుఁ బదికంఠ ములు కలవాఁడని యర్థము చెప్పబడుచున్నది.

కోయభాషలో "దసగీవ" యను మాట కలదు. దసయనఁగా బాధ; గీవ యనఁగఁ గలుగఁజేయుట. దసగీవ యనఁగా బాధను గలుగఁజేయువాఁడు. గీవ శబ్దము ప్రేరణార్థములో నుపయోగింపఁబడు చుండును. ఈదశగీవ శబ్దము దశగ్రీవమైనది; పదితలల యర్థమును గడించినది.

దశాస్యుఁడు—పదిమొగములు కలవాఁడని యర్థము.

కోయభాషలో; దస + అసి; దస అనఁగా బాధ; అసి పుంలింగ ద్యోతకము; బాధను జేయువాఁడని తేలుచున్నది. దస + అసి = దసాసి, దశాసి = దశాస్యః = దశాస్యుఁడు.

రక్షస్సులు-రాక్షసులు—

సంస్కృతభాషయందు వీనికి సరిపడు నర్థములు లేవు. అందుచే వెవ్వేరు నైఘంటికులు వెవ్వేరర్థములను జెప్పుచున్నారు.

కోయభాష,	తెలుఁగు,	కన్నడము.
రాకు	రక్కు	రాక
గందరగోళముచేయుట.	గిల్లుట.	బాధించుట.

రాక + అసి = రాకాసి; రక్కు + అసి = రక్కసి.

ఈ రెండుశబ్దములను సంస్కృతముగా మార్చి రాక్షసులు గాను రక్షస్సులుగాను జేసిరి.

రావణునకుఁ బదికంఠములు గాని, పదిమొగంబులు గాని యెట్లు వచ్చెనో, పై శబ్దార్థములను బట్టి స్పష్టముగా బోధపడఁగలదని యూహించుచుంటిమి. పదిమొగములు, పదికంఠము లున్నవానికి, నిరువదిచేతులను గవులేల సృష్టించఁగూడదు? సృష్టించుట సహజమేయని మేమభిప్రాయపడుచుంటిమి.

కోయలు రాక్షసులేనా?

రక్షోరాక్షసశబ్దములకు నాద్యప్రకృతియైన రక్కసి రాకాసి శబ్దములకును, రామాయణములోఁ జెప్పఁబడిన, రావణ పక్షయోధుల పేరులకుఁ జాలవఱకు ననఁగా రావణ, దశాస్య, దశగ్రీవ, శూర్పణఖ ప్రభృతినామములకును, సరియైన యర్థములు కోయ భాషలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కోయలు యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడు శాత్రవభయంకరముగాఁ బొడగట్టుటకునై కృత్రిమవికృతముఖాచ్ఛాదనములు ధరించు నాచారము కలదు. రామాయణములో వర్ణితములయిన రాక్షస వికారరూపములకు నిదియే కారణము. రావణుఁడు కోయవారలను గ్రమశిక్షితులనుగాఁ జేసి, ధర్మమార్గముఁ ద్రొక్కించి యుచ్ఛస్థానమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. ఈయుచ్ఛదశ ద్రవేల్లుపాటి నిలువఁద్రొక్కుకొనుటకుఁ జిరకాలము వీలుచిక్కలేదు. రావణవధముతోఁ దజ్జాతిపతనము తటస్థించినది. కుక్షింభరుఁడైన విభీషణున కిది పట్టలేదు; కాన నాగరికప్రపంచమునఁ గోయలు పూర్వస్థానమునకుఁ బోయిరి. అరేబియా దేశమునందు మహమ్మదు జన్మించి, దేశద్రిమ్మరులుగ నున్న యరబ్బులను మిగుల నుచ్ఛస్థానమునకుం గొంపోయెను, నేఁడు తిరిగి యరబ్బులు పూర్వస్థానమునుం జేరిరి. ఇట్టిస్థితియే లంకారాజ్యమున సంభవించినది యని తలంతుము. ఇతరజాతులు కోయలను, రక్కసులనియు, రాకాసులనియుఁ బిల్చుచుండవచ్చును. ఆర్యు లీదేశమునకు వచ్చినప్పు డీపేరులు చెవులఁబడినంత యాశబ్దములను సంస్కృతీకరించి, రక్షోరాక్షసులుగాఁ జేసిరి. ఇఁదనుక నెవ్వరు విమర్శక దృష్టితో నుపలక్షింపక, తత్కారణమున ప్రాముఖ్యత నీయకయున్న కాకాసురవధ రామాయణ యుద్ధమునకు మూలబీజము కాకపోయి

నను, మిగుల దోహదముం జేసెనని వచింప గడుంగడు విస్మితి జనింపక పోదు. ఆర్యులకు గోవు లెంత పూజనీయములగునో, కోయిలకునన్నల ద్రావిడులకు వాయసములంత పూజనీయములుగాం బరిగణింపం బడుచుండెను. ద్రావిడలోకంబునందు నేంటికిని సంతృప్తియందుం బితరులు వాయసరూపంబున నుందురను మూఢవిశ్వాసముతోం బిండప్రదానముం బొనరించుచుందురు. శ్రీరాముం డీసంగతి మూలముట్టుగ నెఱింగియే, హిందువులతోం బోరాటమునకు మహమ్మదీయులు గోవధం జేయునట్టు, ద్రావిడులతో గలహింపనెంచి, కాకమును జంపి ద్రావిడ క్రోధాగ్నిని రగులుకొల్పెను—కాకినిజంపిన రాముఁడు కాకాసురుని జంపెననియు, నది సీత స్తనచేలాంచలమును దొలంగించి, చంచూపుటముతోం బాలిండ్లం బొడిచెననియుం గట్టుకథం గల్పించి వాల్మీకి యార్యప్రపంచమునందుం గీర్తిగాంచెను.

రావణుఁడు.

వేదవేత్త, బ్రహ్మజ్ఞాని, మహాభక్తుఁడు, మహావీరుఁడు, సుందరాకారుఁడు, అతులరాజనీతిజ్ఞుఁడు, మహాకవి; భాతృప్రియుఁడు, జాత్యుద్ధారకుఁడు, వివేకి, తెలుంగు వైయాకరణుఁడు.

1. వేదవేత్త—శంబుకవధ పీఠికలోం జర్చించియుంటిమి. రావణభట్టీయమిందులకు నిదర్శనము.
2. బ్రహ్మజ్ఞాని—రావణవధచే రాముని బ్రహ్మహత్యాపాతకము పీడించుటయే నిదర్శనము.
3. మహాభక్తుఁడు—నవకోటి శివాలయార్చకుఁడని లోకమెఱుంగును, శిరంబు నుపాయనంబుగా శంకరుని కర్పించిన భక్తుఁడు.
4. మహావీరుఁడు—ఇందులకు రామాయణము సాక్షి. నూఱేండ్లు దాంటినవాఁడయ్యు, నేడహోరాత్రములు విరామము లేకుండ, యౌవనగర్వితుండైన రామునితో మహాయుద్ధముం గావించెను.
5. సుందరాకారుఁడు—రామాయణములోని హనుమద్వచనముసాక్షి.

6. రాజనీతిజ్ఞుఁడు—యుద్ధకాండములో వాల్మీకిమహాని యీయన రాజనీతిని గూర్చి చెప్పిన పలుకులే సాక్షి.

7. *మహాకవి— రావణ భుజంగప్రయాతములు, పంచచామరములను పేరుతోఁ గొన్ని శ్లోకము లింకను ప్రచారములో నున్నవి. శివదర్శనకాలమున వీరశైవు లీ భుజంగప్రయాతపంచచామరముల తోడనే భుజంగభూషణునికిఁ జామరములు వేయుదురు.

---

* రావణకృత శివతాండవస్తోత్రమ్

జటాకటాహసంభ్రమ భ్రమన్నిలింప నిర్ఝరీ
విలోలవీచివల్లరీ విరాజమానమూర్ధని
ధగద్ధగద్ధగజ్జ్వలల్లలాట పట్టపావకే
కిశోరచంద్రశేఖరే రతిః ప్రతిక్షణం మమ॥ ౧

ధరాధరేంద్రనందినీవిలాసబంధు బంధుర
స్ఫురద్దిగంత సంతతిప్రమోదమానమానసే
కృపాకటాక్షధోరణీ నిరుద్ధదుర్ధరాపది
క్వచిచ్చిదంబరే మనోవినోదమేతువస్తుని॥ ౨

జటాభుజంగపింగల స్ఫురత్ఫణామణి ప్రభా
కదంబ కుంకుమద్రవప్రలిప్త దిగ్వధూముఖే
మదాంధ సింధుర స్ఫురత్త్వగుత్తరీయ మేదురే
మనోవినోద మద్భుతంబిభర్తుభూతభర్తరి॥ 3

సహస్రలోచన ప్రభృత్యశేషలేఖశేఖర
ప్రసూనధూలిధోరణీవిధూసరాంఘ్రిపీఠభూః
భుజంగరాజమాలయా నిబద్ధజాటజూటకః
శ్రియైచిరాయజాయతాం చకోరబంధుశేఖరః॥ ౪

లలాటచత్వర జ్వలద్ధనంజయ స్ఫులింగభా
నిపీతపంచసాయకం నమన్నిలింపనాయకమ్
సుధామయూఖలేఖయా విరాజమానశేఖరం
మహాకపాలిసంపదే శిరోజటాలమస్తునః॥ ౫

కరాలభాలపట్టికా ధగద్ధగద్ధగజ్జ్వల
ద్ధనంజయాధరీకృత ప్రచండపంచసాయకే
ధరాధరేంద్రనందినీకుచాగ్రచిత్రపత్రక
ప్రకల్పనైక శిల్పినిత్రిలోచనే మతిర్మమ॥ ౬

10. కారణజన్ముఁడు, 11. జాత్యుద్ధారకుఁడు—

మాలి, సుమాలి, మాల్యవంతుఁడు నను ముగ్గురు రాక్షస నాయకులు లంకాపురిని నివాసముగాఁ జేసికొని సురలపై దండెత్తి పెక్కుమారులు, వారల నోడిచిపుచ్చి, పరాభూతులం జేసిరి. ఈ నిరంతరపరాభవముచే దేవతలు విషణ్ణులై, విష్ణువుని బ్రార్థింప నాతం డును నడుముగట్టికొని దేవతలపక్షమై పోరికి నడచివచ్చెను. ఇరు వాగులవారికి, హోరాహోరి పోరు ఘోరంబయ్యె. తుదకు నీదారుణా సంగ్రామంబున రాక్షసులు పరాజితులయిరి. మాలి వీరశయనంబు నందెను. చేయునది లేక సుమాలి మాల్యవంతులు సకుటుంబ సపరి వారముగా లంకనుడిచి, రసాతలంబున కేగిరి. అందుండియు వారు సుఖమెఱుంగరైరి, రేలు కంటఁ గూర్కెఱుంగరైరి. పరాజయ చింతా శల్యముచే నవసి, నవసి, యెట్టులనేనియు విరోధులం దునుమాడ మార్గముల నెమకుచుండిరి. సుమాలి కుమార్తెయయిన కైకసి, రూపలావణ్యముల కలదానిని, జాత్యభిమానపూర్ణహృదయయగు దానిని ద్రావిడ సంప్రదాయమును సంపూర్ణముగ నెఱింగినదానిని ద్రావిడాచారముల నెల్ల మిగుల నేర్పుతోఁ దలకెక్కించుకొనినదానిని మహాతేజోవంతుఁడగు వీరాధివీరునకిచ్చి జాత్యుద్ధారకుని బుట్టించి, తన్మూలమున జాత్యవమానంబును, దుడిచివేయవలయునని, సుమాలి మాల్యవంతులు తలపోయుచుండిరి. వరునికొఱకు దేశదేశముల గాలిం చిరి. తుదకుఁ దమకూఁతురునకు విశ్రవసుఁడు తగినవాఁడని నిశ్చయించిరి. సాలంకృతముగాఁ గైకసిని విశ్రవసునికిఁ గన్యాదానముఁ జేసిరి. జాత్యు ద్ధారకుండయిన పుత్రునిఁ బొందుటకయి ఋషిని భయభక్తులతో సేవింప, తండ్రులు కైకసికి బోధించి పంపిరి. కొన్నినాళ్లకు కైకసి గర్భవతియై రూపలావణ్యములు గలవానిని, తేజఓజములు కలవానిని తొలుచూలునఁ గాంచెను. ఇతఁడే దశకంఠుఁడు సుమాలి మాల్య వంతులు మనుమని జూచి యుప్పొంగిపోయిరి. నేఁటి కవమానమును గడవ సమర్థుల మైతిమనుకొనిరి. పెంచిరి, పెద్దనుజేసిరి. విద్యాబుద్ధులు

చెప్పించిరి. నీతిశాస్త్ర పారంగతుని జేసిరి. రణకోవిదుని జేసిరి. జాత్యభిమానము నుగ్గుబాలతోడనే రంగరించి పోసిరి. చెవి నిల్లుగట్టుకొని నిత్యము జాతికిఁగల్గిన యవమానమును జాటి చెప్పిరి. పర్యవసానమితఁడు లోకజేతయై; యక్షులందోలి లంకను స్వాధీనముఁజేసికొని, కులకలంకమును దొలఁగించి, జాతిగౌరవమును గాపాడెను. తాతల యభీష్టమును సంపూర్ణముగాఁ దీర్చెను. పతనముఁజెందిన స్వజాతి నుద్ధరించి సర్వలోకములను దనకీర్తిచే నింపివైచెను.

రావణ కుంభకర్ణ విభీషణుల కళత్రములఁ గూర్చి యొకటి రెండు మాటలు చెప్పవలసియున్నది. రావణుని యర్ధాంగి మండోదరి యసురశిల్పియగు మయుని కుమార్తె. మయునకు నచ్చరలేమయగు హేమయను నామెయందు జనియించెను. అందుచే నీమెయందు సమగ్రద్రావిడత్వము చూపట్టదయ్యెను. భర్తయగు రావణునకు సంధియని యెన్నిమారులో నీతులు చెప్పుచు సమర పరాఙ్ముఖునిఁ జేయఁ బ్రయత్నించెను. వినివిని దశకంఠుఁడు “నీమతుఁదలి బన్న మేగతిని మానిని యీగుడు సంధిచేసినన్” అని యామెమాటలం బెడచెవిం బెట్టెను. కుంభకర్ణుఁడు వజ్రజ్వాలయను నామెను బెండ్లియాడెను. ఈమె వదాన్యశిరోమణియగు బలిచక్రవర్తి కూతురుబిడ్డ. అందుచే జాత్యభిమానమున కునికిపట్టై, భర్తకు నీతియను నెపమున నెన్నఁడు నడ్డము చెప్పియుండలేదు.

విభీషణుఁడు సరమయను నామెను వివాహమయ్యెను. ఈమె గంధర్వస్త్రీ; అందుచే ద్రావిడజాత్యభిమానము సుంతయు లేక భర్తను రాజద్రోహునిం జేసి, యింటిగుట్టు విరోధులకుం దెలియఁ జేసి సర్వనాశనముఁ జేసెను. సరమచే విభీషణుని కుటుంబమంతయు రాజ్యతృష్ణాపీడితమును, రాజద్రోహపూరితమునై లంకను రామునకుఁ గట్టఁబెట్టి, జాతిద్రోహముఁ గావించెను. ద్రావిడజాతి యేదుర్గతిపాలయినను సరకుసేయక తన భర్తను రాజునుజేయుట యొక్కటియే

యామె మనస్సునం దుంచుకొని మిగుల హేయమగు కార్యముఁ జేసెను. వంశపారంపర్యముగా వచ్చు పక్షపాతకథలను వదలి కొంచెము విమర్శనదృష్టిని గలిగించికొని యీపీఠిక జాగరూకులై చదువఁ జదువరులను మరిమరి ప్రార్థించుచు ముగించుచుంటిమి,

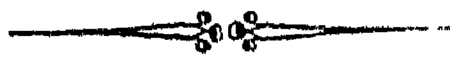
కం. బూతు పురాణముగాదిది
ప్రాంత పురాణమునుగాదు, పాతకహరమౌ
సూతపురాణంబియ్యది
పూతపురాణంబు పుణ్య, పురుషావళికిన్.

విషయసూచిక.

దిద్దుబాటు.

పుట.	బంతి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧	౨౩	గవోష్ణకక్త	గవోష్ణరక్త(తో
౧౪	౧౨	పదితలలు	పదిమెడలు
౧	౩	యధా	యథా
౪	౧౦	సంబరంబు	నంబరంబు
౧౧	౧	లజ్జానతి	లజ్జావతి
౧౧	౬	ప్రావీణ్వము	ప్రావీణ్యము
౧౪	౭	రుస్సురనుచు	రస్సురనుచు
౧౯	౫	వచియింవ	వచియింప
౩౦	౨	యధా	యథా
౩౨	౧౮	దెఱుకుల	చెఱుకుల
౩౯	౬	నిరతంబు విసుంగు లేకయా	విసుమాలక
౪౧	౫	సష్టుము	నష్టుము
౩	౬	మత్సపేణన	మజ్జాంబవన్న

సూతపురాణము.

తృతీయాశ్వాసము.

యథార్థప్రహ్లాదచరిత్రము.

మొత్తుకోళ్లు.

చం. ఒకరుఁడు "వేదమే" భగవ । దుక్తమటంచు నుపన్యసించు నిం
కొకరుఁడు "బైబిలే" భగవ । దుక్తమటంచును వక్కణించు, వే
ఱొకరుఁడు మా "ఖొరాన్" భగవ । దుక్తమటంచును వాదులాడు, నీ
తికమక లేల పెట్టెదవు? । తెల్పఁగరాదె నిజంబు నీశ్వరా. ౧

చం. మతమని వంకఁబెట్టి కసు । మాలపు గట్టుపనాసు లెంపఱో
కుతుకలఁ బట్టి కోసికొనఁ । గూడదటంచును బుద్ధిచెప్పి ఖం
డితముగ వారివారి యని । నీతుల మానిపి యేల సాధులన్
బ్రతుకఁగనీవు దేవ! యొక । వారము పోటయినన్ బ్రశాంతిగా.

చం. తగవు నెఱింగి పల్కని య । దంతరులన్ సృజియింపనేల ముం
దుగ? సృజియించినావు సరె । తోఁచియొ తోఁచకొ దేనిఁగోరి యీ
జగమున వారినే కొలము । సాములఁ జేసితి? నింకమీఁద నే
పగిదిని నీప్రపంచ పతి । పాలనసాఁగునొ నేను జూచెదన్. ౩

ఉ. ఉల్లము విప్పిచెప్పఁ బుయి । లోడుచు నేర్పునఁ గప్పిపుచ్చి రొమే
కల్లలొ నచ్చఁజెప్పి యొకడి । కంబున లోపము మాసపుచ్చి కో
కొల్లఁగ సంతసించు నడి । గొట్టుల భారతభూమి కేటికై
యిల్లుపఁ బెట్టినావొ జగ । దీశ్వర లేవొకొ యిట్టిదేశముల్. ౪

చం. చదివితిఁ బుణ్యభూమియని♦శాస్త్రములన్ మనభారతంబు నేఁ
డది విపరీతమై జనుల ♦ కందటికిన్ బొడఁగట్టుచుండె నే
లిదముగ; సత్యశౌచనులు ♦ లేవు దయారతి లేదు ధర్మ సం
పదయును లేదు, ఘోరకలి♦మాయు రె! యీగతి యేమియీశ్వరా.

కథాప్రారంభము.

కం. యతివరు దయ నాశ్వాస
ద్వితయంబు రచించి మరి తృ ♦ తీయాశ్వాసం
బతిదక్షత వ్రాయఁగఁ బూ
నితి రసభరితముగ నిపుడు ♦ నేఁ బాఠకుఁడా. ౬

కం. ఉడికీ యుడకని దుంపల
ముడికూరల తిండిచేత ♦ మొట్టమొదట నే
బడలుచు నడలుచు నెటులో
కడపుచు నందుండఁ గొంత ♦ కాలము చనుచో.

గీ. ఓరుగాలి విసరు ♦ టుయ్యాలలోఁ గూలి
యత్తమిల్లు నాకుఁ ♦ గ్రొత్తచేసె
గాలి నీరుకూడఁ ♦ గడకు సరిపడక
జలుబుచేసి మేను ♦ పులకరించె.

కం. వచ్చిన పులకర మట్టె
విచ్చలవిడి పెచ్చుపెఱిగి ♦ వేదన పెట్టెన్
నొచ్చె శరీరంబెంతయొ
చచ్చిన చావయ్యెఁ బికిరి ♦ సగమైపోతిన్.

గీ. జ్వరము నయముగాదన్న సం ♦ శయముగల్గ
సచివ బాంధవ వ్రాతంబు ♦ జన్మభూమి

కన్నులం గట్టినట్లైనఁ ♦ గలఁతఁజెంది
బ్రతికియున్నాఁడ నెట్లొ ధై ♦ ర్యంబుతోడ. ౧౦

చం. తుదకొక మాపునన్ జ్వరము ♦ తొందర గందరగోళమైన నన్
వదలక ధైర్య మొక్కఁడనె ♦ ప్రక్కవయిం బొరలాడి యాడి నే
మెదలక కన్నుమూసితిని ♦ మిక్కిలి చెమ్మటఁబట్టె నింతలోఁ
బదముల చప్పుడైనఁ దడ ♦ బాటు నెయిం గనువిచ్చి చూచుడున్.

కం. గురువర్యుండగు సూతుఁడు
బిరబిర నాప్రక్కకడకు ♦ విచ్చేసి ననున్
బరికించి పాఱఁ జూచుచుఁ
జరచర మరలి చనె నొక్క ♦ క్షణకాలమునన్. ౧౨

చం. అడుగులు మెల్లఁగా నిడుచు ♦ నప్పుడు సూతమహర్షి వచ్చి నా
కడ కిదిగో! గ్రహింపుము సు ♦ ఖంబగునంచు వచించుచుండఁగా
బుడిసిలి నిండియున్న రస ♦ మున్ జుఘుకంబునఁ బట్టి వెంటనే
గడగడ త్రావివైచితిని ♦ గబ్బునఁ ద్రేపితిఁ దృప్తిఁజెందితిన్. ౧౩

గీ. తీసివేసినట్లు ♦ దిగజారిపోయెను
గలవరంబు పోవఁ ♦ బులకరంబు;
ఒడలి సొక్కుపోవ ♦ నుష్ణాంగి పోయితి
నలఁతలేక మనసు ♦ కలఁతలేక. ౧౪

వ. అంత నాముఖలక్షణంబులఁ జూచి పరితుష్టుండై సూతమహర్షి నాతోఁ జెప్పకుండఁ దిరోహితుండయ్యె. నేనును సెజ్జపైఁ బరుండి యిటునటు పడి కతిపకాలంబు చనుడు, లేచి యడుగులు తడఁబడుచుండ మెల్లఁగ మద్గురుసన్నిధికిం జన, నామహనీయుండు ప్రీతి తొలకాడ సముచితప్రకారంబునఁ జూచి "కుమారా! యిట్లేలవచ్చితివి? తొందఱపని యేమియు లేదుకదా! అనా

మయుండ నైతినికదే!" యన నూకొట్టి "మహాత్మా! కథాశేషంబు విన నిచ్చ పొడమి యిచ్చటికి వచ్చితి. బడలిక తీఱెఁ గావున నాకు నావలికథ విన్పింపవే" యనుచు "ఆర్యులు రేకెత్తి మంత్ర తంత్రప్రయోగంబుల ద్రావిడులను బరాభూతులం జేసి, యే కరణి నవలరాజ్యతంత్రంబు విస్తరిల్లఁజేసి, యెట్టులు ద్రావిడుల యాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులఁ జూఱఁగొనిరో చెప్పవే" యనుడు వల్లెయని సూతుండు "విస్తరించి చెప్ప ననువు కాదు. ఆర్య మంత్రాంగంబు స్పష్టపఱుపంజాలు నొండు రెండు పూర్వకథలం జెప్పెద సావధాన మనస్కుండవై యాలింపుము." ౧౫

యథార్థ ప్రహ్లాద చరిత్రము.

వ. "కుమారా! త్రివిష్టపంబున మహేంద్రుం డొక్కనాఁడు పేరోలగంబుండి, దౌవారికులు కలకలంబు నాపుచుండ, వలసపోయిన తమవారి యోగక్షేమంబు లరసి, తద్దురవస్థ తెలిసికొని, రక్త సంబంధంబుచేఁ గలిగిన సంతాపంబువలన, విహ్వలచిత్తుండై, కంటనీరు కంటఁ గ్రుక్కికొనుచు, ద్రావిడరాజకంఠీరవుల దోర్దర్పంబునకు నోసరిల్లి, మాఱుమూలల ముడింగి, యడంగి యున్న యార్యులఁ దలంచి చింతించి, యేవడువుననైనను వార లకుఁ దోడ్పడుట యుచితంబని నిశ్చయించి రణపటిష్ఠులయిన ద్రావిడ మన్నీలతోఁ బోరాడుట రాజనీతి కాదని వేఱుపాయంబునకునై యెమకుచు, వేగుపనికై పోయివచ్చిన వేగరులం గాంచి, కార్యంబుతెఱంగు విన్పింపుఁ"డన వారును జోహారు లొనరించి యిట్లని చెప్పఁదొడంగిరి. ౩౦

ఉ. కొందఱు ద్రావిడుల్ కలుపు • గోలుతనంబుఁ దొలంగినంతటన్
జిందఱ వందఱై కడిమి • చేవయు లావును దూలి భ్రష్టులై
కుందుచుఁ బూర్వవైభవముఁ • గోల్పడి డీల్పడినట్టి వైనమున్
బొందికతో హిరణ్యకశి • పుండు గ్రహించి కుశాగ్రబుద్ధితోఁ.

ఉ. ద్రావిడదేశమందుఁగల ♦ రాజులనెల్లరఁ జేరఁదీసి సం
భావనఁజేసి కర్జము స ♦ మస్తము తప్పక నచ్చఁజెప్పి లో
లో వసివాడు ప్రాతపగ ♦ లుం దొలగించి మహాభిమానులం
ద్రోవకుఁదెచ్చె నేర్పున ని ♦ రోధుల గుండెలు జల్దరింపఁగన్.

ఉ. పోటరియా హిరణ్యకశి ♦ పుండిటు ద్రావిడ సార్వభౌముఁడై
యేటును బాటునుం దెలిసి ♦ యిక్కువ లారసి జాగరూకుఁడై
కూటువఁగట్టి ద్రావిడుల ♦ కుం దలకట్టయి రేఁబవళ్లు పో
రాటముఁ జేయఁబూని తన ♦ రాణువతోఁ గనిపెట్టియుండఁగన్.

కం. త్రిభువననాథా! దేశము
సుభిక్షముగ నుండెఁ బ్రజలు ♦ శోభాయుతులై
విభవాస్పదులై యుండిరి
ప్రభుభక్తి హిరణ్యకశిపు ♦ రాజేంద్రునెడన్. ౨౦

సీ. మాంసపంకిలములౌ ♦ మఖశాలలును లేవు
భగవంతునకు జంతు ♦ బలులులేవు
ఇంకిపోయెడునట్టి ♦ యేరువాఁకలు లేవు
సివమెత్తి కాయని ♦ చెట్లులేవు
విసరికొట్టెడునట్టి ♦ వేడిగాడ్పులు లేవు
పండకుండెడి చోటి ♦ పడెలులేవు
మూఁడువానలులేక ♦ పాడైన నెలలేదు
ఋతుధర్మ మెఱుఁగని ♦ యేడులేదు

గీ. లేశమైనను బ్రజలకు ♦ లేమిలేదు
దొంగ తోడుబోతుల పోజు ♦ దొడ్డలేదు
ప్రథిత వీరాగ్రగణ్య హి ♦ రణ్యకశిపు
ధారణీ పాలకుండేలు ♦ ద్రవిడసీమ. ౨౧

గీ. చచ్చునైనను బిడికిలిం ♦ జెదమటంచుఁ
బోటుమూట లాడెగ రందుఁ ♦ బోటుమగలు
దెప్పరము సుమ్ము వారితో ♦ డీకొనంగఁ
బ్రాణభయ మింత లేని గ ♦ రాసులగుట. ౨౨

ఉ. శోణితధారలం బుడమి ♦ జొబ్బిలఁ జేయుచు గడ్డిపోచఁగాఁ
బ్రాణములిచ్చు నైనసరె ♦ రాజును రాజ్యముఁ బ్రోవఁగాఁదను
త్రాణము బాణముల్ దొనలు ♦ దాలిచి కేకిసలాడుచున్ సదా
రాణువ నిల్చియుండు నను ♦ రక్షితి రక్షితజన్మదేశమై. ౨౩

చం. అని వచియింప నీగతి బృ ♦ హస్పతి దిగ్గన లేచి మార్గరన్
మనము స్వశక్తి గెల్తుమను ♦ మాట యటుంచుఁడు, రాజనీతిచే
ననువుపడం గుటుంబ కల ♦ హంబునకుం బురికొల్పి యెట్టులో
పనివడి వైరులన్ మునుము ♦ పట్టి వధించుట లెస్స కర్జమౌ.

కం. గృహకల్లోలముచే వి
గ్రహముం గల్పించి యల్ల ♦ కల్లోలముగా
నహితప్రభువీరుల, ని
గ్రహింపఁగావలయు నిస్తు ♦ రంబనకుండన్. ౨౫

గీ. ప్రణిధు లీమాట లాలించి ♦ పల్కి రిట్లు
దేవ! మన్నించి యొకమాటఁ ♦ దెలియఁబఱప
ననుమతించిన వినిపింతు ♦ మంతు దెలిసి
యెట్టి కార్యమైనను దల ♦ పెట్టఁదగును. ౨౬

వ. హిరణ్యకశిపునకు, రణదక్షుండయిన హిరణ్యాక్షుండను సోదరుం
డొకండు కలండు. అతం డద్వితీయ బలపరాక్రమముచే, నయో
మయగదామాత్రద్వితీయుండై, దుష్టశిక్షణార్థంబు, శిష్టరక్ష
ణార్థంబు దక్షిణాపథంబెల్ల మున్ప్రొద్దులఁ గ్రుమ్మరుచుండుఁ,

దత్కారణంబుననే తద్రాజ్యం బుపద్రవంబులకుఁ దొలంగి వర్ధిల్లుచుండు. ౨౭

సీ. ద్రవిడరాజ్యస్థాప ♦ న విభూతి కీతని
పొంగారు పోడిమి ♦ పుట్టకీటు
జాత్యభిమానైక ♦ సంపత్తునకు వీని
కలిసిగొట్టుతనంబు ♦ కాణయాచి
పగ్గెలాడెడునట్టి ♦ పల్లదీంద్రకు వీని
గొట్టుతనంబు వా ♦ కట్టుమందు
అడిగొట్టు మాఁక యా ♦ గడ మడంపఁగ వీని
జాఁగతనంబు దు ♦ రాయికట్టు

గీ. బిరుదుమగఁ డిట్టి జగదేక ♦ వీరు నొంటి
కొమ్మువందిఁ బైకుసికొల్పి ♦ స్వారకాన
నాంతరమ్మున నాజెట్టి ♦ యాదమఱచి
మసల మొనమొన్న మనవారు ♦ మన్నిగొనిరి. ౨౮

ఉ. ఈకథ సర్వముం దెలిసి ♦ యించుకసేపు విషాదచిత్తుఁడై
శోకముఁ బెట్టుచుం దుదకు ♦ శూరుఁడుగావున దుఃఖమంతయుఁన్
బోకడఁ బెట్టి స్వారతన ♦ ము మ్పోనరించి వరంబులందుచున్
గూఁకటి వ్రేళ్ళతో రిపులఁ ♦ గూల్పఁగఁ బోయెఁ బ్రభుండు కానకున్

చం. మొదలిటి నేరమూ వలన ♦ బ్రోవుట కానక జన్మభూమినిన్
వదలుచు నందుపై సమర ♦ పండితులున్న విరోధి దేశమం
దొదిగి తమంతటన్ నిలిచి ♦ యుండుట రెండవ నేరమైననున్
సదమదమావఁ బాడి మన ♦ జ్ఞాతులుగావున వారు దేవరా! ౩౦

క. ఏపనిఁ జేయ నెంచిన ని ♦ దే సమయంబిది తప్పిపోయినన్
జేపడఁబోవ దింక మన ♦ జీవితకాలమునందుఁ గాన చే

వా! పారపాటులేక మన ♦ యార్యుల ప్రాణము నాచికోలునుం
జాపుడి వారలెట్లయిన ♦ భారతదేశము వీడకుండఁగన్. ౩౧

కం. మున్నెన్నఁడో చూఁజాయఁగ
విన్నాఁడ హిరణ్యకశిపు ♦ పృథ్వీశున కు
త్పన్నుఁడు దొలికాన్పున ను
త్పన్నుఁ డగునటంచు గొప్ప ♦ దైవజ్ఞులచే. ౩౨

గీ. నిండుచూలాలు తద్గృహి ♦ ణీలలామ
యొంటిపాటున నున్నది ♦ యింటిలోనఁ
గంటవ త్తిడికొని తన ♦ యింటివేల్పు
మాపు రేపులు పూజించి ♦ మరుగుచుండె." ౩౩

. ఈవచనము లాలించిన
దైవతగురుఁ డిట్టుపల్కెఁ ♦ దత్సభలోనన్
సీనిరిఁ బుట్టిన వీవలి
పీవఁగ వజ్జరితనంబు ♦ పెంపెసలారన్. ౩౪

కావున నింద్రుం డిప్పుడె
ద ... త దేశంబుఁజొచ్చి ♦ తత్ప్రభ్వీని లీ
లావతి ... గోవును
బావఁగఁ జెఱఁబట్టి ... ట్టు ♦ పట్టఁగవలయున్. ౩౫

ఉ. నారదుఁ డేడకో చనుచు ... ♦ నాఁడు హఠాత్తుగ దారిలోపలన్
వారిని నిర్వురం గలిసి ♦ ... వారని యచ్చెరువంది యింద్రుచేఁ
గారణముం గనుంగొని య ... ♦ కార్యమటంచును బుద్ధిచెప్పి య
వారిజపత్రనేత్రఁగొని ♦ పర్ణ కుటీరముఁ జేరుగావుతన్. ౩...

వ. చేరి మిక్కిలి గారాబంబున ... నాలీలావతిం జూచుచు మచ్చి
చేసికొని సానునయవాక్యంబుల. ... ౩...

. ఎల్లద్రావిడులకు ♦ నింటివేల్పైనట్టి
శివుమీఁదఁ గలభక్తి ♦ చెదరునట్టు
ఎన్నాళ్లనుండియో ♦ యేతెంచు నాచార
ములమీఁదఁ గలరక్తి ♦ తొలఁగునట్టు
తాతముత్తాతల ♦ తండ్రులపైఁ గల్గు
తఱుఁగని గురుభక్తి ♦ తఱుఁగునట్లు
పిలువుతో నాకొట్టు ♦ విశ్రుత దేశాభి
మానంబు క్రమముగా ♦ మాయునట్టు

కట్టుకథ లెన్నొ పుట్టించి ♦ గడుసురీతిఁ
జెలియ చెవినిల్లుఁ గట్టిరి ♦ చెప్పిచెప్పి
మలచి గర్భస్థపిండంబు ♦ మార్చివైచి
రెట్టయిన నింటిలోఁ బోరు ♦ పెట్టవలయు. ౩౮

మందు మాఁకులచేఁ గాని ♦ మంత్రతంత్ర
ముల వలనఁగాని మంచి మా ♦ టలను నాడి
కాని యేపాట్లచేనైనఁ ♦ గాని యామె
మనము స్వాధీనమును జేసి ♦ కొనఁగవలయు. ౩౯

అప్పుడుగాని ద్రావిడ ♦ రాధిపరాష్ట్ర విభూతియెల్లఁ గ
న్నప్పినమాత్ర ధ్వంసమయి ♦ నాశముగాదు మఱెందు త్రోవనా
కిప్పుడు గానరాదు విబు ♦ ధేశ్వర! జాగిఁక సేయరాదహో!
దప్పునఁ బైనబై వెడలి ♦ దక్కఁగ నీవని దక్కఁబెట్టుమా. ౪౦

వారదుని మీఁదఁబెట్టిన ♦ భార మతఁడె
తీర్చుఁ దీర్పరిగాన సం ♦ దియమువలదు
భరతవర్షమందలి మన ♦ వారలెల్ల
హాయిగా నిద్రపోవుదు ♦ రంచుఁ జెప్ప. ౪౧

వ. గుర్వాజ్ఞాబద్ధుండై దేవేంద్రుఁ డుత్కంఠతోఁ గొలువుచాలించి యుల్లాసంబుతో మాతలివంకఁ గ్రేగంటఁ జూడ. ౪౨

కం. సారథియై మాతలి తన
తేరాయత్తంబుచేసి తెచ్చి విడువఁగా
నారోహించి మహేంద్రుఁడు
వీరావేశంబుతోడ వెడలెఁ బురంబున్. ౪౩

చం. ఎఱిఁగిన తెన్నులంబడి య దేపనిగా రథ మద్వితీయమై
పరుగునఁ బోవుచుండ నతి భాసురమై తనరారెఁ గేతనాం
బరమొగి సంబరంబునను మావులు చెమ్మటఁ దొప్పదోఁగినన్
బరుగిడి పోవుచున్ భరతవర్షముఁజొచ్చె మహేంద్రుఁడాదటన్.

చం. తొడరి సటాసటిన్ రథముఁ దోలఁగ మాతలి దక్షిణాపథం
బొడయఁడులేనిచొప్పఁగని హుంకృతిఁ జేయుచుఁ బోవుచున్న తన్
పొడఁగని సైన్యముల్ బెదరి పోవ మదంబున గావుపట్టుతోఁ
గడపక యింద్రుఁ డొక్కక్షణ కాలమునూడఁ బురంబుఁ జేరుచున్.

కం. నడిచప్పుడు గాకుండఁగ
విడివడి యంతఃపురముఁ బ్ర వేశించుచు ద్రా
విడభూవరు నర్ధాంగిని
బొడమిన కినుకాపలేక పొగరెగఁదట్టన్. ౪౬

కం. అదలించియు విదలించియు
బెదరించియుఁ గొంతసేపు వీరమ్మన్యుం
డదనని ముందలఁ బట్టఁగ
వదలించుకొనంగలేక వాపోవంగన్. ౪౭

వ. సరకుసేయక వుచ్చుడీకతనంబుఁ ద్రోసిపుచ్చి, యింద్రుండు జాలిలేక, చెఱఁ బట్టి, కొంపోవుచుండ, మహాసాధ్వియుఁ బతి

వ్రతారత్నంబును నగు లీలావతీదేవి లజ్జావతి యయ్యుఁ గురరి యుంబోలె గోడుగోడునఁ దనగోడునకై శోకించుచుఁ బోవుచుండ, ౪౮

కం. దేవర్షి నారదుఁ డపుడు
త్రోవకు నడ్డంబు వచ్చి ♦ తొందరఁగా వా
క్ప్రావీణ్యముతో నాదర
భావముతో నుక్కివుఁడయి ♦ భాషించె నిటుల్, ౪౯

కం. ఏమీ! చిత్రం బింద్రా!
యేమిది! లీలావతిసతి ♦ యెవరనుకొని నీ
వీమెయిఁ జెఱఁ బట్టితివో
దీమసమున నిట్టిని తెగ ♦ తెంపులు తగునే? ౫౦

గీ. ఆమె ద్రవిడరాజేంద్రు న ♦ ర్ధాంగలక్ష్మి
నిండుచూలాలు మనము మ ♦ న్నింపవలయు
విడువు విడువుము మరుమాట ♦ నుడువకుండఁ
గీడుమూఁడు నీ దేవేరి ♦ వీడకున్న. ౫౧

చం. పొడవడగింపఁగల్గు నినుఁ ♦ బోలెడి వీరులు వేయిమంది దుం
దుడుకున నెత్తివచ్చినను ♦ దోర్బలభీముఁడు ద్రావిడేంద్రుఁ డొ
క్కఁడు మగబీరముక్ గడిమి ♦ కల్గిన పోటరి వానిదేవి ని
ప్డు చెఱఁ బట్టినన్ సుడిసి ♦ పోదువు నా వలుకాలకింపుమీ.

గీ. మొదలె సత్త్వసంపన్నుఁడు ♦ పిదప ఘోర
తపముఁ జేసి వచ్చుచు నుండె ♦ దర్పఘనుఁడు
దైవసాహాయ్యమును బొంది ♦ తప్పకుండఁ
జెనకఁబోకు మాతనిసాధ్విఁ ♦ జెనఁటి వగుచు. ౫౩

వ. ఈమాట లాలించి మహేంద్రుఁడు తాఁ జేసిన కార్యంబుః
లజ్జించినవాఁడుంబోలె నటించుచు నాసాధ్వీవతంసంబునుఢిం
నారదునివద్ద సెలవుం బుచ్చికొని మగుడ, నారదుఁడు లీ
వతీదేవి నుద్దేశించి యాదరంబున,

కం. అల్లదె! పర్ణకుటీరము
తల్లీ! యిక్కడకుఁ జాల ♦ దగ్గర నుండెన్
మెల్లఁగఁ బోదము రమ్మా!
యుల్లాసముతోడ నందు ♦ నుండఁగవచ్చున్.

గీ. పోతుటీఁగైనఁ జొరరాదు ♦ పుండలించి
నేను గీసిన గిరి దాఁటి ♦ నెగ్గరాదు
పుణ్యవతి వీవు కాలంబుఁ ♦ బుచ్చవచ్చు
భర్త వచ్చునందాఁక నీ ♦ పర్ణశాల.

కం. మణిమంత్రౌషధశక్తిఁ
గుణమణి! నీభర్త నిచటఁ♦కుం దెచ్చెద నే
నణిమాదిసిద్ధు లిచ్చెద
నణుమాత్రము నీకు సంది ♦ యము వలదమ్మా!

కం. అని కపటోపాయంబున
వినయం బుట్టిపడఁ జెప్పి ♦ విబుధర్షి వెసన్
గొనిచనెఁ గాంతామణిన్
దన పర్ణకుటీరమునకు ♦ దగ్గరదారిన్.

వ. విలక్షణలక్షితంబయి, లీలావతీదేవి కందోయికి విస్మయః
బుగా నున్న యేతత్పర్ణశాల నుపలక్షించి, సంశయాక్రగ

గీ. మానిశేఖరుతోఁ గూడి ♦ మానమూని
మానినీమణి కలపర ♦ మాని గుండె

కొట్టుకొన నడుగులు తెరగ్గి ♦ పెట్టుకొనుచుఁ
గడఁకతోఁ జొచ్చె మునిపల్లె ♦ గడప దాఁటి. ౬౦

సీ. ఆతిపోవకయున్న ♦ యగ్నిహోత్రము లేదు
యజ్ఞవైచికి యొక్కఁ ♦ జైన లేదు
నీవారబలు లిచ్చు ♦ నిష్ఠాపరుఁడు లేఁడు
వటువాతనే లేచు ♦ వడుగు లేఁడు
జపతపంబులు సల్పు ♦ ఛాత్రుఁ డొక్కఁడు లేఁడు
పితృయజ్ఞము నొనర్చు ♦ నతఁడు లేఁడు
నైమిత్తికముఁ దీర్చు ♦ నైష్ఠికుండును లేఁడు
వేదపాఠముఁ జేయు ♦ వేధ లేఁడు

గీ. అతిథివర్య లభ్యాగతు ♦ లసలె లేరు
నారచీరెలు కృష్ణాజి ♦ నములు లేవు
పెళ్లుమని మండిసడు రాని ♦ పేళ్లు లేవు,
అతివిచిత్రం బహో నార ♦ దాశ్రమంబు. ౬౧

సీ. వనితంపు నేత్రాని ♦ ష్టెఁడిదామరతూంఫ్ల
నారగించెడి రాచ ♦ యంచమూఁక
క్రొవ్వూని గోమింపు ♦ క్రొంజిగురాకు సం
గొరు మొసవు మైన ♦ గొరగములు
కంగారుపడకుండఁ ♦ జెంగల్వపూఁకే స
గంబుఁ గొఱికి మేయు ♦ కన్నె లేండ్లు
పంట్లారఁ గోలుకుచుఁ ♦ బంట్లారగించెడి
కొండుకోఁణఁగి పందు ♦ కోతిపిందు

గీ. పట్టమగు నీడ నిచ్చెడి ♦ చెట్టుమీఁదఁ
ప్రాకి పొదరింట్ల గట్టెడి ♦ వ్రతతివితతి

కల్గి చివురాకుపందిళ్లు ♦ గల్గి యొప్పె
నారదర్షి కుటీరంబు ♦ నవ్యశోభ. ౬౨

గీ. పుణ్యవతి పుణ్యజనభర్త ♦ పుణ్యఫలము
పతివియోగాగ్ని మఱఁగుచు ♦ వనటఁ బరుల
పంచ బ్రదుకవలసెఁ దొంటి ♦ బామునందు
నెట్టికొఱనోములను నోచి ♦ పుట్టినానొ. ౬౩

గీ. అనుచు మాటిమాటికి నుస్సు ♦ రుస్సురనుచుఁ
బ్రాలుమాలిక బ్రొగ్గ ని♦బ్బరము తగ్గ
నురసి లీలావతీదేవి ♦ యొక్కనాఁడు
పండువెన్నెలఁ బవళించి ♦ పాలుపోక. ౬౪

వ. బ్రేకటబ్రొద్దులం దనకు సంభవించిన కడగండ్లమాటఁ దలపోసి కొనుచుఁ బూర్వవైభవంబు దలంచికొని పొంగిపొంగి పొరలి వచ్చు శోకంబు నాపుకొని లోలోనఁ గుములుచు, ౬౫

సీ. గీర్వాణి వచ్చి వా♦కిట వేచి యున్నది
యని చెప్ప నూకొట్టు ♦ నట్టి యోడుపు
ఇంద్రాణి కబురంప ♦ నేమితొందర యంచుఁ
గనుసైఁగతోఁ జెప్పి ♦ యనుపు సౌరు
మారాణిదూతిక ♦ మనవి యొక్కటి తెచ్చె
నని చెప్పఁగా వినీ ♦ వినని తీవి
శర్వాణి తన్నొక్క♦సారి రమ్మనెనన్న
వచ్చుచుంటిననటంచు ♦ పలుకు సొబఁగు

గీ. తలఁచికొనుచు మనస్సులోఁ ♦ గలఁతపడుచుఁ
గాలవైపరీత్యమున క♦క్కజము పడుచు

దిక్కుమాలిన దైవంబు ♦ తెచ్చిపెట్టె
నిట్టియిక్కట్టు కాకార! ♦ యేమి తగవు ? ౬౬

గీ. కాలునిచిన యూరు ♦ కాయూరు పురిటిల్లు
పాఁకుటాకుటీర ♦ పాకపంద
పురుడు పోయు తల్లి ♦ మునిపల్లెలోఁ బుట్టి
యేమి తెలియనట్టి ♦ మొద్దకత్తె. ౬౭

గీ. ఉగ్గుఁ బాలు పోసి ♦ యుంతరా నాయన్న!
యేడ్వఁబోకు మంచు ♦ సేడు పుడిపి
పూలతొట్టెఁ బెట్టి ♦ బోరుకాడింపుట
యడవిపల్లెఁ బుట్టి ♦ నట్టి పడుచు. ౬౮

సీ. జోజో యటంచును ♦ జోలపాటలు పాడి
పొదిగిళ్ళలోఁ బిడ్డఁ ♦ బొదిగిపెట్టి
వినరాని పాటలు ♦ వినిపింప వినవయ్యె
దిక్కుమాలిన నాఁడు ♦ దెరువు లేదు
తులలేని బంగారు ♦ తూఁగుటుయ్యాలలో
ముందూఁగవలసిన ♦ ముద్దుబిడ్డ
కడిమిచెట్టులక్రిందఁ ♦ గడిమితోఁ గట్టిన
తీగయుయ్యాలలో ♦ నూఁగవలసె

ఆ. ప్రవిదరాజన్య రత్నసం ♦ స్థగితమైన
పైఁడిగద్దెపైఁ గూర్చుండు ♦ వాఁడు నేఁడు
కాడు లోమునిపల్లెలో ♦ గాపురంచు
నేడ్వ నాలించువా రొక్క ♦ రేని లేరు. ౬౯

వ. అనియిట్లుచింతించుచు, నింటివేల్పునకు మ్రొక్కులిడుచుఁ దలఁ
పులు నలుదెసలకుం జెదరిపోవఁ జేయునది లేక, యాయాస

పడుచు, నిండుచూలాలితనంబున దిగులువడుచు, నాయంత ర్వ్యత్ని కన్ను మూఁతపెట్టుచుండ. ౭౦

గీ. మహతి చేఁగొని నారద ♦ మౌనివరుఁడు
తరుణ మరుదెంచె నని చెప్పి ♦ తారి తారి
నాల్గుదిక్కులు పరికించి ♦ నవ్వుకొనుచు
నిట్లు హృదయమ్ములో నిశ్చ ♦ యించుకొనియె. ౭౧

గీ. అభిజాత్యము గల్గిన ♦ యట్టి మాన
వతికి నొకమారు తలకెక్క ♦ మతపుఁబిచ్చి
యెట్టి పనినైనఁ బొనరించు ♦ నీశునాన
మానవుని వల్లఁగా దామె ♦ మనసుఁ ద్రిప్ప. ౭౨

ఉ. కావున నేయుపాయమును ♦ గైకొని మైనను మంచిమాట లే
వో! వినిపించి మావలకు ♦ నొప్పగ నామెను ద్రిప్పటొవ్వు, లే
దా విడిపోవు మాపనులు ♦ తప్పదు గావున నీమెచేత నే
హావడిఁగూర్తు ద్రానిడుల ♦ కంచును నారదమౌని యంతటన్.

ఉ. పున్నమరేయి యాశ్రమము ♦ పొంతను మెల్లఁగ సన్నగాలి పే
రెన్నిన సన్నజాజిపొద ♦ రిండ్లపయిం బడి వీచుచుండఁగా.
గిన్నరసాని యెల్లఁగొని ♦ కిన్నెర వల్కఁగ సన్నగొంతుతో
విన్ననువొప్పఁ బాట విని♦పింపఁ దొడంగె మనోహరంబుగా.

చం. పతియెడఁబాటుచేఁ గలుగు♦బాధ విరోధిగృహప్రవాస దు
ర్గతి కలగింప నేమియెఱుఁ ♦ గంగని చిత్తముతోడ నాపతి
వ్రత వినుచుండె నారదుని ♦ పాటల నేమరి మెల్లమెల్లఁగా
మతి చెడిపోయె నొక్కగతి♦మ్రాన్పడిపోవఁగ జిచ్చుపాటుతో.

సీ. ఇదె! మంచిపాట పా♦డుదు నంచుఁ జెప్పి య
ష్టాక్షరీమంత్రంబు ♦ నాలపించు

ఇదె! గొప్పకథయంచు ♦ నింపుగా సొంపుగా
వైష్ణవగాథలన్ ♦ వరుసఁబెట్టు
ఇదె! మేలుసుద్ది చె♦ప్పెద నంచు మురువుతో
నార్యరాజచరిత్ర ♦ మట్టె పాడు
ఇదె! లెస్స బుద్ధి ప♦ల్కెద నంచుఁ బ్రావడ్డ
ద్రావిడాచారముల్ ♦ తడవుచుండు

గీ. కన్న మూఁతలు పడుచున్న ♦ కాంత యపుడు
వినెనో! వినలేదో! రవ్వంత ♦ వీని నెల్ల
నారదుఁడుమాత్ర మట్టె చిర్నగవుతోడఁ
జెలఁగి పాడుచుండెను గొంతు ♦ చిరుగునట్లు. ౭౬

గీ. విష్ణుకథలఁ జెప్ప ♦ వినరాదు నేనంచుఁ
జెప్పలేకపోయెఁ ♦ జెలియ యపుడు
సంయమీంద్రుఁ డద్ది ♦ చక్కఁగాఁ గనిపెట్టి
విష్ణుకథల నెల్ల ♦ విప్పి చెప్పె. ౭౭

గీ. వినఁగ వినఁగ భక్తి ♦ విప్పారఁజొచ్చెను
తెలియకుండ నంత ♦ చెలియ కపుడు
కడుపు నేమి కలదు? ♦ గర్భస్థపిండంబు
మార్పుఁ జెందెఁ దల్లి ♦ మార్పుతోడ. ౭౮

కం. తలకెక్కుచుండఁ గ్రమముగఁ
గలవాణికి మాని బూట♦కపుమడుపులు వ్యా
కులపా టుడిగి కుతుకమునఁ
గలఁగక యందుండె బేల ♦ గావున నటుపై. ౭౯

కం. శుభలగ్నంబున నొక రే
శుభలక్షణలక్షితుండు ♦ సూనుం డొకఁడున్

బ్రభవించెఁగదా ద్రవిడ
ప్రభాపహారం బగుచును ♦ బ్రహ్లాదుఁ డనన్. ౮౦

చం. నవనవలాడుచుం బెఱిగి ♦ నత్తినుడుల్ తడబాటునెన్నడల్
జవజవలాడు మైమెఱుఁగు ♦ చక్కని చామనిచాయమేనితో
గవగవలాడుచుండ నెస♦కమ్మున నెంతయుఁ గన్నతల్లి తా
నవిరళమోద మంది తన♦యా! యిటు రమ్మని పిల్చుచుండెడిన్.

ఉ. నారదమౌనిశేఖరుఁడు ♦ నమ్మక మొప్పఁగఁ గన్నతల్లికిన్
సారెకుఁ జేరఁదీసి యుప♦చారముఁ జేయుచు విష్ణునామముల్
నేరుపసాఁగె బిడ్డ కవ♦లీలను దల్లి యెఱుంగకుండ వి
స్తారపువాలకంబునను ♦ దన్నొరు లెవ్వరు చూడకుండఁగన్.

సీ. ఆరముగ్గిన పండ్ల ♦ నారగింతువు రార
చెట్లచాటున కంచుఁ ♦ జేర్చుచుండు
మంచిమొల్లలు తెచ్చి ♦ మాల గుత్తువ యంచుఁ
బొదరిండ్లదరికిఁ గొం♦పోవుచుండు
లేఁడిపిల్లలఁ బట్టి ♦ యాడింతువా యంచు
దూరదూరమునకుఁ ♦ జీరుచుండు
రంగుపుల్గులఁ జూచి ♦ పొంగిపోదువె యంచుఁ
గాపుకొమ్మలఁ బట్టి ♦ చూపుచుండు

గీ. నారదుండు ప్రహ్లాదునిఁ ♦ జేరి యిట్లు
తంత్రములఁ బన్నసాఁగె ను♦ద్దండుఁ డగుచుఁ
గాన నుండుటచే నొరుల్ ♦ గానకుండఁ
గడకు లీలావతీదేవి ♦ కన్నుఁ బ్రామి. ౮౩

సీ. శివలింగధారణఁ ♦ జేయవే యని తల్లి
బతిమాల మూఁగయై ♦ పల్కకుండు

శివదేవునకు మ్రొక్కఁ । జెల్లింపవే యన్న
"ఊఁ ఊఁ" యటంచుఁ దా । నొదిగియుండు
శివదేవు మంత్రంబుఁ । జెప్పవే యన్నచోఁ
జేయెత్తి విష్ణునిఁ । బిల్చుచుండు
నినుఁబట్టి కొట్టింతు । నేనని వచియింప
నుత్తదే యనిచెప్పి । యూరకుండు

గీ. ప్రబ్బికోలు మొండితనమ్ము । ప్రల్లదనముఁ
జూపుచున్న ప్రహ్లాదునిఁ । జూచి తల్లి
మొగము చిట్లించుకొనలేదు । మొదటికాన్పు
గానఁ గనుబొమ్మ ముడివైవఁ । గడఁగలేదు. ౮౪

గీ. ఎన్ని పేరు లుండ । వీశున కాతఁ డే
పేరఁ బిలుచుచున్న । వినకయున్నె ?
పేరులోన నేమి । పెన్నిధి కలదంచుఁ
దిట్టఁబోక సమ్మతించెఁ దల్లి. ౮౫

కం. నారదుఁ డిది యంతయుఁ గ
న్నారఁగ లక్షించి మోద । మందుచు నుండెన్
దారుణముగఁ జెఱయింటను
బోరును దాకొల్పినాఁడఁ । బో పొమ్మనుచున్. ౮౬

కం. ఈగతి నైదేం డ్లేగన్
వాగీశు ననుగ్రహంబు । వలన వరంబుల్
దాఁ గొని హిరణ్యకశిపుఁడు
దూఁగాడుచు నడిచిపాటు।తోఁ జొచ్చె నగరున్. ౮౭

ఉ. పచ్చని పాదునుం దెలిసి । బగ్గున మండి కషాయతాత్ముఁడై
యచ్చెరు వయ్యె దైవగతి । యా మగబీరము లేని పంద నే

నిచ్చట లేనటం చెఱిఁగి ♦ యేమిమొగంబున మందిరంబులోఁ
జొచ్చి మదీయసాధ్వి నెది♦చూచుక ముందలఁ బట్టియీడ్చెనొ

గీ. ద్రవిడరాజసింహంబు ప♦రాభవంబు
నకట సహియింపనోప దే♦నైనఁ గాని
మగలరాజౌట నా దండి♦మగనిఁ బట్టి
తెత్తు మగనాంద్రు చూడఁగ♦న్నెత్తి వాని. ౮

వ. అనుచు నవమానరోషంబునఁ గ్రుద్ధుండై కాల నేలం దన్ని

కం. తలచీరఁ జుట్టి చేతన్
దలతలమను కత్తిఁ బట్టి ♦ తటుకున సైన్యం
బుల నగరంబుననె నిలిపి
కలకల మాపుచు హిరణ్య♦కశిపుం డంతన్. [illegible]

చం. కతిపయసాదులం గొని య♦ఖండజవంబున నారదాశ్రమ
ప్రతిసరభూమిఁ జేరి యతి♦వర్యుని నారదుఁ గాంచి వందనఁ
బతిశయభక్తిఁ జేసి రయ♦మారఁ గుటీరముఁ జొచ్చి వెంట
కుతుకముతోడ నందు సుమ♦కోమలిఁ జూచి సరాగచిత్తుఁడై. [illegible]

కం. అవలేపముతో నింద్రుం
డవకాశముఁ జూచికొనుచు ♦ నవరోధము లే
కవరోధము దూరి యిటుల
నవమానముఁ జేసె సాధ్వి ♦ హంతవ్యుఁ డగున్. [illegible]

ఉ. చూడుము మాపా తేపా పరి♦శోషణఁ జేసెద స్వర్గధామము
జూడుము మాపా తేపా కడుఁ ♦ జూ పెద భీకరశత్రుసైన్యము
జూడుము దేవి! నాబలము♦సొంపు విరోధి బలంబు పెంపు నే
నూడనిబాడఁ జేసెద బి♦డౌజుని నాకులఁబాడు చేసెదన్. [illegible]

వ. హిరణ్యకశిపుం డిటు దేవేరితోఁ బరీభావంబు నీఁగు కార్యక్రమంబు నివేదించుచుండ. ౯౫

కం. చిడిముడిపడు చడుగడుగునఁ
దడబడుచుఁ గొణిఁగికొనుచుఁ ♦ దండఁపడుచున్
మిడిసిపడుచుఁ బ్రహ్లాదుఁడు
వడివడి నడతెంచి తల్లి♦వంకకు నడువన్. ౯౬

వ. హిరణ్యకశిపుం డానందాశ్రులు చిందుచుండఁ బరవశుండై బాలకు గ్రుచ్చియెత్తి ముద్దాడుచుఁ, జుబుకంబుఁ బుణుకుచుఁ దడబడు నడలు, బుడిబుడినుడులు, మంటిబ్రుంగిన యాడలు, మురిపెంబు గడలుకొలుప, ౯౭

గీ. పుత్త్రగాత్త్ర పరిష్వంగ♦భూరిసుఖము
నందు నోలాడి మఱపుతో ♦ నట్టె నిలిచి
కడకుఁ బ్రియురాలితోఁ దన ♦ కొడుకుతోడ
వెంటనే పయనం బయి ♦ వీడు చొచ్చె. ౯౮

వ. చైత్రయాత్ర చాటించి, ప్రస్థానభేరి వేయించి, మహాసైన్యంబుతోఁ ద్రివిష్టపంబుపై దాడివెడలి, తన్నగరంబు వలఁజుట్టియున్న, మిట్టుపల్లంబులకుఁ దొలంగి, సమప్రదేశంబున దండు విడియించి, కోటకు లగ్గలువట్టి, యత్యల్పకాలంబున సాధించి, పలువురు చూచుచుండ, శచీదేవి కట్టెదుట నింద్రునిఁ జెఱఁబట్టి దక్షిణాపథంబునకుం గొనితెచ్చి వెట్టిపనియందు నియోగించి, యతని మొత్తుకోళ్ళతోఁ బాటు లీలావతీదేవి వేడుకోళ్ళు కరుణార్ద్రచిత్తుఁడై యంగీకరించి, విడిచిపుచ్చె. ౯౯

గీ. అఖిల దిగ్దేశవిజిగీషుఁ ♦ డై హిరణ్య
కశిపుఁ డైదారుగాదులు ♦ కడపిపుచ్చి

పిదప నుడుకు చల్లారఁగా ♦ విశ్వమెల్లఁ
జిక్కి లెడఁబాపి రాజ్యంబుఁ ♦ జేయుచుండి. ౧౦౦

వ. ఒక్కనాఁడు రాకుమారుని విషయమై యోజించి, బాలుని విద్యాప్రసంగమున సంస్కరించుట యుత్తమంబని నిశ్చయించి.

గీ. పూర్ణముగ నీతిశాస్త్రంబు ♦ బోధపడదు
ప్రౌఢమంత్రాంగ మెఱుఁగంగ ♦ వలనుపడదు
రాకొమరుఁడు చదువకుండ♦రాదు గానఁ
జదువు నేర్పింతుఁ గొలపుటో♦జ్జకడ నంచు. ౧౦౨

మ. పదియేనేఁడులు చెల్లిపోయిన సరే ♦ వాకాటులం జిక్కి చో
క్కి దివారాత్రములట్టె బాలకుఁ డహో♦క్రీడించుచున్నాఁ డదే
చదువుల్ నేర్పినఁగాని పోవదు మనో♦జాడ్యంబు కాఁబట్టి నేఁ
జదివింపించెదఁ బెద్దయోజ్జలకడన్ ♦ శాస్త్రంబు లన్నింటినిన్.

వ. అంచు విచారించి, సకలనీతిశాస్త్ర పారంగతులును, గులాచార్యులును, నైన శుక్రాచార్యతనూజు లగు, చండామార్కుల రావించి, కార్యవిషయంబు ముచ్చటించి రాకుమారుని వారల కప్పగించి, పండితోత్తముం జేసి తోడ్కొని రండని యానతీయ. ౧౦౪

సీ. మూఁడేండ్లు పోవక♦మున్నె శుక్రాచార్య
పట్టి ప్రహ్లాదునిం ♦ బట్టి తెచ్చి
ద్రవిడరాజేంద్రు ముం♦దరఁ బెట్టి దీనుఁడై
యితఁ డెట్టిబిడ్డఁడో ♦ యెఱుఁగరాదు
గురుభక్తి గనరాదు ♦ సరకు సేయుట లేదు
శిక్షింతుమన్నఁ దాఁ ♦ జెడ్డకోతి
వనమెల్లను జెఱచు ♦ ననెడి నానుడిరీతిఁ
దోడిబాలురఁ దప్పు♦త్రోవఁ బెట్టి

గీ. అకట! కులదైవమును దూల♦నాడఁ జొచ్చె
శివునికథ లెల్లఁ బెడచెవిఁ ♦ జేర్పఁజొచ్చె
బాలునకు శిక్ష చెప్ప మా♦వల్లఁ గాదు
చతురమతి నీవె యెట్లైన సాఁకికొనుము. ౧౦౫

గీ. ఎన్ని చెప్పినఁ దలయూఁచుఁ ♦ డింతయేని
మాఱు పలుకక తనపని ♦ మాత్ర మట్టె
పట్టుదలఁ జేయు నిది యేమి ♦ పాపమయ్యొ?
మూఁగవానిని బోధింపఁ ♦ బూను టయ్యొ. ౧౦౬

కం. చదివింపఁగ దొరకొంటిమి
చదివించిన లాభమేమి ♦ సమకూడెనొకో!
చదివినయర్థం బెఱుఁగఁడు
చదివింపఁగలేము మేము ♦ క్ష్మావర! వీనిన్. ౧౦౭

క. చిరకాలార్జిత విద్యను
బరమార్థముతోడఁ జెప్పఁ ♦ బఠియింపకయే
మఱుకువతో నుండును భూ
వర వీనిని సాఁకలేము ♦ పాలసుఁ డగుటన్. ౧౦౮

గీ. ద్రవిడజాతి కీతఁడు గుండె ♦ తల్లడంబు
విమల రాజవంశమునకు ♦ వేరువిత్తు
దేవ! దీని నెల్ల నెఱింగి ♦ దిద్దికొనుము
నీదు తొలికాన్పుబిడ్డను ♦ నేర్పుతోడ. ౧౦౯

ఉ. కావున నీకుమారకుని ♦ గ్రన్నఁ దెచ్చితి మప్పగింపఁగా
భూవర! యింకమీఁద సరి♦పోయినరీతిని దిద్దికొమ్ము, మీ
పావనమైన వంగడపుఁ ♦ బర్వుఁ బ్రతిష్ఠను బాఱఁజూచి లో
కావనదీక్ష నేకరణి ♦ నైన స్వధర్మము నిర్వహింపుమా. ౧౧౦

వ. అంచు వచియించి, చండామార్కులు హిరణ్యకశిపునకు
వుం గఱపి, సెలవుం గైకొని, మగిడి పోవ, రాక్షసేశ్వరు
చింతాక్రాంతచిత్తుండై.

గీ. నయము భయ మనయము • నయముగా బోధింప
మచ్చరంబు హెచ్చు • మానఁ డయ్యె
మొండిపట్టుఁ బట్టె • దండనంబునఁ గాని
సాధ్యపడఁ డటంచు • సాహసించి.

ఉ. వాదన లేటికంచు బల•వంతుఁడు ఱేఁడు కృపం ద్యజించు
గాదిలిపట్టి యంచుఁ గడ•కంటను జూడక నిష్ఠురక్రియా
పాదనచేత శిక్షఁ బరి•పాటి విధింపఁగఁ జీలిపోయెఁ బ్ర
హ్లాదకుమారమాతులబ•లంబు చలంబున రెండుపాయలై.

గీ. రాచనగరెల్ల నిట్టి దు•ర్వార్త వినుచు
నట్టుడికినట్లు తుకతుక•లాడిపోయె
నార్య లియ్యది కనిపెట్టి యార మంచి
తరుణ మాసన్నమయ్యె నీ•సరణి ననుచు.

గీ. నీతికోవిదుల్ గుమిగూడి • నిక్క మెఱిఁగి
దైవగతిచేత గృహములోఁ • దారసిలిన
భేదభావంబు నెట్టులైన • నిస్తరింపఁ
జేయ సమకట్టి నారదుఁ • జీరి చెప్ప.

వ. మహేంద్రుని చెఱ విడిపించి తొల్లి లీలావతీదేవిని దనా
శ్రమంబున నుంచికొని యుపచారములు చేసి సంతోషపెట్టి
నా మానవతీమతల్లి తనయెడ కనికరించి నిరాటంకముగా
పురమునకు రాకపోకల కనుమతించిన స్నేహంబుఁ బు
రించుకొని కార్యోన్ముఖుం డయి.

ఉ. నారదుఁ డొక్కనాఁడు నర ♦ నాథకుమారకుఁ జూడవచ్చి దై
వారెడి ప్రేమఁ గన్పఱచి ♦ యక్కఱమాటలు నాల్గు చెప్పి వే
యారులు కొండెముల్ వలికి ♦ యాననిపించి సుతార మొప్పఁగా
దూరని తోపకుండ మది ♦ దూరిన మెత్తని గొట్టుమాటలన్.

ఉ. నీ జనకుండు గర్వమున ♦ నిర్జరకోటిని సాధుపాళి రా
రాజునటంచు నుబ్బుచుఁ బ ♦ రాక్రమలీలఁ గ్రమంబుఁ దప్పి పే
రోజముఁ దూల్చుచుండ నిటు ♦ లొప్పరికించుట రాజనీతి యే?
రాజులు లేరె? మున్నిటు ల ♦ రాజకముం బొనరించినారలే?

ఉ. యాగము ముక్తినిచ్చునను ♦ నాశ మెయిం గడు శ్రద్ధతోడ నా
యాగమవేత్త లందఱు ప్ర ♦ యాసముతో నొనరించుచుండఁగా
యాగము ముక్తినిచ్చునె య ♦ థార్థముగా? నని పాడుచేయు నీ
యాగము నాగడంబు తగు ♦ నా యొడయుండగు వానికెందునున్?

కం. బాలుఁడ నే నన ఁబోకుము
బాలకునకుమాత్ర ధర్మ ♦ పద్ధతి వలదా?
బాలుఁడె ధర్మము నిలుపం
జాలిన దైవంబు మెచ్చి ♦ సంతసపడఁడా? ౧౨౦

కం. నే నెటు లీపనిఁ జేసెదఁ
బోనిమ్మని నీవు చెప్పఁ ♦ బోకుము బాబూ!
వేనకు వే లున్నారు మ
హానాయకు లిపుడు నీకు ♦ నండఁగ నిల్వన్. ౧౨౧

ఉ. తర్కవితర్కముల్ వదలి ♦ తండ్రి పురోహితదండనాథసం
పర్కముచే మహాకఠిన ♦ భావముఁ దాలిచి యొక్కతీరుగాఁ
గర్కశుఁడయ్యె దానఁ బ్రజ ♦ కష్టములొందెడుఁగావునన్ శుభో
దర్కముగాఁగఁ జక్కఁబడు ♦ దారిని బోవుట పాడి పుత్రకా!

వ. ఇంతియ కాక. ౧౨౨

ఉ. దేవరహస్య మొండు విను ♦ తెల్పెద స్వప్నమునందు సర్వలో
కావనదీక్షితుండు చతు♦రాగమవేద్యుఁడు నాకుఁ దోఁచి నే
నీవఱకూరకుంటి నిటు ♦ లే నిఁక నైఁప మదీయభక్తునిన్
బావను నిష్ఠురంబయిన ♦ బాధలు పెట్టుచు నుండ నెవ్వఁడో.

ఉ. కంటకుఁడై ధరావరుఁడు ♦ కారియ పెట్టిన యప్పుడే సభా
మంటపమందు నున్న యతి♦మూత్రపుస్తంభమునందు డాఁగి త
న్నంటిన వెంటనే యతని ♦ యాయువుఁ దీసెద నాదుభక్తు నే
నొంటరిఁ జేసి పోవ నెటు ♦ లూరట గల్గునటంచు నాడెఁగా.

ఉ. కత్తులు నూఱినంతటనె ♦ కంపము నొందరు ధీరు లెందుఁ గిం
చిత్తయినం బ్రమాదపడి ♦ సేయ రధర్మము గాన దీని యా
వత్తెఱఁగించినాఁడ భగ♦వంతుని యిష్టముఁ దెల్పినాఁడ నీ
చిత్తము; ధర్మపాలనము ♦ శిష్టసమీహితకార్య మూఁగదా.

ఉ. రక్షకుఁడొక్కఁడేనియును ♦ రాష్ట్రమునం గనరామి నీప్రజల్
రూక్షభయంబునన్ గలఁగి ♦ రోజొక యేడుగ నున్నవారు నీ
కక్షయసంపదల్ గలుగు ♦ నయ్య ధృవంబుగ నార్తులౌ ప్రజా
పక్షముఁబూని పోరునెడ ♦ బాగని దైవము మెచ్చుఁ బుత్రకా!

వ. ఈగతి నపూర్వరాజనీతి ప్రకారంబు మెఱయ, నారదుండు బోధించి, యలౌకికుం డయిన ప్రహ్లాదునిచే వల్లె యనిపించుకొని నాటిగా విశ్వకర్మమందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యొగ్గతంబున మంతనం బాడి నేర్పరులగు పెక్కుర శిల్పుల సమకూర్చి వారికి రహస్యంబుఁ దెల్ప వారును, ౧౨౮

చం. ఎవరికిఁగూడ శంక ఘటి♦యిల్లని నేర్పున మెల్పుతోడ రేఁ
బవ లనకుండ నారదుని ♦ పంకము నెగ్గెడుభాతి యుక్తిచేఁ
జివరకుఁ దత్సభాస్థలిని ♦ జిక్కనిచిక్కని మాటుతల్పులన్
గవిసిన యుక్కుకంబమును ♦ గట్టిరి శిల్పకళావిదగ్ధులై. ౧౨౯

ఉ. ఆఁకొనియున్న సింగము ర♦హస్యముగాఁ గని పట్టి తెచ్చి యే
పోకలు పోవనీక యొక ♦ బోనునఁ బెట్టి యుపాయశాలురై
కైకొని దాని మండపపుఁ ♦ గంబమునం దిరికించి పెట్టి తా
మై కని పెట్టియుండి రెటు♦లౌనొ కదా! యని యాంత్రికుల్.

వ. మఱునాఁడు హిరణ్యకశిపుం డాగ్రహోదగ్రుండై సభా ముఖంబున గద్దెపైఁ గూర్చుండి, గద్దించుచు "విష్ణుండు, విష్ణుం"డని నిరంతరంబు, వానిఁ దలచి, ప్రలపించు చుంటివి. ఆతం డెక్కడ యదృశ్యుండయి యడంగియుండెనో చూపింతువా" యనఁ బ్రహ్లాదుండు వికసితముఖుండై నిర్భయముగా "ఇదిగో! నీసభామంటపస్తంభంబుననుండె. చూడనిచ్చగింతువేని చూడవే" యనవుడు సార్వభౌముండు మండిపడి తోకఁ ద్రొక్కిన మహానాగంబుకైవడి రోజుచు, గదను బిరబిర సారించుచు గద్దెనుండి దుమికి, సాకం బెఱుఁగక స్తంభంబున కేసి, యెదురు నడచి బ్రహ్మాండంబు బూరటిల్ల సింహనాదంబు జేసి దాని యయోమయంబగు దీర్ఘగదాదండంబు గిరగిరఁ ద్రిప్పి పెళ్లు మని స్తంభంబు విఱిగి కూల విసరికొట్టెను. కొట్టిన మఱుక్షణంబుననే యదృశ్యంబులగు మఱుతల్పులం బడఁద్రోసికొని, ౧౩౧

కం. గర్జించుచుఁ బంచాస్యము
నిర్జరరిపుపైకి దుమికి ♦ నీరవునింగా
జర్జరితాంగుని జేసెను
ధూర్జటిభక్తునకు నేమి ♦ తోఁచకముస్నే. ౧౩౨

కం. అంగద నవయుచుఁ జెంగున
సింగము చెలరేఁగి గోళ్ళఁ ♦ జీల్చుచు ఱేనిన్
గంగారుగఁ జేసి పిదప
నుంగిడి పుట్టించి వేగ ♦ నుసు రెడఁబాపెన్. ౧౩౩

ఉ. కొండలు పిండిపిండిగను ♦ గొట్టెడి మేల్పడవాలుదంట కుం
భాండుఁడు హుంకరించి జ్వల♦దాతతశాతకృపాణహస్తుఁడై
గండడగించి సింహమును ♦ గాలునిప్రోలికిఁ బంపె వెంటనే
దుండగులెల్ల ప్రమానుపడి♦పారఁగఁ దొంగర సందుగొందులన్. ౧౩౪

కం. పాతరలాడెను నారదుఁ
డాతరి నుప్పొంగిపోయి ♦ యనుకొన్న పనిన్
జాతురితోఁ దీర్చితి నని
చేతం దెగమెఱయుచుండఁ ♦ జిటితాళంబుల్. ౧౩౫

గీ. అన్నదమ్ము లిర్వురను సిం♦హంబుచేత
నేదుపందిచేఁ గూల్పించి ♦ యెగిరిపడుచు
మోదమందె నార్యజనస♦మూహ మెల్ల
నెల్లభూములఁ దమయాజ్ఞ ♦ చెల్లుననుచు. ౧౩౬

ఉ. ద్రావిడరాజ్య మంతయును ♦ దక్కొనఁ జేసిన తక్షణంబునన్
ద్రావిడులెల్లఁ బోరెదరు ♦ ప్రాణముపైఁ గల తీపి మాని రా
జ్యావనదీక్షఁ బూని సమ♦రాంగణ మెల్లను బీన్గుపెంటలై
పోవఁగఁ గాన నివ్వ డిది ♦ పోలదటంచు మునీంద్రుఁడంతటన్.

గీ. రాజనీతివిరుద్ధమై ♦ ప్రాణహానిఁ
జేయు నీకార్య మరయ ని♦షిద్ధమంచు
నార్యులకుఁ జెప్పి యొప్పించి ♦ యవలఁ గార్య
చతురుఁడై దూరదృష్టిచే ♦ సకల మెఱిఁగి. ౧౩౮

గీ. కీలుబొమ్మ నొండు ♦ కీలకమ్మున గద్దె
మీఁద నుంచు నెడల ♦ మీఁద మేలు;
ఎల్ల లేని నేల ♦ యెల్ల నీతని పేర
నేలవచ్చు పలుక ♦ నేల యనుచు. ౧౩౯

శా. జాతిద్రోహునిఁ దాతమారకుని వం♦శభ్రష్టుఁ బ్రహ్లాదునిన్
జేతోమోదముతోడ నార్యజనముల్ ♦ సింహాసనారూఢునిం
బ్రీతిం జేసిరి తత్క్షణంబ ద్రవిడ♦వ్రాతంబు నిర్విణ్ణులై
కాతర్యంబున నేమితోఁచకయె ది♦గ్భ్రాంతాత్ములై డాఁగఁగన్.

గీ. అతిమతావేశకలనచే ♦ నాదమఱచి
గురువులకు లోఁగి మతిచెడి ♦ కులముఁ జెఱిచి
వంశనాశంబుఁ జేసిరి ♦ పాపమనక
తల్లిబిడ్డ లొక్కటయి పెం♦పెల్లఁ బోవ. ౧౪౧

గీ. ఆకలంబు సాపడు మాని ♦ యైన నేమి ?
యాకులంబుఁ జెందినవాసి ♦ నందఁ జెందు
నేకలం బీశ్వరునిఁ జేసె ♦ నేకలంబు
నాకలంబునకు జోహారు ♦ లనకయున్న. ౧౪౨

సంపూర్ణము.

యథార్థ రామాయణము.

కం. శ్రీరామాయణకృతిలో
మీ రెఱుఁగని భావమెందు ♦ మిసుకునె? కానన్
గారుణికోత్తమ! చెపుఁడీ
శ్రీరామాయణమునఁ గల ♦ చిత్రము లెల్లన్. ౧౮౩

ఉ. మార్తుర పేరులం దలలు ♦ మాఱిచియున్ దలక్రిందుచేసియున్
నేర్తునటంచు గర్వమున ♦ నిక్కి ప్రచేతసుతుండు తెంపునన్
బూర్తిగ రామచంద్రకథ ♦ మున్ రచియించెనటంచు బాపురే!
వార్త యొకండు నేఁడు విన♦వచ్చెడి సత్య మెఱుంగఁబల్కవే

కం అనినంతనె సూతమహా
మునిచంద్రుఁడు పల్కెఁ బ్రేమ♦మున నిట్లనుచున్
వెనుకటి గాథలఁ జ్ఞప్తికిఁ
గొనితెచ్చికొనుచు మనంబు ♦ కుతుకముఁ జెందన్. ౧౮౪

కం. బిడ్డా! నీసంప్రశ్నము
దొడ్డది; యఖిలంబు చెప్పు♦దున్ విను మిపుడే
చెడ్డయో మంచియో తెలిసిన
గడ్డువిశేషంబు లెల్లఁ ♦ గాదనకుండన్. ౧౮౫

ఉ. పేరులు మార్చినాఁడు తల♦పెట్టి దురర్థము రాఁగఁ గొన్నిటిన్
బేరులు మార్చినాఁడు తల♦పెట్టి యపార్థము రాఁగఁ గొన్నిటి
బేరులు మార్చి మాఱుతుర ♦ పేరు ప్రతిష్ఠను బాడుచేయుచున్
బేరు గడించె నాదికవి ♦ పేరు పొగడ్త జగంబు నిండఁగన్.

సీ. "దసగీవ" యనెడి శ♦బ్దము దశగ్రీవఁ గా
నించి గొంతులు బంతి ♦ పెట్టినాఁడు.

"రావన్న" యనుపేరు ♦ రావణగాఁ జేసి
బొబ్బమానిసి చేసి ♦ పోయినాఁడు
"చుప్పనాక "ను దెచ్చి ♦ శూర్పణఖం జేసి
చేటగోరులదానిఁ ♦ జేసినాఁడు
"రక్కసి " యనుమాట ♦ రక్షస్సుగాఁ జేసి
యేమేమొ యర్థముల్ ♦ ప్రామినాఁడు

గీ. లోకసామాన్యకవియె వా♦ల్మీకిమాని ?
తలలు తెగమార్చినట్టి ప♦దాల నెల్ల
వేఱె యొకనాఁడు చెప్పెద ♦ విస్తరించి
నేఁడు రామాయణాంశముల్ ♦ నీకు వినుతు.

లంకాపుర వర్ణనము.

సీ. మూఁడుకాలములందుఁ ♦ బూచి నెత్తావులం
బొలనెల్ల నిరఁజిమ్ము ♦ పూలచెట్లు,
ఆకాల మీకాల ♦ మేకాల మనకుండఁ
బగటిల్లి తెగకాయు ♦ పండ్లచెట్లు
మిద్దెమేడలకోట్టె ♦ నిద్దంపు మొఱుగారు
ముద్దుకల్ప నొసంగు ♦ మద్దిచెట్లు
పశుపక్షి మృగకీట ♦ వర్గంబునకు నెందు
నిలువ నీడ నొసంగు ♦ నిడుదచెట్లు

గీ. తీగగుంపు, గాటంబుగాఁ ♦ గౌఁగిలింప
మిగుల రమణీయమై చూపు♦మేరవఱకు
ప్రేఁగుప్రేఁగుగాఁ గన్పట్టు ♦ విపినభూమి
యిమ్ముకొని యుండు ద్రవిడదే♦శమ్మునందు. ౧౪౯

ఉ. ఓదములన్న లెక్కఁగొన ♦ కుండ మదంబున గుంపుగుంపులై
గాదపుసేయుచుఁ బసరు♦గ్రక్కెడి పచ్చని యాకుకొమ్మలన్
బోడెలఁబట్టి తొండముల ♦ బోరలగల్పుచు బృంహితంబులన్
వాదములాడుచుం దిరుగు ♦ వన్యమదేభ సమూహ మచ్చటన్.

చం. పిడికెడు విత్తనంబులను ♦ విత్తినమాత్రన మూఁడుకారులన్
గడుపున చిచ్చుఁబుచ్చుఁగల ♦ కమ్మని మేలిమి పంటపైరులన్
పుడుకులనిచ్చి భూప్రజను ♦ బోషణఁ జేయుచునుండు నెప్డు డీ
పుడమిని దక్షిణాపథముఁ ♦ బోలెడిదేశము వేఱెయున్న దే! ౧౫౧

చం. బుధజనవాసయోగ్యమయి ♦ పుణ్యనదీనదవారిసేవ్యమై
మధురఫలప్రసూన తరు ♦ మండలమండిత దివ్యభాగ్యమై
పృథుతర దివ్యభోగ్యమయి ♦ వెల్గెడి పూతచరిత్రదక్షిణా
పథమును నంటి దక్షిణపు ♦ వైపున దక్షిణవార్ధియొప్పెడిన్.

గీ. నారికేళావనీరుడ్వ ♦ నంబులందుఁ
గాపురము సేయుచుందు ర ♦ క్కడి జనంబు
పరమ సంతుష్టులగుచు నొం ♦ టరము లేక
పరుల యధికార మెట్టిదో ♦ యెఱుఁగఁబోక. ౧౫౩

చం. అఱవము, జానుతెల్గు, మల♦యాళము, కన్నడబాస, కోయ, చెం
చెఱుకులగొందు బాసలకు ♦ నెల్లను దొల్లిటిదైన బాసనున్
నెఱిపడి మాటలాడెదరు ♦ నీతిదొఱంగక సంచరింపుచున్
బిరుసున మానరక్షణకుఁ ♦ బిక్కక ప్రాణము పూటపెట్టుచున్.

సీ. కో యని యార్చిచూడు మిది♦గో! యని కొందళుకీనుకత్తితోఁ
గోయఁ బ్రతీపకంఠములఁ ♦ గొంకరు జంకరు మానరక్షకై
కోయలు చెంచులున్ దులువ♦కోటులకోటులుపోటుమానిసుల్
గాయరు జన్మభూమిఁ దెగ ♦ వైచెద రన్యులు కాలుపెట్టినన్.

గీ॥ అంకపడి దక్షిణాంబుధి ♦ యంకమందు
లంక, శివలెంక, ప్రతిభాంక ♦ లంక వెల్గు
నిత్యనిష్పంక, నిశ్శంక ♦ నిష్కళంక
వంక గానరా దావంక ♦ వంకవంక. ౧౫౬

గీ॥ తొలుత సాలకటంకట ♦ కులజులైన
మాల్యవంతుండు మాలి సు ♦ మాలిమొదలు
గాఁ గలుగువారు లంకలోఁ ♦ గాపురంబు
సలిపి రాజ్యమేలిరి కత్తి ♦ బలిమిచేత. ౧౫౭

వ. నిరంతరపరాజయసంభవావమానంబుచేఁ గుమిలి కుమిలి, విద్వేషులెల్ల రొక్కటయి, దండెత్తివచ్చి మాలింజంప మాల్యవంతుండును సుమాలియు లంకను బాడువెట్టి రసాతలంబునకుం బలాయితులైరి. ౧౫౮

గీ. పాడువారిన లంకను ♦ బాడుగుడిసి
జక్కులందుండ వారలఁ ♦ జావమోది
వెడల నడచిరి కోయలు ♦ జడుపునుడిగి
వశముఁ గావించుకొని బాహు ♦ బలముచేత. ౧౫౯

గీ. కొంచె మించుమించుగ నాలు ♦ గువయిపులను
నతివిశాలం బగాధంబు ♦ నైన కడలి
యతికి యుండుటచే నారు ♦ ఋతువులందు
వాసయోగ్యంబు లంక యె ♦ వ్వారికైన. ౧౬౦

గీ. నిడుపమలమీఁద వాటంపు ♦ నెత్తమందు
గట్టిగా మూఁడుకోమ్మల ♦ నట్టనడుమ
దుర్గమంబుగాఁ గట్టిరి ♦ దుర్గమొండు
కాసె పనిఁగన్న లోకంబు ♦ కన్నుఁగుట్ట. ౧౬౧

సీ. అభ్రంకషోత్తుంగ ♦ హర్మ్యసౌధంబుల
పసిడిరోచులు దెసల్ ♦ ప్రాకులాడ
గోపుర ప్రాకార ♦ కుడ్యరత్నద్యుతుల్
దూఁకి యొండొంటితోఁ ♦ ద్రోపులాడ
రథకేతనాంబర ♦ ప్రథిత కాంతిచ్ఛటల్
తెంపాఱి మింటిపైఁ ♦ దేలియాడ
శింజనీటంకార ♦ శృంగారి ఘీంకార
రావంబు లొండొంట ♦ రాపులాడ

గీ. బహుళ చతురంగ వాహినుల్ ♦ పగ్గెలాడ
మూఁడులోకంబులకు గుండె ♦ ముల్లువెలసె
మాట జవదాఁట నేరని ♦ పోటుమగల
కాపురంబైన రమ్యాలం ♦ కాపురంబు. ౧౬-౨

ఉ. చల్లని పిల్లతెమ్మెరలు ♦ సాఁగుచుఁ గమ్మని పూవుతావిలోఁ
మెల్లఁగఁ బొర్లిపర్లి తమ ♦ మేనఁ బువుంబొడి మేదుకొంచు న
ల్లల్లన కుంటికుంటి నడ ♦ యాడుచు నుండఁగ మింటనుండి జా
బిల్లియుఁ గాయఁగాఁదఱపి ♦ వెన్నెల హాయిగ నుండు లంకలోఁ

శా. అంకాపాంకములెల్లఁ జేవదలి ♦ యత్యానంద నిర్మగ్నులై
శంకాతంకవిచారదూరులయి య ♦ శ్రాంతంబు నాఁటీట శా
ఖ్యాంకుల్ వాసము చేయుచుందురుసమ ♦ స్తైశ్వర్యభోగాఢ్యులై
లంకారాజ్య మహావిభూతి గరిమన్ ♦ శ్లాఘింపఁగా శక్యమే.

గీ. వెడఁద ఱొమ్ముగల్గి ♦ నిడుద చేతులుగల్గి
మాట యురువుగల్గి ♦ నీటుగల్గి
జడ్డు నేర్పుగల్గి ♦ చిట్టంటు లంకలో
మాసటీఁడులైరి ♦ ♦ మనుజులెల్ల.

సీ. పదిదిక్కులను గెల్చి ♦ బహు జయ స్తంభముల్
పాతి పెట్టించిన ♦ బల్లిదుండు
పదిశాస్త్రములుగట్టి ♦ పట్టుతోఁ బఠియించి
ప్రజ్ఞాధురీణుఁడౌ ♦ పండితుండు
పదునాల్గు లోకముల్ ♦ బవరాన నోడించి
కాలిక్రిందను బెట్టు ♦ కాలిబంటు
పదియారుకళలఁ బ్ర ♦ పంచంబుఁ దనియించు
శశి చెంపఁ గొట్టిన ♦ సౌమ్యమూర్తి

గీ. కడుపులో చల్ల రవ్వంత ♦ కదలకుండ
ద్రవిడ జాత్యభిమాని య ♦ థార్థవాది
ప్రాజ్య రాజ్యమేలుచునుండె ♦ రావణుండు
దర్పితాహిత లోక వి ♦ ద్రావణుండు. ౧౬౬

సీ. పలుగాకి పులుగాకుఁ ♦ బోలిపుచ్చి తనవాఁడు
చీకాకు పడకుండఁ ♦ జేసినాఁడు
గాటంబుగాఁ జెల ♦ గాటంబుగాఁ జెల
రేఁగి మూర్తురఁ జీల్చి ♦ రేఁగినాఁడు
గోపురంబు పురంబు ♦ బాపురే! యన మూఁడు
కొండకొమ్మలమధ్యఁ ♦ గూర్చినాఁడు
కలిచేతఁదన్ని యూ ♦ కలిమాన్పి గిలిమాన్పి
నలిమాన్పి యెల్లర ♦ నిలిపినాఁడు

గీ. కుదురునకుఁ బట్టుఁగొమ్మయై ♦ కుదిరినాఁడు
నాఁడు తనుఁగొల్వ నోనతించి ♦ నాఁడు నాఁడు
నదురులేని నాయకుఁడై ♦ నాఁడు నాఁడు
రావణుం డార్యలోక వి ♦ ద్రావణుండు. ౧౬

సీ. లంకాపురీంద్రమే ♦ లబ్ధవర్ణునకెంతొ
బడలార్చు బంగారు ♦ పడుకటిల్లు
దక్షిణాపథమే ని ♦ పక్ష పక్షాంతకు
నలరించు నసివారు ♦ నాఁకతోఁట
భారతఖండమే ♦ బాహాబలాఢ్యుఁడు
సవరించి గడితేర్చు ♦ సాముగరిడి
ఖండాంతరంబులే ♦ గానకళావేది
కరియప్పనములిచ్చు ♦ నట్టిసాలము

గీ. ద్రావిడావళి కెవ్వాఁడు ♦ జీవగఱ్ఱ
యతఁడు వీరశైవుండు మ ♦ హాభిమాని
రావణుండు విద్రావితై ♦ రావణుండు
గొనబు జాళువా గద్దెపైఁ ♦ గొలువుఁదీర్చు. ౧౬౮

గీ. కోయవారల నాగరి ♦ కుల నొనర్చి
చదువు సాములఁ జెప్పించి ♦ చక్కఁబఱచి
యాభిజాత్యభావోదయ ♦ మ్మలవరించె
నవుర! రావణుం డెంత ధ ♦ న్యాత్ముఁడగును. ౧౬౯

గీ. "అన్నమో రామచంద్రా" య ♦ టంచు నేడ్చు
వా రయోధ్యలోఁ బెక్కురు ♦ న్నారుకాని
"యన్నమో రావణప్రభూ" ♦ యంచు నేడ్చు
వారు లంకలో నెవరు గ ♦ న్పట్టరారు. ౧౭౦

గీ. కలఁడు తోఁబుట్టువొక్కఁడు ♦ క్కలుఁడు రావ
ణునకు జగజెట్టి కుంభక ♦ ర్ణుండు, నిదుర
పోతు చిననాఁడె చాదంతి ♦ పొడుగుకొమ్ము
లొడిసి చేపట్టి యుయ్యాల ♦ లూఁగినాఁడు. ౧౭౧

గీ. విపుల తంత్రజ్ఞుఁడైన వి ♦ భీషణుండు
పోకలాఁడు; పెద్ద వదరు ♦ బోతు ఖరుఁడు;
మాఱు తమ్ములు చెల్లెలు ♦ "మాటకారి"
శూర్పణఖ యన్నలకు ముద్దుఁ ♦ జూపుబిడ్డ. ౧౭౨

ఉ. శైవమతాభిమానియగు ♦ జంగమదేవర గావునన్ సదా
రావణభూవరుండు తన ♦ రాష్ట్రమునందున జీవహింస తా
నేవిధినైన మానుపుట ♦ యే మతధర్మమటంచు నెంచి యే
జీవులఁ జంపఁగూడదని ♦ చేసెను గట్టడి ధర్మలోలుఁడై. ౧౭౩

సీ. గొంతెత్తి తొలుసారి ♦ కోడికూయకమున్నె
పురవీథులను నూడ్చి ♦ తిరిగిపోవు
పడకమంచమునుంచి ♦ పడుచు లేవకమున్నె
మెల్లఁగాఁ గలయంపి ♦ చల్లిపోవు
వంటపుట్టియ సిద్ధ ♦ వడి చేరకయమున్నె
నీళ్లతోఁ బంచెలు ♦ నింపిపోవు
ముంగిళ్లు సరిచేసి ♦ ముగ్గుపెట్టకమున్నె
వెన్నాడి ప్రాయిరాజఁ ♦ బెట్టిపోవు

గీ. వాయుదేవుండు మేఘుండు ♦ వరుణదేవుఁ
డగ్నిదేవుండు తమయంత ♦ నరుగుదెంచి
ప్రాలుమాలక యేప్రొద్దు ♦ వరవుడంబుఁ
జేయుచుందురు లంకలో ♦ సిగ్గుపడక. ౧౭౪

ఉ. పాదులు కూలఁద్రోసి పగ ♦ వారల పౌజులఁ బట్టి యొక్కఁడే
బాఁదిగుదించి కట్టికొని ♦ వచ్చిన వారును సామియానఁ దా
మూఁదలఁదాల్చి కాదు మరి ♦ యా ననుండఁగ నెల్లవేళలన్
జీదర మాటలేక పనిఁ ♦ జేయుచునుందురు లంకలోపలన్. ౧౭౫

చం. పురుషులతో సమానముగ ♦ బోటులు సర్వకళాభిరామలై
గురువులవద్ద విద్దెలను ♦ గోరిక నేర్చుచుకాక ఘోర సం
గరమున నస్త్రశస్త్రముల ♦ గైకొని యేయుట నేర్చి యందఱున్
గలుగతికన్ స్వరాష్ట్రమును ♦ గాచెడి పూనిక నుందు రెప్పుడున్.

ఉ. ఇంకని పౌరసేవ యొక ♦ టే పరమార్థము నిచ్చునంచుఁ గూ
లంకషపాండితీగరిమ ♦ లాభముచేత గ్రహించి మంచితో
లంకిణి పెండ్లిమాని యమ ♦ లం బతులంబగు బ్రహ్మచర్యమున్
గొంకక స్వీకరించె బుధ ♦ కోటి "ప్రసాద" నఁ ద్యాగశీలయై. ౧౭౭

గీ. పాలిసిపోని లంకారాజ్య ♦ మునకు నెల్లఁ
జేవఁగల లంకిణీదేవి ♦ చేతి కత్తి
వ్రేటు పెట్టని కట్టని ♦ కోటయయ్యెఁ
గనుగవను మూసి పౌరులు ♦ కునుకుచుండ. ౧౭౮

ఉ. లంకిణిఁగం చెలన్ దొడిఁ, వి ♦ లాసముగాఁ గయిసేసి కాంచికా
కింకిణిజాలమున్ మొఱయఁ ♦ గింకిరిమూర్తుర ప్రాణగొడ్డమా
వంకిణి చేతఁబట్టి పరు ♦ వంబున రేఁబవ లొక్కరైకైవడిన్
లంకిణి శాత్రవుల్ బెదర ♦ లంకను గావలిగాయు నెప్పుడున్.

ఉ. రాజులు లంకవైపునకు ♦ రారు భయంబున లంకిణీరిపూ
ద్వేజకమైన కత్తిఁగని ♦ బెళ్కుటి దానను శాంతిభద్రముల్
రాజిలు పౌరపాళి కవు ♦ రా! యిది కన్గొని లంకిణింగనన్
లాజలు చల్లుచుండెదరు ♦ లంకనుగల్గు పురంధ్రులందఱున్. ౧౮౦

గీ. ఆశ్రమంబులలో గృహ ♦ స్థాశ్రమంబె
యఖిలజనశిరోధార్యమౌ ♦ నంచుఁ దలఁచి
సోకుటిల్లాంధ్ర తలపూస ♦ చుప్పనాక
చేకొనెఁ గృహస్థధర్మంబు ♦ చింతలేక. ౧౮౧

గీ. కేలువట్టిన పెనిమిటి ♦ గూల, గోల
దండకావన సీమలోఁ ♦ దపముసేయు
నేకసుతుఁ డూతకోలగా ♦ నెగ్గతంబ
శూర్పణఖ ప్రొద్దులనుబుచ్చు ♦ సుగతిఁగోరి. ౧౮౨

ఉ. బోటులకెల్ల ధర్మము ప్ర, బోధముఁ జేయుచు జీవహింస బా
పోటముగాఁగ నాపు పని ♦ కై నిరతంబు విసుంగులేక యా
మాటలె చెప్పుచుండి మను ♦ మార్గమునందున సంచరింపుచున్
దాటక రాజయోగవరి ♦ తర్పితమై పురివీడి పిమ్మటన్. ౧౮౩

కం. వానప్రస్థము నూనుచు
మానుగఁ దాటకి మహాభి ♦ మానవతియనూ
చానమటంచును దండక
కాననమున సుతులఁగూడి ♦ కాపురముండెన్. ౧౮౪

వ. ఈగతి స్త్రీపురుషప్రభేదంబువలన స్వత్వంబులయందు వ్యత్యా
సంబుఁ బొరయకుండ ధర్మసంరక్షణంబుఁ జేయుచు. ౧౮౫

ఉ. పంతముతోడ నన్య నర ♦ పాలురపైఁబడి దోర్విభూతి దే
శాంతర సీమలం గెలిచి ♦ యావలిపుట్టఁగ వారినెల్ల సా
మంతులుగా నొనర్చికొని ♦ మంతునకెక్కి యథేచ్ఛతోడ వి
శ్రాంతినిబూని రావణుఁడు ♦ రాజ్యముఁ జేసెడి కాలమందునన్.

సీ. గండోపలచ్ఛటా ♦ గండూషితప్రస్థ
వింధ్యపర్వతపంక్తి ♦ వెనుకనెట్టి
పంచాస్యశార్దూల ♦ వన్యేభసంకీర్ణ
ప్రస్ఫురద్దండకా ♦ వనముదాఁటి
ప్రావృట్సమారంభ ♦ బహుపయస్సంపూర్ణ
దుర్లంఘు నిర్ఝరుల్ ♦ దాఁకివచ్చి

విషసరీసృపచయమూ ♦ విష్కంభ దుర్లోక
తృణలతాగుల్మముల్ ♦ తీసివచ్చి

గీ. యార్యసంఘంబు మునిపల్లె ♦ లచ్చటచటఁ
గట్టుకొని వేగుపనికినై ♦ కాపురంబు
లుండి బహుజంతుహింసా ప్ర ♦ యుక్త యజ్ఞ
యాగములు చేయఁజొచ్చిరి ♦ యాగకుండ. ౧౮౭

ఉ. మానినువెల్లరుఙ్ భయము ♦ మాని విచారముమాని వెంటరా
మానిజనంబు దండము క ♦ మండలముంగొని పోయి పోయి, వే
కాననసీమలఙ్ నెమకి ♦ కాపుర ముండిరి పల్లెలఙ్ జన
స్థానమునందు గట్టుకొని ♦ దారులు కాయుచు మాఱుమూలలఙ్.

గీ. వృత్తవేది రావణుఁ డీ ప్ర ♦ వృత్తిఁదెలిసి
శైవమతవిరుద్ధంబైన ♦ జంతుహింసఁ
బెద్దప్రొద్దు చింతించి మా ♦ న్పింపఁదలఁచి
వీరసువు తాటకిని బిలి ♦ పించి పల్కె. ౧౮౯

ఉ. తాటకిసాధ్వీరో! వినుము ♦ తప్పక యేమని చెప్పనేర్తు? నా
నోటను మాటరాదు విన ♦ నోచితి నీవిపరీతకర్మముల్
మాటలఁదీరునే యాఁడలు ♦ మంటలఁబ్రుంగుచు నుండఁగాన నో
పాటలగంధి! యెట్లయినఁ ♦ బాపవే! నాపరితాపవహ్నినిఙ్.

గీ. ఆర్యులఁట నీతిపరులఁట ♦ యాహితాగ్ను
లఁట యెచటనుండియో వచ్చి ♦ రఁట పరోప
కారులఁట ద్రావిడులనఁట ♦ కాదనకఁట
దొడ్డమంత్రంబులఁ గఱతే ♦ ర్తురఁట తల్లి. ౧౯౧

కం. నియతిఙ్ గోమేధంబఁట
హయమేధ మఁట నరమేధ ♦ మఁట చేతురటే

దయమాలి స్వార్థపరులై
వ్యయప్రయాసములులేక • యార్యమునీంద్రుల్. ౧౯౨

చం. ఎఱుఁగుదు నీకుమారకుల ♦ నిర్వార దుర్జయబాహుసారులన్
దెరలని స్వామిభక్తులగు ♦ దిట్టగరానుల వారితోడుతో
నరిగిన నీకుఁ దప్పక జ ♦ యంబగు సమ్ముము మాటలేల? యీ
తరుణమునందుఁ గర్జమును ♦ ధైర్యముతో నొనరింపఁగాఁదగున్.

ఉ. కాదనఁబోకుమమ్మ, పని ♦ గట్టెనటం చెదురాడకమ్మ, త
ల్లీ! దరితెన్నుఁగానక చ ♦ లించెడి డెందము మానమూని యీ
మాదిరి నూరకున్న విష ♦ మంబగు దుర్గతి సంభవించు లె
మ్మా! దరిఁజేర్పుమమ్మ, మను ♦ మార్గముఁ బట్టిన నీకుఁదప్పునే?

చం. పరుసని మాటలాడకుము ♦ వారలతోఁ దగురీతి నేర్పునై
గరుసునుదెల్పి యొప్పిదము ♦ గా మనయేల్బడినున్న సీమలన్
బరగెడి దేశధర్మమును ♦ వాకొని వారికి నచ్చునట్టులే
సరణిని జంతుహింస నిట ♦ సల్పఁగరాదని యొత్తిచెప్పుమా.

గీ. ఆముకవిని విశ్వామిత్రుఁ ♦ డనెడి మౌని
వరుఁడు గోమేధమును జేయ ♦ వలయునంచు
యుదియఁగొని యుండె నఁట వాని ♦ యుదియ యుడిపి
వెలఁది! యీపులుగాకు త ♦ ప్పింపవలయు. ౧౯౬

గీ. మన ముపేక్ష సేయునెడ నీ ♦ యనువునందు
ధర్మనాశనమౌనమ్మ ♦ తప్పకుండఁ
బాడువారి దేశము ప్రజా ♦ పీడగల్గుఁ
జావు కడులెస్స ధర్మర ♦ క్షణముకొఱకు. ౧౯౭

కం. మనతాతలు ముత్తాతలు
తనువులు బండగలనుచు మదిఁ ♦ దలఁచియ కాదే

యనిసేయుచుఁ దెగటారిరి
జనములు మెచ్చఁగ స్వధర్మ ♦ సంరక్షణకై. ౧౯౮

సీ. రాజాజ్ఞ లేనిదే ♦ రాజ్యంబుఁ జొరరాదు
పరరాష్ట్రవాసులా ♦ ప్రజలు తెగువఁ
జొచ్చిరేనియుఁ జొచ్చి ♦ చొచ్చుటతోఁ దమ
రాకఁ దెలుపకుండ ♦ రాదు పతికి
ఉండిరేనియు నేత ♦ దుర్వీక్షశాసన
ములనెల్ల జవదాఁటి ♦ పోవరాదు
పోయిరేనియు వారు ♦ భూపాలు శిక్షలఁ
దిన్నఁగాఁ దలఁదాల్చి ♦ తీరవలయు

గీ. చోరులంబోలె దేశంబుఁ ♦ జొచ్చి వారు
పూని ధర్మవిరుద్ధంబు ♦ లైన పనులు
చేసి రాజాజ్ఞ ప్రతిఘటిం ♦ చెదరు, దండ్యు
లైరి యాకారణముచేత ♦ ననుచుఁ దెల్పి. ౧౯౯

గీ. మంచిమాటల జన్నంబు ♦ మానిపింపు
లేద దండకాటవినుండి ♦ లేవఁగొట్టి
పొమ్మను మఁటన్న నామంత్ర ♦ ణమ్ము వడసి
చనియెఁ దాటకి రాజాజ్ఞఁ ♦ జక్కఁబెట్ట. ౨౦౦

ఉ. పూఁచిన కార్యభారమున ♦ మున్నడి తాటకియింటికేగి మా
రీచసుబాహులం బిలిచి ♦ తేని యనుజ్ఞను దెల్ప వారలున్
లాఁచి నితాంతశక్తిని జ ♦ లంబునఁ దల్లిని గూడి దివ్యవ
ర్చాచితదేహులై వెడలి ♦ యందఱు చేరిరి యజ్ఞవాటికన్. ౨౦౧

గీ. చేరి గాధేయునకు ఱేఁడు ♦ చెప్పినంత
పూస గ్రుచ్చినకైవడి ♦ బోధపఱప
నెంత లేసిమాటలని గ్రు ♦ డ్లెఱ్ఱఁజేసి
నిప్పు త్రొక్కినకోఁతియై ♦ నెగిరిపడుచు. ౨౦౨

శా. కాపేయంబునఁ గ్రిందుమీఁదెఱుఁగకా • కంపించు దేహంబుతోఁ
గోపాటోప విఘూర్ణమానుఁడయి సం • కోచంబు నేమాత్రముం
జూపంబోవక కౌశికుండపుడు గ్ర • చ్చుల్ గొట్టి వాచాలుఁడై
మాపట్టున్ విడఁబోవమంచుఁ బలుకన్ • మర్యాద లేకుండఁగన్.

గీ. పలుక్రై లాలించి సంక్షోభ • పడక, యుదరి
పడక, మోమోటపడక ని • బ్బరము చెడక
తాటకీసాధ్వి రాజాజ్ఞ • తప్పదనుచుఁ
బాఱఁజూచి పుత్రులవంక • బఱటినంత. ౨౦౪

గీ. పట్టుమంచు మారీచ సు • బాహులపుడు
పట్టు విడనాఁడవో నృపా • బ్రాహ్మణుండ!
కాంతు మీవేమి సేయఁగాఁ • గలవొ యంచు
యజ్ఞ విఘ్నంబు సల్ప నా • యత్తపడుచు. ౨౦౫

సీ. యూపంబులకుఁ గట్టి • యున్న యాఁబెయ్యల
మెడ త్రాళ్లు సడలించి • విడచిపుచ్చి
చిద్రుపలుగాఁగొట్టి • చేర్చియుంచిన రాని
చిదుగు కుప్పలపేళ్లు • చిమ్మివైచి
గుమగుమ తావి యా • గుబ్బుగాఁ గొట్టు నా
వుల నేతి పంటెల • బోర్లగించి
కుండంబులోనుండి • కోలఁది నాల్కలుగోయు
నగ్నిహోత్రమ్ముఁ జ • ల్లార్చివైచి

దర్భలను నాలుమూలలం • దరలవైచి
పాఱఁబోతులం బెదరించి • పాఱఁద్రోల
మిన్ను విఱిగి కూలినమాడ్కి • మిణకరించి
చూచిచూచి యప్పుడు గాధి • సూనుఁడంత. ౨౦౬

గీ. ప్రాఁతలాతాము మెల్లగాఁ ♦ జేతఁబట్టి
చంక నిఱికించి చినిఁగిన ♦ బొంకతోలు
లెండు లెండంచు శిష్యుల ♦ లేవఁదీసి
తల్లడిల్లి సాకేతంబు ♦ దారిపట్టి. ౧౦౭

ఉ. కూఁకలు పెట్టుచుం బెదరఁ ♦ గొట్టుచు నట్టడవిన్ వసించి శా
కాకులు కూడుగా, మెసవు ♦ నట్టి మునీంద్ర జనంబుమీఁదికిన్
దూఁకులుదూఁకి కావరము ♦ తోఁ దెగనాడిరటంచు రాజుతో
సాకులు చెప్పుచుం దగిన ♦ శాస్త్రియానర్చెదనంచుఁ జెప్పుచున్.

ఉ. గోవులఁ జంపినంత తమ ♦ కొంపమునుంగునె? వీరి కక్కటా!
గోవులు గోవులంచుఁ బయి ♦ కొందురు తద్వ్యధనాపద్రావిడుల్
గోవుల మాంసపుంజవులు ♦ కొద్దిగనైన నెఱింగియున్నచో
గోవులఁ జంపఁగూడదని ♦ గొల్లునఁ జెప్పుట వీరు మానరే.

గీ. ఎంతయత్నంబుఁ జేసిన ♦ నేమివచ్చు?
నావు నెఱచిని రుచిచూడ ♦ రైరి వారు
సోమపానంబునుం జని ♦ చూడరైరి.
ఇందుచే నిన్నియిక్కట్టు ♦ లేగుదెంచె. ౧౧౦

ఉ. అమ్మరివోసి చుల్కనగ ♦ నాఁడుది సైతము లక్ష్యశుద్ధితోఁ
గిమ్మనకుండ శాత్రవులఁ ♦ గీటడగించుకు కాక ఘోరసై
న్యమ్మును నిక్కతోనని మొ ♦ నన్ నడిపింపఁగనేర్చు నిట్టి రా
జ్యమ్మును దొల్లి యే నెఱుఁగ ♦ నైతిని నైతి యెటో జయింపఁగన్.

గీ. పోటుకానితోడఁ ♦ బోటుకత్తియ కూడ
నిలిచి పోరుచుండ ♦ నిలువఁగలరె
వైరులెంత గండు ♦ వజ్జీరులైనను?
మాట దక్కఁబోదు ♦ మాటలేల? ౧౧౧

గీ. బొమ్మముడివేసి తలముడి ♦ పుచ్చకుండ
అవికముడి వేయునట్టు లా ♦ ఘవముగొరల
నరుల ముడివేసి ముడిచేవ ♦ నరులగొంతు
ముడి నురలఁబుత్తు రిచ్చటి ♦ ముద్దరాండ్రె. ౨౧౩

వ. అంచుఁ జింతించుచుఁ జింతాకులమానసుండై, శిష్యులంగూడి యిటునటు చూడక, యడుగులు లెక్కించుకొనుచుఁ గాలినడకతో, గాలిపాటునకు జంకక, గాలిపాటలు పాడుకొనుచు నెమ్మదిగా. ౨౧౪

ఉ. ఏరులు దాఁటి వాటముగ ♦ నెన్నియొ క్రొంవలిరాకు బాటలన్
నేరుగ దండకావన ని ♦ ర్గమనంబొనరించి పిమ్మటన్
వారక భంగపాటు పార ♦ పాటును దల్లడపాటు పెట్టఁగా
నూరక గాధినందనుఁ డ♦యోధ్యకుఁబోయెనుదొట్రుపాటుతో.

చం కులపతియా వసిష్ఠముని ♦ కొంపను జొచ్చి రహస్యపద్ధతిన్
గల తెలుఁగెల్లఁజెప్పి యిది ♦ కాదదికాదని దీర్ఘదృష్టితోఁ
బలుమరు చర్చఁజేసి యిది ♦ భావ్యమటంచును నిశ్చయించితా
వెలలెను గౌశికుండు పృథి ♦ వీపతిదర్శనసంభ్రమంబునన్.

చం. దశరథభూమిపాలకుని ♦ దర్శనముం బొనరించి పేర్మితోఁ
గుశలమునడ్గి యేమిపని ♦ కోరనివానినిబోలె సర్వమున్
విశదముగా నెఱింగి తన ♦ విహ్వాలభావము తోఁపకుండ నా
కుశికతనూభవుండు కొన ♦ గోళ్లను గడ్డము చిక్కుదీయుచున్.

చం. పొరపడకుండఁ దొట్రుపడఁ ♦ బోక గరాగరి మంచిమాటలన్
నరవరు మోముపాటుఁగని ♦ నమ్మకముం జెడకుండఁ జక్కఁగా
సరిపడునట్లుగా నొరులు ♦ నైతము మేలని మెచ్చురీతిఁగా
వదుసగఁ జెప్పె నిట్లు నర ♦ పాలుని ప్రేమలను జాల జాలితో,

సీ. పాపభూయిష్ఠ ప్ర ♦ వర్తనంబును బాసి
సంసారసంబంధ ♦ సరణి రోసి
బహుళజనాకీర్ణ ♦ పట్టణంబుల వీడి
కారుపల్లెలలో నె ♦ కాలఁగూడి
ప్రత్నశిష్టాచార ♦ పథమట్టె చేపట్టి
మొలచుట్టు పాఱుటా ♦ కులనుజుట్టి
ఐశ్వర్యముల నెల్ల ♦ నఱకాల దిగఁదన్ని
భాగ్యభోగ్యములన్ని ♦ పాఱఁదన్ని

గీ. షడ్రసోపేతమైన భో ♦ జనముడించి
కాయగసరులతో నెట్టొ ♦ కడుపునించి
పారమార్థిక చింతతోఁ ♦ బరముఁగొల్చి
బ్రదుకుచుంటిమి తాపసా ♦ శ్రమముఁదాల్చి. ౧౧౯

గీ. సూరవంశాభివృద్ధిని ♦ గోరి కాదె
యారితేరిన మేధావు ♦ లైన మునులు
దండకావనిఁ జేరి యం ♦ దుండి తపముఁ
జల్పుచెల్లను నగచాట్ల ♦ సరకుగొనక. ౧౨౦

గీ. ఆర్యులనుపేరు విన్నంత ♦ నచటి రాజు
లాగ్రహోదగ్రులై వారి ♦ హతమొనర్ప
సిద్ధమాదురు మావంటి ♦ శీర్ణదేహు
లేమి సేయంగ నేర్తురో ♦ నృపతిచంద్ర! ౧౨౧

సీ. నెలయేళ్ల నీళ్ల దో ♦ సిళ్లతోఁ గడుపాఱఁ
ద్రావి ముప్పూటలఁ ♦ దనియుచుండి
పండి రాలిపడిన ♦ యెండుటాకులు పండ్లు
నొంటిపూట భుజించి ♦ యాదిగియుండి

పూలతావులలోనఁ ♦ బొరలివచ్చెడి గాలిఁ
గోర్కెనైఁదనివోవఁ ♦ గ్రోలుచుండి
మనసుపోయిననాఁడు ♦ మాత్ర నివ్వరిభోజ
నముఁజేసి పొట్టులో ♦ నవయుచుండి

గీ. యిటుకయీరాలపొంత గూ ♦ ర్చుండు మమ్ము
నడవి మొకములం జూచెడు ♦ నట్టు చూచి
వెక్కసెక్కెములం జేతు ♦ రేవగించి
జాతి వైరంబు మనసులో ♦ సందడింప. ౨౨౨

గీ. ఎంతగూరంబు తఱిమి మ ♦ మీశ్వరుండు
చెప్పుచుండిన దశరథ ♦ క్షితివరుండు
మాటలాడకుండిన యంత ♦ మసలిపడుచు
నుల్లకట్టు మాటలచేత ♦ నులికిపడఁగ. ౨౨౩

ఉ. దూరముఁ బాఱఁజూడు చెవి♦దూరవు నేనిపుడాడుపల్కులన్
గారణమేమియో తెలుపఁ ♦ గాఁదగునయ్య యసహ్యమయ్యెనే?
పాఱులు నిల్వనేరని నృ ♦ పాలురరాజ్యము వృద్ధిఁబొందునే?
కారియలందఁడే నృపతి ♦ కష్టపరంపర రాక తప్పునే? ౨౨౪

కం. పులినోటి కండవలె మా
నులుకు ముప్పొద్దుల మహా మ ♦ నోవ్యథచేతన్
గళవళపడి నిలువంగాఁ
దెలియని వానివలెనుండఁ ♦ దెలిసిన పనియే? ౨౨౫

గీ. తెలిసికొనవా నీరాజ్య ని ♦ ష్కృతికిఁగాదె
ఋషులు దండకావనసీమ ♦ కేగి యుండె
నిలిచి పోయినా రిది నీవు ♦ తలపవెట్లు?
ఇంతటి కృతఘ్నతను నే స ♦ హింపఁజాల. ౨౨౬

ఉ. చొచ్చిరి దండకావనము ♦ శుష్కశరీర విషణ్ణచిత్తులై
నొచ్చిరి ద్రావిడప్రభుల ♦ నూరినవెల్గెడి చిక్కటారులన్
వచ్చిరి నేఁడు దిక్కని భ ♦ వచ్చరణంబును గోరి వారలన్
గ్రచ్చుఱ నాదరించి, యుప ♦ కారముసేయ వదేమి చెప్పవో

కం. కుశికసుతుం డిటులాడఁగ
దశరథుఁడుం గటకటపడి ♦ దైన్యముతోడన్
దిశలూరక కన్గొనుచు ని
వశుఁడగుచు వచించెనిట్లు ♦ భయభక్తులచే. ౨.

చం. కులపతులౌ మునీశ్వరుల ♦ కున్ వలవంతలు గల్గుచుండ ర
కులపడకుండ నుండుదుమె?♦కొందలమందదె మాదు డెందము
నిలయము వచ్చిపడ్డ రఘు ♦ వీరులు పాఱులఁ బ్రోవకుండఁ బు
త్రుల మొగసాలముందుఁ బడ♦ద్రోతురె? యెందులకిట్టినిందలు

కం. ఇదె! పోదము రాఁగదె దో
ర్మదమున ద్రావిడులు పోవు ♦ మార్గము లెల్లన్
వదలక యరికట్టెద నా
ప్రదరములకు నెవ్వరడ్డు ♦ పడఁగలవారో!

చం. తడయఁగ వద్దు పోవుదము ♦ దండక కాననసీమ కిప్పుడే
గుడుసువడంగ సింగిణి ల♦కోరులు "రంయిని" దూఁకుచుండఁ
గెడపెద నేను మార్తురను ♦ గీటడగించెద ద్రావిడప్రజన్
గడగడలాడఁ జేతు గమి ♦ కాంద్రను గాంద్రని బొబ్బవెట్టి

గీ. అబము సుబమే మెఱుఁగని నా ♦ యట్టివాని
మీఁద నిందమోపుట ధర్మ ♦ మే? మహాత్మ!
విప్రసంతర్పణంబైన ♦ పిదపఁ గాదె?
యేము భక్తితో భుజియించు ♦ టింతొ యంతొ.

ఉ. ఏయుగమందు మా రఘుకు ♦ లేశులు భూపతులన్నమాట కా
నీ! యెప్పుడైన నొక్కపని ♦ యేని స్వతంత్రతఁ జేసినారలే?
యీ యనుమానమేల? పదుఁ ♦ డీ! యిపుడే పయనంబమైతి స్వా
మీ! యిటువంటి పల్కులు స ♦ హింపఁగనేరను వేయునేటికిన్.

కం. అనిచెప్పుచు నుండంగాఁ
జనుదెంచి వసిష్ఠమౌని ♦ సాంతముగాఁ దా
విని సర్వోదంతంబిటు
జనపాలుని తోడఁబల్కె ♦ ధర్మముతోడన్. ౨౩౪

కం. కడువృద్ధుండవు నీవి
క్కడ నిలిచి యుండి యేలఁ ♦ గల్గుదుగానీ
యడవుల వెంబడిపడి భ్రమ
క్కడి మానవులఁ బడఁగూల్పఁ ♦ గల్గుదువొక్కో! ౨౩౫

చం. చెలువముకగ్గ నీవయసు ♦ చెల్లఁ బటుత్వము కొంతతగ్గ నీ
కిలపయిఁ దీరఁగాఁదగు న ♦ భీష్టము లెల్లను దీరిపోవ నీ
యలవుచలంబు నెందులకు ♦ నక్కఱరా వదిగాక నీతనూ
జులకు విరోధిమారణముఁ ♦ జూఱగొనంగను నేర్పఁగాఁదగున్.

ఉ. కావున రామలక్ష్మణుల ♦ గాదిలి బిడ్డల నిర్వురన్ మహా
పావనుఁడైన మౌనికుల ♦ వర్యునిచేతను బెట్టి పంపుమా
పూవులలోన పెట్టికొని ♦ పోయి విరోధిచమూసమూహముం
జావఁగఁ గొట్టి తెచ్చి మన ♦ సన్నిధి నుంపఁగలండు భూవరా!

తే. భానువంశంబునకు వన్నె ♦ వాసికెల్లుఁ
జెలఁగి నీకీర్తి దెసలెల్లఁ ♦ జిందుఁద్రొక్క
వెనుక ముందు యోజనలెల్ల ♦ విడచిపెట్టి
మంచుఁ జెప్పఁగా దశరథుఁ ♦ డొప్పులించి. ౨౩౮

గీ. కంటినీటితో బిడ్డల ♦ జంటచేసి
చివుకుమన గుండె మౌనీంద్రు ♦ చేతఁబెట్టి
శోక మెటుమాన్పురో నాకు? ♦ లేకలేక
కన్నసంతాన మియ్యది ♦ కావుమన్న! ౨౩౯

చం. చెఱియొకవైపునన్ నిలిచి ♦ చిందులు ద్రొక్కఁగ రామలక్ష్మణుల్
ముఱియుచుఁ గౌశికుండు తన ♦ ముప్పదొలంగెను నేఁటితోడ నం
చురవడిఁ బైనమయ్యెఁ జటు ♦ లోగ్రభయంకరదండకాటవిన్
జొరి పరిమార్ప ద్రానిడులఁ ♦ జుబ్బన చూఱఁగ నిబ్బరంబుగన్.

ఉ. పిన్నలు రామలక్ష్మణులు ♦ బెగ్గిల వచ్చును వింటి ద్రోఁతలన్
విన్నను వేగిరింపఁ జెడు ♦ పేయగుఁ గావున మెల్లమెల్లఁగా
వెన్నునఁ దట్టి భీతి యొక ♦ వేళ ఘటిల్లినఁ బోవఁబుచ్చి రా
మన్నకు మున్నుగాఁ దెగువ ♦ యబ్బెడు కైవడిఁ జేయుటొప్పగున్.

గీ. అనుచుఁ దలపోసి పోసి య ♦ నంతరమ్ము
తికమకలు మాని మాని యు ♦ ద్రేకమడఁచి
యొక యుపాయంబు నూహించి ♦ యొరులకేమి
చెప్పకుండఁగాఁ గార్యంబుఁ ♦ జేయ నెంచి. ౨౪౧

చం. ముఱిముఱి చీఁకటుల్ దెసలు ♦ మూసెడివేళ నరణ్యసీమ నొం
టరిగ వసించు తాటకిఁ ద ♦ టాలునఁ బైఁబడి గూల్చుటొప్పఁ బొం
దరపడకుండ నాఁడుదిగ ♦ దా! యెటుపో యెటువచ్చినన్ సరే
చెరలఁగవచ్చు రామునకుఁ ♦ దీరఁగవచ్చు భయంబు కల్గినన్.

వ. ఈగతి ననేకవిధంబుల నూహించుచుఁ బొద్దు పడమటిదిక్కు
నకు వ్రాలుటఁ దలంచి యుత్తలంబున. ౨౪౪

ఉ. ఎత్తిలి కాలిబాటఁబడి ♦ యేగుచు సంయమి దారిలోఁ బురా
వృత్తము లెన్నియేని విని ♦ పించుచు శౌర్యము పొంగిపోవఁగాఁ
జిత్తములోన నూహలొగిఁ ♦ జిక్కిరు బొక్కిరుగాఁగఁ బుట్టఁ జే
రెత్తినఁ గాలు ద్రవ్వనటు ♦ లెంతయుఁ జేసెఁ గుమారు లిద్దరన్.

తృతీయాశ్వాసము.

25197
౫౧

వ. ఈప్రకారంబునఁ గొంతదవ్వేగి సంభ్రమించుచు విశ్వామిత్రుండు రాముం జూచి ప్రసన్నవదనంబుతో నిట్లు మహాదరించి పల్కెను. ౨౮౬

ఉ. అల్లదె! చూచితే! యట జ♦మక్కడ నొక్కటి దానిలోపలన్
గల్లలమారియైన యాక ♦ కాముని తాటకి పేరితోడ రే
లెల్ల వసించు నీమె హాని♦యించెడి నార్యులు గోష్ఠులంచు నీ
యల్లరి రూపుమాపవలె♦నాయమనుం బొలియంగఁ జేయుచున్.

కం. ఆఁడుదియని తండ్రీ! యెడు
రాడకు నీవింటికి నెఱ ♦ యగునటుగాఁ బూఁ
టాడుము దయమాలుచు నీ
యాఁడుది జగమెంత యెంత ♦ కైననుజాలున్. ౨౮౮

గీ. అనిన వెంటనే నరపాల ♦ తనయు లట్టు
విల్లు సవరించి సరిచేసి ♦ పిఱుతి నియుక
దూసి కఱకుటమ్ములఁ గవ ♦ దోనలనుండి
నారి మ్రోయింప దెసలెల్ల ♦ బూరటిల్ల. ౨౮౯

ఉ. తాటకి వింటిమ్రోఁతవిని ♦ దబ్బున బైటకువచ్చి నిల్వఁగాఁ
వాశెఁడు తూపులన్ సుదతి ♦ పైఁ గురియించిరి చిత్రజల్లుగా
గాటులుబెట్టుచున్ దుదకు♦గాళ్లనుజేతులు త్రుంచిత్రుంచి య
చ్చోటనె కూల్చివైచి రతి ♦ శూరులు గారె కుమారులిర్వురున్.

సీ. ఇంతమొగముఁ జేసికొని ము ♦ నీశ్వరుండు
కేకిసలు గొట్టుచుండ సిం ♦ గిణుల మెక్క
డించి మూఁపుదోయికి దగి ♦ లించి రామ
లక్ష్మణులు నిల్చియున్నంత ♦ గ్లానిలేక. ౨౯౧

26434
25.3.22

డయ్యెను. రామలక్ష్మణులతోఁ గొంతకాలంబు తన యాశ్రమంబున విశ్రమించి వారిచే నగు కార్యము లేమింజేసి విశ్వామిత్రుండు తిన్నగా వారలం దోడ్కొని దుక్కిదున్న ననువుగాని వేనిలిమెట్టదారుల నెఱిడిపొలములంబడి, మిథిలకుం గొంపోయి, యందుఁ బడిపండ్రెండు తరములనుండి, పడియుండి, చివికి చెదదిన్న పెద్ద ప్రాతవింటిబద్ద, విఱిపించి, రాజకీయ సఖ్యంబు నపేక్షించి, యార్యులయందలి రెండు తెగలవారికిఁ జుట్టఱికం బెట్టులయినఁ గూర్ప గట్టిచేసికొని, శ్రీరామునికంటెఁ బెద్దదియుఁ దెలియని పుట్టుపూర్వములు కలదియు నగు సీతామహాదేవిని, శ్రీరామునకుఁ బెండ్లిచేయించి, సాకేతంబునకుఁ దిరిగివచ్చుచు, దారిలో ముసలివగ్గు వడుగైన పరశురామునిఁ దన గురుధనుర్భంగముచేఁ గుపితుఁడైనవాని బదరి వానిని వింధ్యాటవులం దాఁటి దక్షిణాపథమున మాఱుమూలనున్న కేరళదేశంబునకుఁ బోయి యందు నార్యనాగరికత వ్యాపింపఁ జేయ నొడంబఱచి పంపి యయోధ్యకరిగి యందు రామలక్ష్మణుల డించి కౌశికుం డెందే యేగెను. ౨౫౩

గీ. రాజ్యతృష్ణ తీరని దశ ♦ రథుఁడు రాజ్య
భారమును రామునకు నీక ♦ పాలనంబుఁ
జేయుచుండ శ్రీరాముండు ♦ సీతఁ గూడి
కామతంత్రుఁడై ప్రొద్దులు ♦ గడపుచుండె. ౨౫౪

సీ. తోడుతో నాఁడునె ♦ త్తురుఁ ద్రాని కడుపాఱ
ఱెపఱెపలాడు మా ♦ నుపులులైన
చిప్పుఱమ్ముల పిండు ♦ చెలరేఁగి కవదొనల్
త్రోపాడి నాలుకల్ ♦ గ్రోయుచుండ
ద్రావిడ మన్నీల ♦ ప్రాణంబుల హరింప
శ్రీరామ చంద్రుండు ♦ చింతఁ జేసి

గీ. ముక్కువాతను నెత్తురుల్ । గ్రక్కి క్రక్కి
చాపకట్టుగాఁ బుడమిపైఁ । జచ్చిపడిన
పడతిఁ బెడనవ్వుతోఁ జేరి । పాఱఁజూచి
మాని సాఁగెఁబో రామల । క్ష్మణులఁ గూడి. ౨౭౨

వ. ఇట్లు వేయిమాసంబుల ప్రాయంబు చెల్లి మూఁడుకాళ్ల ముదుసలియగు తాటకిని యౌవనప్రాదుర్భావమునఁ గలిగిన కండక్రొవ్వున మిట్టిపడుచున్న యిర్వురు రాకుమారులచేఁ జంపించి యోడలు తెలియక సల్లాపంబు లాడికొనుచుఁ గలఁకదేఱని మనంబుతో రామలక్ష్మణుల యింటి నేర్పు ముక్కాకలందీరిన ద్రావిడహంవీరవరుల నేర్పునకు నుద్దికాదని సంశయగ్రస్తుండై విశ్వామిత్రుండు పొలుపోక ముందునకు సాఁగిపోవుచు మచ్చరంబునఁ దనపూర్వాశ్రమంబున నేర్చికొన్న యఖిలాస్త్రశస్త్రంబులఁ బోడుగను, నేయను, ముడువను నేర్పి, తన యాశ్రమంబుఁ జొచ్చి తల్లడపడుచున్న మనంబుతో, సంబారంబులఁ గూర్చికొని, చనిచచ్చియున్న నాలుక త్రుప్పుడుల్లపుచ్చు వేగిరపడుచు, గోమేధంబును జేయ యత్నించుచుండెను. ఇంతలో మాతృమరణంబు నెఱింగని, మారీచసుబాహులు, తల్లియానతిఁ దలమోయుచున్నవారు గావున యజ్ఞవిఘ్నంబు నాచరింప సమకట్ట శ్రీరామభద్రుఁడు నాఁడు నెత్తుటి తడి యారని చేతితో వాఁడియమ్ములు దొడిగి చీకటి యోలంబున నిలిచి, సడి దప్పడు కాకుండఁ జెవిఁ దాఁకువఱకు లాగి, విడువ నందొక్కటి సుబాహు ప్రాణంబుల హరియించె, రెండవది లక్ష్యశుద్ధి కొఱవడుటచే గుఱితప్పి, మారీచు ప్రాణంబుల హరియింప నోపకఁ డిల్లపడునట్టు భూమిపై దొల్లఁజేసె. అంత నతండు భీతిఁగుడిచి పలాయితుండయ్యె. పిమ్మట విశ్వామిత్రుండు నిరాతంకంబుగా యజ్ఞపరిసమాప్తిఁ గావించి, రామలక్ష్మణుల చేతిలావు చాలమిఁ జక్కగా గ్రహించి మిన్నకుండవలసినవాఁ

ఏమెుక్క చేసైన ♦ నిల్లువాకిలిడించి
దండకారణ్య భూ ♦ స్థలికి నేగి

గీ. యార్యరాజ్య విజృంభణ ♦ మాచరింప
మంచి తరికోసరం బట్టె ♦ పొంచియుండ
నింతలో రాజు వార్ధక్య ♦ మెునయఁ దన్నుఁ
జెలఁగి పట్టాభిషిక్తునిఁ ♦ జేయనెంచ. ౨౫౫

ఉ కేకయ రాజపుత్రిఁ గని ♦ క్లిష్టపరిస్థితిఁ బూసఁ గుచ్చిన
ట్టేకరువెట్టి యేకరఁశి ♦ నేనియుఁ దల్లిరో! దండకాటవీ
ప్రాకట వీథులందిరుగు ♦ భాగ్యము నాకొడఁ గూర్చిపంపవే
వీఁకనెుయిన్ విదల్తు రివు ♦ వీరుల, రాజ్యము పెంపుచెందఁగన్.

౧. రాజు సంతుష్టుఁడైనచో ♦ భ్రష్టుఁడగున
టంచుఁ బెద్దలు నుడువు వా ♦ క్యమ్ములన్ని
యెఱుఁగుదువు కాదె? తల్లి! నా ♦ కేడుగడవు
నీవుదక్క వేఱెవ్వరు ♦ నేఁడు కలరు? ౨౫౬

కం. అని యీగతి శ్రీరాముఁడు
పినతల్లినిఁ జేరి పలుకఁ ♦ ప్రేమముతోడన్
విని కేకయ రాజాత్మజ
చనువున వచియించె నిట్టు ♦ చతురోక్తులతో. ౨౫౭

. సరి లెమ్ము కన్నతండ్రీ!
తరుణము కనిపెట్టియుండి ♦ తప్పక నేనే
వెరవున నైనను నీపని
సరిఁ జేసెద నమ్ముమెుట్టి ♦ సడిపైఁ బడినన్. ౨౫౮

ని కైకేయి వచియింప శ్రీరామచంద్రుండు ప్రహృష్టాంత
గుండై, పినతల్లివద్ద సెలవుంగైకొని వెడలిపోయె. అటుపిమ్మట

వెండియు నొక్కనాఁడు కైకేయి పుట్టినింటి దాసియైన మంథర వడివడి వచ్చి "దేవీ! కేకయరాజపుత్రీ! సార్వభౌముండు శ్రీరామచంద్రుని బట్టాభిషిక్తునిఁ జేయుటకు లగ్నంబు నిశ్చయించి సంభారంబులను సేకరించుచుండెను ఱేపే పర్వదినంబని రోజుచు నుడువఁ గైకేయి తనకుఁ దలఁచనితలంపుగాఁ జేఁజిక్కిన సమయంబునకు మురిసి, తొల్లి మహాదారుణరణంబునఁ దాఁ జేసిన తోడ్పాటున కలరి, తన పతియిచ్చిన వరద్వయంబున, రాముని వనవాసంబునకు, భరతుని పట్టాభిషేకంబునకు వయోవృద్ధుండును, స్త్రీలోలుండును, నయిన చక్రవర్తిని నొప్పించి, యొప్పించి యీసమాచారంబు శ్రీరామునకుఁ దెలుప సహధర్మచారిణియగు సీతతోడను, సోదరుండయిన లక్ష్మణునితోడను, విపినావాసంబునకుఁ దండ్రి వలదని వలవల వాపోవుచుండఁ బయనంబై. ౨౬౦

గీ. రథముతోలంగఁ బ్రాజిత, రాజవీథిఁ
బోయి గంగనీళ్లాడు రే వునకు నేగి
యచట దేరుడిగ్గి సుమంత్రు నంపివైచి
తోఁచని మదితో దొన్నెకై వేచియుండ. ౨౬౧

గీ. రాజనీతిజ్ఞుఁడైనట్టి రాముఁడంత
దేశకాలపాత్రంబులఁ దెలిసికొనుచుఁ
జతురుపాయప్రయోగ కౌశలముచేతఁ
దన యభీష్టంబు నెఱవేర్చి కొనఁదలంచి. ౨౬౨

గీ. పురుడు లేనట్టి లావరి బోయపెద్ద
నదురు లేకుండ గంగపై నడపఁగలఁడు
పడవ మెట్టిదైనను నట్టి గడుసుదిట్ట
గుహుఁడు వాని నేస్తముఁ జేసి మిహిరకులుఁడు. ౨౬౩

గీ. మంచిమాటలాడి ♦ మన్నించి పదిలంబు
గాఁగఁ బడవనెక్కి ♦ గంగదాఁటి
కాలినడకతోడఁ ♦ గదలిపోయిరి ముగ్గు
రంతుపొంతులేని ♦ యడవికేసి.

ఉ. భద్రముగాఁ బ్రయాసపడి ♦ వారలు మూవురుపోఁ
టాద్రిని జేరఁగా భరతుఁ ♦ డచ్చటికిం జనుదెంచి
నిద్రనుబొందెఁ దండ్రియన ♦ నిక్కమువందురి పాదు
ముద్రనొసంగి రాఘవుఁడు ♦ పొమ్మనిచెప్పె తలంచె నీ?

ఉ. ఇచ్చట నున్నచో భరతుఁ ♦ డీగతి వెండియు బా
వచ్చును జాలితోఁ దిరిగి ♦ పట్టణసీమకు రమ్మటంచు
వచ్చిన కార్యముం జెడఁగ ♦ భక్తుఁడు నాకతఁ డెం
మిచ్చటనుండి దూరముగ ♦ నేగుట కర్జమటంచు నె

గీ. వానవంగుళ్ళ కోరిచి ♦ వలికి నోర్చి
యుఱుము మెఱుముల కోరిచి ♦ యుబ్బకోర్చి
యెండవగ దప్పులకునోర్చి ♦ యెడకు నోర్చి
సయన మైరంత దక్షిణా ♦ పథముఁబట్టె.

చం. ఇటు పడిపోవఁబోవఁగ ము ♦ నీశ్వరపుత్రుఁ డొకండ
పటుకునఁ గానిపించిన ము ♦ దంబున క్షేమ మెఱిం
యటపిని మౌనిశేఖరుల ♦ యాశ్రమభూములు కొన్ని
యిటకు సమీపమందు నొక ♦ టేనియు గల్గునె? చెప్ప

గీ. మాణవకుఁ డంతఁ జెప్పె నీ ♦ మార్గమందు
నవతి దూరంబునందు నే ♦ యాశ్రమ మొకఁ
డున్నయది దేవ! మిక్కిలి ♦ యొప్పుగల్గి
యుచిన మూవురా దారినే ♦ చనుచునుండ.

చం. చిఱుతతనంబుగోలెఁ బర ♦ సేవయె వృత్తిగ నెంచుచుం సదా
గరువతనంబు మాని కల ♦ కాలము మానుల యాకుపాకలం
దొఱకెడి భుక్తశేషమును ♦ దూఁటుచు సాపడి వారిపొత్తుచేఁ
బొరయుదు స్వర్గమంచుఁ దల♦పోసెడి కామినియుండెనచ్చటం.

వ. ఇట్లు చెప్పుచుండ నేనును సంకులితస్వాంతుఁడనై, యట్టి నిరభిమానంబున సంచరించిన యామె చరిత్ర మెట్టిదో, యామె యానుపాను లెట్టివో యెఱుంగ నభిలషించి, సూతమహర్షి మోముఁదిలకించి. ౨౭౧

గీ. ఆమెపేరేమి? యేజాతి ♦ యందుఁబుట్టె
జగతియందున నేఁడామె ♦ జాతికలదె?
యున్నచో నిప్పుడెచ్చట ♦ నుండెనయ్య
సంగ్రహంబుగఁ జెప్పఁడో ♦ సంయమీంద్ర! ౨౭౨

గీ. అనిన మాని యర్ధనిమీలి ♦ తాక్షుఁడగుచుఁ
జెప్పఁదొడఁగెను నీరీతి ♦ సీద్రవడక
పెద్దవార లామెకుఁ బేరు ♦ పెట్టలేదు
శబరి యనిమాత్ర పిల్చిరి ♦ జాతిపేర. ౨౭౩

కం. మునులకు బట్టల నుదుకుచుఁ
గనిపెట్టుక యుండి యాకు ♦ కడికూటికినై
వను లెబ్బెఱికము లేకయె
పొనరించెడి వంగడంబు ♦ పోడిమి చెడఁగాం. ౨౭౪

కం. జాతిభ్రష్టయటంచును
జాతి శబరు లట్టి బాని ♦ సను వెలివేయం
వాతెఱఁ గొఱుకుచు నామెయు
జాతామర్షంబునఁ దన ♦ జాతినిబాసెం. ౨౭౫

ఉ. పాసినయంతమీఁద ముని ♦ పల్లెలయందు సదా వసింపుచున్
బాసినకూడు నొక్క కడి ♦ వంతున వారలు పంచిపెట్టఁగా
దోసిటఁబట్టి సాపడుచుఁ ♦ ద్రొక్కినలాడక బ్రహ్మవిద్యనున్
బాసినవంటకంబొసఁగె ♦ బాపురె! యంచుఁదలంచునామెయున్.

గీ. వరవుడం బెంతచేసినఁ ♦ బాపమేమి
వచ్చు? నీయరయిరి గౌర ♦ వంబుసుంత
జాలితో నామెపలుక్కల ♦ నాలకించి
కనుబొమ లెగురవైతు రా ♦ మునిజనంబు. ౨౭౭

గీ. పేరుపెట్టిమైన శబరిఁ ♦ బిల్వలేదు
పరువు చెడిపోవుననెడి గ ♦ ర్వంబుచేత
నిట్టి యవమాన మెవఁడు స ♦ హింపనేర్చు?
బళిర! చెంచెత యనిమాత్ర ♦ పల్కినారు. ౨౭౮

గీ. సవరలనుపేర నీనాఁడు ♦ జయపురమునఁ
గిమిడికొండలఁ దెల్గు నాఁ ♦ ట మనుజాళి
కలరు వారినే ప్రజలెల్లఁ ♦ బిలిచినారు
వానరులని తొల్లి యెఱుఁగ ♦ వా? కుమార! ౨౭౯

గీ. నాఁటి శబరులే యీనాఁటి ♦ సవరులైరి
నాఁటి కారుకవ్వములు ♦ నాఁటిగవులె
నేఁటికిని మనిక్కిపట్టులై ♦ నెగడుచుండె
నాగరికత యొక్కవిధంబు ♦ నాఁడు నేఁడు. ౨౮౦

వ. పదంపడి సతిశ్రమంబు సరకుఁగొనక. ౨౮౧

గీ. శబరి యాతిథ్యము గ్రహింప ♦ సంభ్రమించి
రామలక్ష్మణు లభిరామ ♦ రామఁగూడి

ముచ్చుమట లట్టె దిగజారఁ ♦ బోయఁబోయి
యేతదాశ్రమభూమికి ♦ నేగి నిల్వ. ౨౮౨

వ. మునివర్యులు చెప్పిన యడియాలంబుచే సీతారామలక్ష్మణులఁ బొడఁగాంచి గుర్తించి, పరమానందకందళితహృదయయై శబరి. ౨౮౩

ఉ. వంగిన పండ్లకొమ్మలను ♦ బట్టి విదల్చుచుఁ గొన్ని పండ్లనుక్
జెంగునఁగోయుచుక్ గొఱికి ♦ చెడ్డవొ మంచివొ యంచుఁజూచియా
యెంగిలిపండ్లనుక్ రఘుకు ♦ లేశునకిచ్చినఁ దోడుతోడ ను
ప్పొంగుచు వానినిందినిదె ♦ భూవరుఁ డాఁకలిచేతఁగూఁటుచుక్.

గీ. ద్రవిడలోకంబునందెల్ల ♦ దప్పి దారి
యాభిజాత్యంబుఁ గోల్పడ్డ ♦ యట్టి శబరి
యెంగిలి భుజించె శ్రీరాముఁ ♦ డేవపడక
కార్యపరులకు నెగ్గులు ♦ కలవె? చెపుమ. ౨౮౪

గీ. ఆర్యమునుల యుచ్ఛిష్టంబు ♦ నహరహంబు
కుడిచి దేహంబుఁ బోషించు ♦ కొనియెఁగాన
నామెయెంగిలిఁ దిన దోష ♦ మేమియుండు?
యుమ్మి యుమ్మిలోఁ గలసిన ♦ ట్లుండుఁగాక. ౨౮౫

గీ. శబరి భక్తిని గనిపెట్టి ♦ సంతసించి
కంటిచూపుతో మోక్షంబుఁ ♦ గట్టిపెట్టె
శంబుకుని తపంబును మెచ్చి ♦ సాహసించి
కత్తివ్రేటుతో మోక్షంబుఁ ♦ గట్టిపెట్టె. ౨౮౬

వ. తదనంతరంబు సీతాలక్ష్మణసహితుండై శ్రీరాముండు. ౨౮౭

గీ. పలువ మొండల కెండి వా ♦ నలకుఁ దడిసి
తులువ మొకముల బొబ్బరిం ♦ తలకు జడిసి
యేమి చేయంగఁ దోఁచకొ ♦ క్కింత తడసి
బయలు దేరి యాకానలోఁ ♦ బాడుదారి. ౨౫౯

గీ. ముదుర వెదురు ప్రాలు ♦ మురువుతో భుజియించి
పుట్టతేనెఁ ద్రావి ♦ పొట్టనిండ
మడ్డియిప్పకల్లు ♦ లడ్డిగం బంకించి
ముగ్గు రడవినడచి ♦ పోయి పోయి. ౨౬౦

గీ. ఏదుబందులు సివ్వంగు ♦ లెలుఁగుబంట్లు
క్రేళ్లువారుకుందేళ్లతో ♦ డేళ్లు లేళ్లు
చిఱుతపులులు జెబ్బులులెల్లఁ ♦ దిరుగుచుండు
కారడవిఁ గాళ్ళు బలపాలు ♦ కట్టఁ దిరిగి. ౨౬౧

కం. నానుడు వానలచేతన్
నానినఁ జేమెత్తు పెఱిగి ♦ న తఱచుపులులో
మూనక డాఁగుడుమూఁతల
లోనమునిఁగి తేలు మొకము ♦ లు గలుగుచోటన్. ౨౬౨

వ. ఇంటిపట్టునకు నమ్మైన పట్టులం గనుంగొనఁజాలక వినుగుచేఁ బోయిన పోకగాఁ బోవుచుండ నొక్కనాఁడు. ౨౬౩

ఉ. దాపునఁ బర్ణశాల తమ ♦ దారిని నొక్కటి కానుపింప నా
వైపున కేగి యందు ముని♦వర్యుఁ డగస్త్యుఁడు భార్యతోడుతన్
గాపురమున్న మాటెఱిఁగి ♦ క్రన్నన చూచుట మేలటంచు న
త్తాపసిసమ్ముఖంబునకుఁ ♦ దద్దయు నేగిరి ముగ్గురొక్కమై.

వ. ఏగి, కులగోత్రనామంబులు చెప్పుచుఁ దన్నెఱింగించికొని సాష్టాంగముగాఁ బ్రణమిల్లిన నపరిమితానందముఁ బొంది యగస్త్యుఁడు వారల దీవించి, భూతభవిష్యద్వర్తమానంబు లెఱింగిన, యగస్త్యుఁడు శ్రీరామచంద్రునిచే నిఖిలంబెఱింగి, కొంతవడి వగచి, యెఱుక కలవాఁడు గావున వగపుడిగి శ్రీరామచంద్రునితో.

గీ. జటిలవరుఁడు త్రొక్కటఁబడి ♦ యిటులఁబల్కె
నిటకు మందటఁ బిప్పలీ ♦ జటిలమైన
పంచవటి నాఁగ నొప్పెడి ♦ వనమొకండు
వాసయోగ్యంబు మీఁబోఁటి ♦ వారికదియు. ౨౯౬

ఉ. చక్కఁ జెమర్పకుండఁగ వసింతురు పెక్కురు మానులచ్చటన్
నిక్కిన చెట్లనీడ నవ ♦ నీపతిపుత్రకులార! మీరటన్
మిక్కిలి చిత్తశాంతిని గ ♦ మింతురు మింతురు మేలుగాంతురీ
రిక్కఁ దనుండి పాసి చనుఁ ♦ డీ! మునిదర్శన లాభమాననన్. ౨౯౭

కం. మునితల్లజు ననుమతినిం
గొని రాఘవు లవనితనయఁ ♦ గొని గొనకొని వెం
టనె పైనమయిరి పంచవ
టిని జేరఁగ దెన్నెఱిఁగి వ♦డిన్ గాలినడన్. ౨౯౮

గీ. పంచవటిఁ జేరి యటనొక్క ♦ పర్ణశాలఁ
గట్టికొని రాముఁ డందుండెఁ ♦ గాపురంబు
సీతయును లక్ష్మణుండును ♦ జెంతనుండఁ
గడచిపోయిన కార్యముల్ ♦ దడవికొనుచు. ౨౯౯

సీ. తనజాతి తనకులం ♦ బనువారు గనరాని
ప్రొద్దుపొడుపులేని ♦ భూములందు
ఓరుగాలి చలంగి ♦ యుయ్యాల లూఁగించు
పొఱుటాకుల కప్పు ♦ పాకలందుఁ

గాపురంబుండ నే ♦ కాకియై యొకనాఁడు
మాలిమితో నొక్క ♦ మాలకాకి
పర్ణశాలనుదూరి ♦ వసుధాతనూజాత
బెదరించి కొట్టిన ♦ పీడకున్న

గీ. భర్తతో నెన్నిమొక్కులో ♦ పలికిపలికి
కాకిఁ జంపించి ముంగిటఁ ♦ గాకిగడకుఁ
గడకుఁ గట్టించె నది జారి ♦ పడకయుండఁ
దమకు నేదృష్టి దోషంబు ♦ తగులదనుచు

గీ. పులుఁగులందుఁ గాక ♦ ములను ద్రావిడులు పూ
జింతురనుచుఁ బ్రేమఁ ♦ బెంతురనుచు
నెఱిఁగియుండి చంపె ♦ నృపతిచంద్రుండు ద్రా
విడులతోడఁ బోరుఁ ♦ బెట్టుకొనఁగ.

గీ. కాఱుచీకట్లు దిశలెల్లఁ ♦ గ్రమ్ము వేళ
గొఱ్ఱెమందను గాచెడి ♦ గొల్లవోలె
వదినె యన్నయు నిదురించు ♦ పర్ణశాలఁ
గాచుచుండుఁ దమ్ముఁడు నిద్ర ♦ గాంచకుండ.

గీ. ఇనుపగుద్దలి యొకచేత ♦ నెనయుచుండ
నురులు మూపుపై వ్రేల్లాడు ♦ చుండ నొక్క
దినము కందమూలంబులు ♦ దెచ్చుపనికి
వినకులుండైన సౌమిత్రి ♦ యేగుచుండ.

చం. సునిశిత చంద్రహాస మొక ♦ చోటఁగనంబడ దారిఁ
గనుకని మందహాసమునఁ ♦ గైకొని చెచ్చెర వాయి వె
కనుఁగొనఁగోరి యాత్రపడి ♦ కాచినమేలిమి ధారుణీ
శిని బడఁగొట్టుచుండఁగఁ జ ♦ లింపక దక్షిణబాహుశ

ఉ. ప్రక్కనుగల్గునట్టి ముని ♦ పల్లెలనుండిన మౌనులెల్లరున్
గ్రక్కునవచ్చి యేమిపని? ♦ కారుణికోత్తమ! పూచికాయు నీ
చక్కని పండ్లచెట్లఁ జెలు ♦ చన్ బడఁగూల్చెదవేల? యిప్పు మా
చిక్కులుదీర నొక్కపనిఁ ♦ జేయుము మాయెడఁ బ్రీతిజూపుచున్.

కం. అదె! వెదురుపొద యెదురుగాఁ
బొద! పొద!! యచ్చోటకీవు ♦ పొదపడఁ బడుపన్
పొదవదలెడి నండేదులు
పొదలును సరకుగొనవెట్టి ♦ పోటరినైనన్. ౩౦౪

గీ. అనిన నటకేగి యతఁడు బా ♦ హాస్ఫలించి
చిప్పకత్తి వాదర నరి ♦ చేసి చూచి
పటుతరంబైన దక్షిణ ♦ బాహువెత్తి
వ్రేటుతోడనే పడఁగూల్చె ♦ వెదురుపొదను. ౩౦౫

గీ. చూరకత్తిపై నెత్తుటి ♦ జారలుండె
వెదురుప్రోలు రక్తాక్షత ♦ వితతియయ్యెఁ
గాంచినంతనే లక్ష్మణు ♦ కన్నుచెదరె
నెంతపాపంబుఁ జేసితి ♦ నెట్టులనుచు. ౩౦౬

కం. ఇటునటు పరికించినయం
తట మెడతెగిపడ్డ మౌని ♦ నాథుం డొకఁడున్
దటుకునఁ బొడగట్టిన ముం
దట గడగడలాడి లక్ష్మణ ♦ కుమారకుఁడున్. ౩౦౭

గీ. ఎలుఁగురాల్పడఁ గన్నీరు ♦ కొలుకులందు
ముత్తియములట్లు కన్పట్ట ♦ ముసుఁగువెట్టి
పర్ణశాలకు నైవోడు ♦ పజ్జకేగి
పాదయుగళంబుపైఁ ప్రాలి ♦ పనవి పనవి. ౩౦౮

కం. అన్నన్న! ఘోరపాపం
బన్నా! యొనరించినాఁడ ♦ నజ్ఞుఁడనై యా
పన్నుఁడ ననుఁగావుము నీ
కన్నను దిక్కెందుఁగలదు? ♦ కారుణ్యనిధీ. ౩౧౧

గీ. వెదురుపొదలోనఁ గూర్చుండి ♦ విప్రుఁడొకఁడు
దీర్ఘతపముఁ జేయఁగఁ దలఁ ♦ ద్రెళ్లిపడియె
వంశనాశంబుఁ జేయంగ ♦ వంశనాశ
మగునొ! శ్రీరామ యీబ్రహ్మ ♦ హత్యచేత. ౩౧౨

కం. నిష్కారణముగ నెఱుఁగక
దుష్కృత్యముఁ జేసినాఁడ ♦ దుందుడుకొప్పన్
నిష్కృతి కల్గినయెడలఁ బ
రిష్కృతి యొనరించి యుద్ధ ♦ రింపుఁడు నన్నున్. ౩౧౩

చం. అనవుడు రామచంద్రుఁడకటా! యెటువంటి ప్రమాదమయ్యె దు
ర్జనులనుగూర్చి ధర్మపరి ♦ రక్షణముం బొనరింపనున్న యీ
మన కిటువంటి సంకటముమాయురె! రాఁదగునే కుమార? యే
మనియెద నేమితోఁచదుక ♦ దా! యని యూఱటఁబల్కుచుండఁగన్.

కం. మునివరులు పర్ణశాలకుఁ
జనుదెంచుచు బ్రహ్మహత్య ♦ సల్పఁడవో నీ
యనుజుఁడు తలఁదెగి కూలిన
మనుజుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు ♦ క్ష్మాతలనాథా. ౩౧౫

గీ. దొంగబ్రాహ్మణుం డాతండు ♦ దొంగ తపసి
రావణానుజయైన శూ ♦ ర్పణఖ సుతుఁడు
కినియువాఁడు జంబుకుమారుఁ ♦ డనెడివాఁడు
వానిఁ జంపినమాత్ర పా ♦ పంబులేదు. ౩౧౬

ఉ. నానిని మోదమందె నర ♦ నాథుఁడు లక్ష్మణుఁ డంతమీఁద మో
దావహుఁడయ్యెఁ దప్పెఁగ ♦ హా! మనమేర్చెడి బ్రహ్మహత్య నేఁ
డీవిధినంచు మౌనిజన ♦ మేగెను బిమ్మట నొక్కఁ డొక్కఁడుక్
భూవరు మోసపుచ్చి పొరి ♦ పుచ్చఁగ నేర్చితిమంచు నొక్కనిక్.

గీ. ప్రథిత లంకాధిపతియైన ♦ రావణునకు
మాఱుచెల్లెలు జంబుక ♦ మారుతల్లి
ఖరునితోడఁ బుట్టువు పరా ♦ మరికగలది
యనఁటి గొడ్డురాలాభిజా ♦ త్యంబుకలది. ౩౧౮

సీ. ప్రాయంబు నుంత హైగె ♦ ప్రాలకుండిననాఁడె
దొమ్మిలోఁ దనభర్త ♦ ద్రుంగిపోవ
సతతశుష్కోపవా ♦ సములచేఁ గడుడయ్యె
నేండ్లు పూండులు చాల ♦ నెగిరిపోవ
మోటువారిన మోము ♦ ముడుత గగ్గులచేత
ముసలితనమ్ముచేఁ ♦ బుల్లసిల్ల
తూఁగాడు రొండిచే ♦ దుద్దుక్క సొరడుచేఁ
గడువగ్గు గబ్బుచే ♦ గొడలుదనర

గీ. చూపరుల కేవ పుట్టించు ♦ చుప్పనాతి
బిడ్డపైఁ గల్లు కూరిమి ♦ నీడలేక
యకట దండకాటవియందు ♦ నాకు పోక
లందుఁ గాపురముం జేయు ♦ నెండుఁబోక. ౩౧౯

గీ. కామదేవున కెన్నఁడో ♦ కానుకలిచ్చి
సాఁగనంపి వైరాగ్యంబు ♦ సంగ్రహించి
పారలౌకిక చింతచే ♦ బ్రదికియుండెఁ
జుట్టపక్కాల దరిఁబోక ♦ చుప్పనాక.

గీ. ఒక్కఁగా నొక్కబిడ్డ మ ♦ హోగ్రతపము
సలుపుచుండంగ లోలోన ♦ జాలిఁబొంది
పూలఁబండ్లను నందిచ్చి ♦ పోవుచుండుఁ
గొండిక తపంబు చాలించి ♦ యుండునపుడు. 3౨౧

చం. రుచిరఫలంబులన్ నెమకి ♦ రోసి ప్రియంబున నేరితెచ్చి మం
చి చవి గలట్టి దుంపలను ♦ జేకొని మిక్కిలి దేవపూజకై
యుచితములైన పూవులను ♦ నొక్కదినంబునఁ గూర్చితెచ్చి సా
ధుచరితమైన శూర్పణఖ♦తోట్రిలుచుం జనుదెంచి చూచుడున్.

గీ. కొడుకు గానఁబడఁడు ♦ కొడుకున్న వంశంబు
కుప్పగూరగాఁగఁ ♦ గూలియుండెఁ
జుట్టుప్రక్క పొలము ♦ శోధింప మొదలిడె
గుండె కొట్టుకొనఁగఁ ♦ గొడుకుకొఱకు. 3౨3

చం. అటునిటు చూచుచున్న సమ♦యంబునఁ జేజనమధ్యమందును
తక్కటపటు శోకముంగొలుపఁ♦గాఁగనుపించెను మొండెమొక్కచో
బొటబొట కంటివెంటఁబడి ♦ బొట్టులు గారెను నేకధారగా
పెటుతటమైన డెందమున ♦ వెంగలియైచనె నేమిచెప్పదున్.

గీ. కొడుకు శవముకడఁ ♦ గూలియాక్రోశించి
తలను మోదుకొనుచుఁ ♦ దల్లియపుడు
కొడుకొడుకనుచు ♦ గొంతెత్తి పలవించి
చెప్పలేక చివర ♦ కేడుపుడిగి, 3౨౫

ఉ. ప్రక్కఁ దపంబొనర్చునట్టి ముని ♦ పల్లెకుఁ బోయి యిదేమి పాపమో
యొక్కఁడు [illegible]గించిపోయె నెవఁ♦డో యొకదుష్టుఁడు నాకుమారునా
యుక్కెరుఁ డెవ్వఁడో తెలుప♦కుండిరయేని త్వదీయ జీవముల్
చెప్పఁడన్న ముని ♦ తల్లజు లందఱు నొక్కపెట్టునన్.

చం. ఎఱుఁగము తల్లి! నీసుతుని ♦ నెవ్వరుచంపిరొ క్రూరకర్ములై
యెఱుఁగము నీతనూజుమృతి ♦ యెన్నఁడుకల్గెనొ కాని యెవ్వరో
యిరువురు పర్ణశాల వసి ♦ యింపుచునుండిరి యొక్కతన్వితో
నెఱుఁగక వారలేమయిన ♦ నీయెడ నీపనిఁ జేసియుండిరో. 3౨౭

గీ. కడుపుచిచ్చార్చుకొనుటకై ♦ కందమూల
ముల మెసవి నీరుఁద్రాగి ♦ పొట్టనిండఁ
బ్రొద్దులను బుచ్చుచున్న మా ♦ బోంట్లకమ్మ!
పరులఁ జంపఁ జేయాడునే ♦ పాపమనక? 3౨౮

ఉ. గొబ్బునఁ బర్ణశాల కడ ♦ కుంజని పృచ్ఛసేయ నీ
యబ్బిని దొంగపోటునఁ గ ♦ తాసుని జేసిరి వారలున్నచో
దబ్బఱలాడకుండఁగ య ♦ థార్థము నీకెఱిఁగింతురమ్మ యి
ట్లుబ్బరపోయినందునఁ బ్ర ♦ యోజనముండునె? యంచుఁదెల్పఁగన్.

ఉ. వగ్గుతనంబుచే నడుము ♦ వంగిన దేహము తూలుచుండఁగా
నగ్గముకాని శోకమున ♦ నంగములన్నియుఁ గంపమొందఁగా
నెగ్గులెఱుంగనట్టి తన ♦ కీయగచాట్లు ఘటిల్లెనంచునున్
గగ్గుచుఁబోయె శూర్పణఖ ♦ కానలుగూరెడి పర్ణశాలకున్.

గీ. సీతతోడఁగూడి ♦ శ్రీరామచంద్రుండు
సుద్దులాడుచున్న ♦ చోటికఱిగి
చుప్పనాక తొంగి ♦ చూడఁగాఁ గనిపెట్టి
సీతనవ్వె నొక్క ♦ చెనఁటి నవ్వు 33౦

శూర్పణఖయు, సీతవెడ నవ్వుచీరికింగొనక శ్రీరాము నుద్దేశించి "మీరలెవ్వరో యెఱుంగ; పరమతపోనిరతుండును, జీవహింసా పరాఙ్ముఖుండును, నాయేకపుత్రుండును నగు జంబుకుమారుండు త్రుటితమస్తకుండై ధరం గూలియున్నవాఁడు మునిపల్లెనున్న

వారి నడుగ నా కుమారహంతకుని మీరెఱింగియుండనోపుదురని వాకొన నిటకు వచ్చితి. కన్నకడుపుగాన సూడుదీర్ప వేగిర పడుచుంటి. మీరెఱింగినఁ దెల్పి ధన్యులుకండు, ప్రతాపలంకేశ్వరుని సోదరిని జెనకి బ్రదికిపోవుట సుకరముకాదు. ఎఱుంగఁ జెప్పుచుంటి” ననవుడు శ్రీరాముండు “మేమెఱుంగుదుము. ఆతండు మునిజనాపకారియగుటచే మాచే నిహతుండయ్యె” నని చెప్ప మిన్ను విఱిగి కూలినట్లు నివ్వెఱఁగంది శూర్పణఖ దుస్సహశోకాతిరేకంబునఁ గ్రోధవివశయై, “మునిజనాపకారి యని యపవాదంబుఁ గల్పించి నిరపరాధుని జంపి సిగ్గిలకుంటి రేల? మీరు హంతవ్యులు. ద్రావిడరాజపుత్రికలు పరాభవంబు నీగంజాలుదురని యెఱుంగరు కాఁబోలు”, నంచు మొలనున్న చురియంబెఱికి మీఁదికిఁ బోవ, సీత కెవ్వనకేకవేయ శ్రీరాముం డులికిపడి, శూర్పణఖకరంబు కరంబున నిఱికించి గట్టిగాఁ బట్టుకొని, యడంచియుంచిన, సౌమిత్రి చనుదెంచి, పెడకేలు విఱిచి కట్టి రామాజ్ఞచే నిస్సహాయయైన యబలను, శతవృద్ధను ముక్కు చెవులుంగోసి, విరూపంజేసి, క్షత్రధర్మమును నిర్వహించి విడిచిపుచ్చెను. అంత శూర్పణఖ కనలురాజ, రోజుచుఁ బొగులుచు నడవులంబడి సోదరుండగు ఖరుని జేరి తన పరాభవంబు విన్పింప, నతండు మండిపడి, రామునిపైకి దండెత్తివచ్చి, ఘోరయుద్ధంబున మృతుండయ్యె. 332

గీ. ఖరుని చావుఁజూచి ♦ కాలుసేయాడక
యడవి నిలువలేక ♦ యడలలేక
చీరచెఱఁగుకాళ్లఁ ♦ జీరాడు చుండఁగా
నింతి యపుడు లంక ♦ కేగి పిదప. 333

ఉ. రావణభూమినేతకుఁ బ ♦ రాభవమెల్లను మూలముట్టుగా
గావురుమంచుఁ జెప్పి ప్రతి ♦ కారముఁజేయుచు బన్నమీగఁగాఁ

భావనమైన ధర్మమని ♦ పల్కి-నయంతట రావణుండు కో
పావిలమానసుండయి య♦హంకృతిసంకృతిఁ జేసియార్చుచున్.

వ. అంతరంగికసచివుండయిన మారీచుని బిలిపించి, మంతనంబాడి, రాజపుత్రికయు నందు నాసోదరియు నగు శూర్పణఖయెడ రామలక్ష్మణు లొనరించిన యవమానము నన్నాపాదమస్తకంబు దహించుచున్నది. మఱియు నిఖిలద్రావిడలోకమనస్సంతాపంబుఁ జేయు వాయసవధ నన్ను నిలువున నీఱుచేయుచున్నది. ప్రతీకారంబు తప్పనిపని, కావున స్త్రీయెడ వీరపురుషానుచితమైన కార్యంబు సల్పినవాఁడు గావున శ్రీరామచంద్రునకు స్త్రీమూలకంబయిన, పరాభవంబుఁ జేయుట సమంచితధర్మమని, నిశ్చయించి, కార్యక్రమంబు మారీచున కుపదేశించి పంపెను. అటుపిమ్మట మారీచుండు దక్షిణాపథంబునకుఁ జని మాయాకురంగరూపంబున, రామలక్ష్మణుల దవ్వుల కెలయించి కొంపోవ నాయదనున రావణుండు పర్ణశాలనున్న సీతను మునివేషంబున, మ్రుచ్చిలికొంపోవుచు దారికడ్డంబయిన జటాయువుం దునిమి, యుత్తుంగాభంగభంగయగు దక్షిణోదధి దాఁటి స్వకీయాభ్యంతరమందిరంబునకుఁ గొంపోయి, డించి, తన మనంబున నిట్లు తలపోసెను. ౩౩౫

సీ. పతియున్న పరకాంత ♦ బపరించికొనితెచ్చి
తనయింటిలో నుంచి ♦ కొనుట తప్పు
భావింప లోకాప ♦ వాదంబు తప్ప దీ
కటిలోకంబు వా ♦ కట్టరాదు
కాన సీతాదేవిఁ ♦ గంకేళి తోఁటలో
పీటికిఁ బరగడఁ ♦ బెట్టియుంచి
రాజపుత్రికగాన ♦ రామకుం దగినట్లు
రాణివాసంబు కొ ♦ ఱవడకుండఁ

గీ. గాలయాపనఁ జేయంగఁ ♦ గాపువెట్టి
యుంతు మా త్రిజటను సీత ♦ యాద్దననుచుఁ
బండితుండైన రావణ ♦ ప్రభువరుండు
నిబ్బరించి యాత్రపడక ♦ నిర్ణయించి. ౩౩౬

వ. సీత నశోకవనికామధ్యంబున నుంచి, తమ్మునికుమార్తె యగు త్రిజటను గావలియుంచి యనిచారిత మనస్కుండై, పీతమనశ్శల్యుండై లంకలోఁ గాలక్షేపంబుఁ జేయుచుండె. ౩౩౭

చం. త్రిజగములెల్లఁ గెల్చి గడి♦దేరిన లౌకికశేఖరుండు భూ
ప్రజలకుఁగూర్చుభూవరుఁడు♦రావణుఁడెంత యమాయకుండొయా
త్రిజటను నమ్మి మోసపడి ♦ దెబ్బునఁ గావలియుంచి సీతకున్
గజిబిజిగాఁగఁజేసికొనెఁ ♦ గా! తనలంకను తెప్పపాటులో. ౩౩౮

ఉ. ఇచ్చట రామచంద్ర ధర♦ణీశుఁడు భార్యను గోలుపోయియే
మచ్చుననేని శోకమును ♦ మానఁగలేక విషణ్ణచిత్తుఁడై
యెచ్చటఁ గానరావొయని ♦ యేగెను రోయుచు గాననంబులన్
బొచ్చెములేని సోదరుఁడు♦మూల్గుచు భక్తిని గొల్చి వెంటరా.

వ. ఇట్లు పోయినపోకఁగాఁ బోయి యరణ్యంబులన్నియు గాలించి, వైదేహినిం గానక పొగులుచున్న రామలక్ష్మణులకు, రావణునిచేఁ గూల్పంబడి కొఱప్రాణములతో నున్న పితృసఖుండగు జటాయువు సీతాసమాచారంబు విన్పింపఁ దిన్నఁగా నటిగి వారిర్వురు ఋష్యమూకపర్వతంబుఁజేరి, దట్టమగు నొక్క పిప్పలిచెట్టు నీడఁబడియున్న రచ్చబండపైఁ గూర్చుండిరి. మంత్రి పరివృతుఁడై యందు సంచారంబుఁ జేయుచున్న సుగ్రీవుండు దూరముననుండి వీరింజూచి భయకంపితగాత్రుఁడై. ౩౪౦

ఉ. కంటివె! యాంజనేయ! రణ ♦ కర్కశు లిర్వురు చాపధారులై
యొంటరిగాఁగఁ జెట్టుకడ ♦ నుండిరి! యేపనిఁగోరి వచ్చిరో
తుంటరు లెవ్వరేని యిటు ♦ తోడ్కొనివచ్చిరో కీడుసేయఁగా
వెంటనె పోయి వారల ప్ర ♦ వృత్తిని నీవు గ్రహించి రాఁగదే.

ఉ. బాల్యమునందు నీవు ముని ♦ పల్లెలయందు వసించి చాలఁ గౌ
శల్యముతోడుతం జదువు ♦ సాములు నేరిచి యార్యభాష సా
కల్యముగా నెఱింగితివి ♦ గావున నిప్పుడు వారితోడఁ జా
పల్యములేని మాటలను ♦ బల్కి నిజంబును సంగ్రహింపుమా.

ఉ. ఆర్యుల పొత్తియున్నయది♦యా విలుకాండ్రమొగంబునందు వా
రార్యులె యౌదు రీక్షణమ ♦ యచ్చటికిం జని యెట్టులేని నా
కార్యముదీర్పఁగాఁ దగిన ♦ గట్టుపకాసువు సందియంబులే
దార్యమనంబు నీవెఱిఁగి ♦ నట్లొరు లెవ్వ రెఱుంగలేరనన్.

గీ. తేనిముదల నొందలఁదాల్తు ♦ నేనటంచు
వారి యాచారము లెఱుంగు ♦ వాఁడనంచు
గాలిగాఁబుట్టి పెఱిగిన ♦ గాలికొడుకు
గాలినడ నేగె రామల ♦ క్ష్మణులకడకు. ౩౮౮

వ. తిన్నగా రామలక్ష్మణులం జేరి యందందు నిలిచి వందనం
బాచరించుచుఁ, దావచ్చిన పని వినయోక్తుల విన్నవించి, వారి
వలన సర్వంబెఱిఁగి, సుగ్రీవునితో సఖ్యంబు సమకూర్ప నిశ్చ
యించి, ఋశ్యమూకంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, కొమ్మలరాపి
డిచే నగ్నిని బుట్టించి, యగ్నిసాక్షిగా రామలక్ష్మణసుగ్రీవు
లకు సఖ్యంబుఁ గావించిన పిమ్మట నొండొరుల భార్యల నొకొ
ళ్లొకళ్లిప్పించుకొనుటకు బాసఁజేసికొనిరని నూతుం డానతీయ,
దేశికేంద్రా! మీరు చెప్పిన వాక్యార్థంబు బోధపడదయ్యె.

విశదీకరించి చెప్పవే యనవుడు సూతమహర్షి యిట్లు చెప్పఁ
దొడంగెను. ౩౮౫

సీ. వాలిన శక్తిచే ♦ వాలిని బడఁగూల్చి
రుమను వానరరాజ్య ♦ రమను దెచ్చి
భద్రంబుగా రామ ♦ భద్రుండు సుగ్రీవు
నకు నిచ్చి మాటఁదీ ♦ ర్చికొనుటకును
సుగ్రీవుఁ డామీఁద ♦ సుదతి సీతాదేవి
యేనాఁట నుండెనో ♦ యెఱిఁగివచ్చి
బవరంబు గావింప ♦ వచ్చినఁ గావించి
తెచ్చి శ్రీరామున ♦ కిచ్చుటకును

గీ. బాసఁజేసికొనిన పిదప ♦ రవిసుతుఁడు
సింహనాదంబుఁ జేసి కి ♦ ష్కింధకేగి
దురముఁజేయంగ వాలిని ♦ దోడితేరఁ
గాంచి శ్రీరామచంద్రుండు ♦ కంపమొత్త. ౩౮౬

కం. ఎదురై వాలిని డీకొని
కదనంబున నొడిసిపుచ్చఁ ♦ గష్టంబనుచున్
బొదమాటున బొంచి మహా
ప్రదరంబున వానిఁ జంపి ♦ వైచినపిదపన్. ౩౮౭

గీ. రామచంద్రుండు స్వార్థప ♦ రత్వబుద్ధి
నతుల వానరరాజ్య ప ♦ ట్టాభిషిక్తుఁ
జేసె సుగ్రీవుఁ బ్రథిత ♦ కిష్కింధనంత
సోదరుని భార్య సుగ్రీవుఁ ♦ డుంచుకొనియె. ౩౮౮

ఉ. తమ్ముని దారఁ గైకొనె మ ♦ దమ్మున వాలియటంచు బాణపా
తమ్మున వానినిం దునిమి ♦ ధర్మము నిల్పెనటంద్రు మోహాగ్నీ

తమ్ముని జ్యేష్ఠసోదరుని ♦ దారను దారను గొన్నఁ బక్షపా
తమ్మున సూర్యపుత్రకునిఁ ♦ దప్పన నేరకపోయె రాముఁడున్.

వ. కృతజ్ఞుండయిన సుగ్రీవుని పంపున దశదిశలందునున్న గిరిదుర్గమారణ్యసీమలనుండి వానరులు కిష్కింధలో గుమిగూడి సీతాదేవి యున్నచోటులు గాలింపఁ బ్రయాణోన్ముఖులగుచుండ హనుమత్సుషేణనలనీలమైందద్వివిదాదులు యువరాజగు నంగదుని సేనాపతిత్వముక్రింద దక్షిణదిశాభాగంబునకు బయలుదేరిరి. శ్రీరామచంద్రుం డప్పుడు హనుమంతునిం బిలిచి, కౌఁగలించుకొని తోరంబుగా బాష్పపూరంబు లొలుకుచుండ డగ్గుత్తికతో. ౩౫౦

సీ. ఎండకన్నెఱుఁగని ♦ యిల్లాలు వైదేహి
కడగండ్లు పడెఁ దొల్లి ♦ కానలందుఁ
బరునింట నేరీతి ♦ బ్రదికియుండెనొకదా
యాసలన్నియు నడు ♦ గంటిపోవఁ
జిరకాల మెడబాటు ♦ చిచ్చులో మఱుఁగుచో
నిలువునఁ బ్రాణముల్ ♦ నెగిరిపోవు
నీవు నాకేకాక ♦ నిజముగా మాజాతి
కెల్ల దాసుఁడవౌట ♦ యెఱుఁగువాఁడ

గీ ఇదిగో! ముద్దుటుంగరంబు నీ ♦ కిచ్చుచుంటి
నాదు క్షేమంబు నెఱిఁగించి ♦ నళిననేత్ర
కానవా లేమయిన నామె ♦ నడిగి తెమ్ము
మఱచిపోవ సాయ్యమ్ము నా ♦ మాటనమ్ము. ౩౫౧

గీ. అంచు వచియించి దుఃఖంబు ♦ నాపుకొనుచుఁ
బోయిరాఁగదే యనిచెప్ప ♦ భూవరుండు
కుప్పెగంతులు వైచుచుఁ ♦ గొంటెహనుమ
చెంగలించెను వానర ♦ సేనఁగూడి. ౩౫౨

వ. ఇట్లు హనుమంతుం డెలగోలుపొజుఁజారుఁడై నడిపింప, వానరులు చెలరేఁగి, సీతాన్వేషణార్థంబు దక్షిణదిశకు బయనించుచుండ నచ్చట లంకలో. ౩౫౩

సీ. నవతాలిబిడ్డలు ♦ నైదోడులగుటచే
మనసులో విరిపోట్లు ♦ మానవయ్యె
సరమావిశాలాక్షి ♦ పరజాతి గరితోట
ద్రవిడజాత్యభిమాన ♦ మవిసిపోయెఁ
దల్లిపోలికవచ్చెఁ ♦ దనయయా త్రిజటకుఁ
బెదతండ్రి యింటికిఁ ♦ బెట్టెఁ జిచ్చు
రాజ్యతృష్ణమనంబు ♦ రగిలి దహింప వి
భీషణుం డేదేని ♦ వినఁగనుండె

గీ. లంకలో గృహచ్ఛిద్రముల్ ♦ బలసె "ఇంటి
గుట్టు లంకకుఁ జేట"య్యెఁ ♦ దుష్టుతుదకు
బహుళ విజయసంజాత గ ♦ ర్వంబుచేత
మడిసెఁబో రావణుండు ప్ర ♦ మత్తుఁడగుచు. ౩౫౪

వ. లంకానగరం బిట్టి దురవస్థకు లోనగుచుండ నశోకవనికామధ్యంబునఁ బెదతండ్రి యాజ్ఞఁ బాటించుచున్నట్లు నటించుచు. ౩౫౫

ఉ. సీతకుఁ జెంగటన్ నిలిచి ♦ చిన్నరి పొన్నరి నవ్వు నవ్వుచున్
జేతులు మోడ్చుచుం ద్రిజట♦చేయుచునుండె సపర్యలెన్నియో
యేతరి నేని నా మెకడ ♦ నే కనిపెట్టుకయుండి జాణయై
సీతకు నమ్మికం గలుగఁ ♦ జేసికొనెం దనయందు గట్టిగా. ౩౫౬

కం. బెదరింపక బదులాడక
మెదలుచు మది కెక్కినట్టు ♦ మిక్కిలి భక్తిన్
దుదకొకనాఁ డిట్టు త్రిజట
పదెపదె చెప్పంగఁదొడఁగె ♦ వసుధాసుతతో. ౩౫౭

సీ. పదినాళ్లు కాలేదె ♦ పాకారిఁ దనతేరి
సుతఁగట్టి తెప్పించె ♦ సుతునితోడ
నలునాళ్లు కాలేదె ♦ నందనోద్యానంబుఁ
జొరఁబాఱి చీకాకు ♦ పఱచివచ్చె
మూనాళ్లు కాలేదె ♦ ముక్కంటి పడకింటి
నొక్కఁడే యుబ్బుతో ♦ లూఁచివచ్చె
రెన్నాళ్లు కాలేదె ♦ యన్నపై దండెత్తి
పుష్పకంబును జూఱఁ ♦ బుచ్చివచ్చె

గీ. తల తిరుగుచున్నదమ్మ నీ ♦ తమ్ముతల్లి!
పెద్దతండ్రి చేసెడిపనుల్ ♦ విన్నమొదల
నేమి కలదమ్మ లంకలో ♦ నిప్పుడొక్క
దినము తలలెత్తుకొని మేము ♦ తిరుగలేము. ౩౫౭

ఉ. మాజనకుండు బొత్తిగ న ♦ మాయకుఁడౌ నొరు లేనిచెప్పినన్
వ్యాజములేక నమ్మి యటు ♦ పైనగచాట్లను బొందుచుండు నే
యోజన నెన్ని చెప్పినఁ బ్ర ♦ యోజనముండకపోయె, దీనతా
భాజనులన్ బొనర్చెమము ♦ "వాతలుపెట్టిన వాజమూను నే".

ఉ. మాపెదతల్లి సద్గుణస ♦ మన్విత యుత్తమసాధ్వి విస్ఫుర
ద్రూపవతీలలామ యవ ♦ రోధవిభూషణ కన్నతల్లిగా
మాపయిఁ బ్రేమముంగురియు మక్కువ లోపము సుంతగానరా
దాపెమొకన్ నయంబు వినయంబునుజూపెద రెల్లవారలున్.

గీ. ఆమెప్రేమ మాకు ♦ నాటంకమయ్యెను
నామెమంచి మాకు ♦ నడ్డమయ్యె
నేమిచేయఁజాల ♦ కిట్లూరకుంటిమి
రాజ్యతృష్ణ మమ్ము ♦ రాయిడింప. ౩౬౧

వ. ఈమాట లమృతోపమానంబుగాఁ దోప సీత విప్పారిన మోముతోఁ ద్రిజటను బరికించి చూచి సంతృప్తిఁజెందె. ౩౬౨

చం. సరసగుణాఢ్య! మీజనని ♦ సాధుచరిత్రను జేపొ మాపొ యా
క్కరుతుక నీయశోక వని ♦ కాస్థలికిం గొనితేర నామెతో
బరిచయమున్ ఘటించుకొని♦వాకొనిధర్మములెన్నియోయొడం
బఱచెదఁ దోడ్పడన్ మనకుఁ♦బైఁగనుగొందము భావిసంగతుల్.

గీ. సీతమాటల నాలించి ♦ చిత్తమనుచుఁ
ద్రిజట తనతల్లిఁ దోడ్కొని ♦ తెత్తునిప్పు
డనుచు నడుగులులెక్కించు ♦ కొనుచుఁ జనియె
బట్టణాభిముఖంబుగా ♦ బదరి బదరి. ౩౬౪

ఉ. మాపటివేళ పెన్నిరుల ♦ మాటునఁ గూఁతురు దారితీయఁ నె
ట్లో పురిలోడుచున్ సరమ♦యొంటి నశోకముక్రిందనున్న సీ
తాపతివత్నిఁ జెంగటకుఁ ♦ దర్లి సుఖంబుగ గూరుచుండి యే
మో పడిపోయినట్లుగను ♦ ముచ్చటలాడిరి ప్రొద్దుపోవఁగన్.

గీ. కరముశిరముఁజేర్చి ♦ కరము పెరిమసంత
సరమపురమువంకఁ ♦ దఱిమి యఱుమఁ
గుంటినడకతోడఁ ♦ గొంతదూరంబేగి
త్రిజట సీతకడకుఁ ♦ దిరిగివచ్చె. ౩౬౬

వ. అచ్చటి కపిసైన్య సమాచారంబు నాలింపుము. ౩౬౭

కం. హనుమంతుఁడు నడిపింపఁగ
వనచర యూథంబుఁగూడి ♦ వాలిసుతుండున్
జని దక్షిణాబ్ధి చెంతకు
వనరెఱిఁగి వననిధిదాఁట ♦ వలయునటంచున్. ౩౬౮

గీ. చాలకాలంబు మనసులోఁ ♦ జర్చఁజేసి
యూథపులకెల్లఁ జెప్పఁదా ♦ మోపమనిరి
జాంబవంతుండు ప్రేరేప ♦ సాహసించి
నడుముఁ గట్టెను సామీరి ♦ కడలిఁ దాఁట. ౩౬౯

గీ. గండిచిన్నదైనఁ ♦ గప్పగంతులు వైచి
గొప్పదైన సీతఁ ♦ గొట్టికొట్టి
కులికికులికి కపులు ♦ కొనియాడుచుండఁగా
లంకఁజేరెఁ బ్రొద్దు ♦ గ్రుంకువేళ. ౩౭౦

గీ. నదురుబెదురుమాని ♦ పదనుకత్తిని బూని
కన్ను మూఁతమాని ♦ కాయుచుండె
లంకగవనుముందు ♦ లంకిణిఁ బొడఁగాంచి
దొంగపోటుపొడిచి ♦ ద్రుంచివైచె. ౩౭౧

గీ. సంజదాఁటిపోవ ♦ సందుగొందులుదూర
నానవాలుపట్ట ♦ నైతికాద
టంచుఁ దలఁచి పొదల ♦ యందు దాఁగుచిరులు
బయలుప్రాకునపుడు ♦ బయలుదేరి. ౩౭౨

ఉ. ఈడును జోడులేనిసిరు ♦ లెల్లెడఁ గన్పడ నేత్రపర్వమై
మేడల రామణీయకత ♦ మిద్దెల సుందరతాప్రశస్తిక
న్నోడును బుట్టఁజేయఁగ ది ♦ గుల్వడి గాడుపుబిడ్డ యందుఁ గ్రీ
నీడల వంగివంగి యవ ♦ నీసుత రోయఁగఁబూనె లంకలో.

గీ. నేర్పుతో లంకగాలించి ♦ నెమకి నెమకి
సీతఁ బొడగానలేమి ని ♦ స్పృయటంచు
దూరముననున్న కంగేలి ♦ తోఁటకేగి
వెదకివచ్చుట మేలంచు ♦ మదిఁదలంచి. ౩౭౪

గీ. దట్టమగు తీవపందిలి ♦ నట్టనడుమ
చివురుటాకుల కంగేలి ♦ చెట్టుమొదటఁ
జెక్కిటను జేయిఁజేర్చుక ♦ చింతపడెడి
చెలియఁ బొడఁగాంచి గంతులు ♦ చెలఁగివైచి. ౩౭౫

ఉ. అచ్చటికేగి మిక్కిలి ర♦హస్యముగాఁ దనుఁదెల్పికొంచుఁ దా
వచ్చిన కార్యముందెలిపి ♦ భద్రముగా ముడినున్న యుంగరం
బిచ్చి శిరోవతంసము గ్ర♦హించి యనుజ్ఞనుబొంది వెంటనే
తచ్చన లాడియాడి వసు♦ధాసుతతో నిటులాడె నెమ్మదిన్. ౩౭౬

ఉ. ఎవ్వరు గానరిందు నిను ♦ నేఁ గొనిపోవఁగ నేర్తుఁ దల్లిరో!
జివ్వన నబ్ధిదాఁటి రఘు ♦ శేఖరుముంగలఁ బెట్టఁగల్గుదున్
నెవ్వగలెల్ల మాని యవ ♦ నీపతి రంజిలనంచుఁ జెప్పఁగా
నవ్వుచు సీతపల్కెఁ దన ♦ నాథుని మర్మము నిప్పిచెప్పుచున్.

చం. నిజముగ నన్ను రావణుఁడు ♦ నిబ్బరికింపక మోహనిష్ఠుఁడై
యజమున జుల్కుచేసి గది ♦ యం దమకింపఁగ జెప్పపాటుకూ
డ జమక కొంటిపాటున ని ♦ టన్ నిలువంగను నోపుదాననే
రజనిచరాంగనల్ సలుపు ♦ ఉద్దిని రవ్వను జూచుచుండియున్.

ఉ. బంగరులేడి నాపతిని ♦ వంచనసేయఁగ దూరమేగినన్
దొంగిలి రావణుండు ననుఁ ♦ దోడ్కొనివచ్చిన మాటకల్ల యే
భంగపడంగలేదు పాఱ ♦ పాటున మేమఖిలంబెఱింగియే
దొంగిల వీలుచూపితిమి ♦ తోడ్కొనిపోవఁగఁ గార్యసిద్ధికై.

ఉ. కావున ఘోరయుద్ధమున ♦ గండడగించుట యొండె మాయచే
ద్రావిడపాళినింగలఁచి ♦ దాస్యమునందునఁ జొన్పి వెంటనే
పావనమైన యార్య పరి ♦ పాలనమున్ నెలకొల్పుటొండె వే
తేవియు మాకునచ్చువు న ♦ రే చెవికెక్కవు మాదుతాత్రజా.

గీ. కాన నీతోడ వచ్చుట ♦ తేనికడకుఁ
బోలదిప్పుడు పనిఁ జెడి ♦ పోవు దాన
నీవు నమ్మినబంటువో ♦ తెలియఁగుదాన
నంచు సొగసుగ సీతమా ♦ టాడినంత. ౩౮౧

కం. సీతాదేవికి జోతలు
చేతులు జోడించిపెట్టి ♦ చిత్తంబనుచుణ్
నాతల్లీ! పోయెదనని
వాతూల కుమారకుండు ♦ పయనంబగుచుణ్. ౩౮౨

గీ. కొంతవడిఁబోయి రావణ ♦ కులనాథుఁ
గాంచిపోవుట యుత్తమ ♦ కార్యమనుచు
బాహుసంపదఁ జూపింప ♦ భావ్యమనుచు
క్షణములో మేనుపెంచి యు ♦ త్సాహగరిమ. ౩౮౩

చం. గురుతరవృక్షముల్ విఱిగి ♦ కూలఁగఁదన్నుచుఁ బెద్దకొమ్మలణ్
విఱుచుచువేఁగ నేలఁ బడ ♦ వేయుచుఁ గూఁకటివ్రేళ్లతోసరా
సరిఁ దలక్రిందుచేయుచుఁ గుజంబులఁగొన్నిటిఁ బెచ్చురేఁగఁగా
పరులరుదేర వారలను ♦ బాదిగతాసులఁ జేసివైచుచుణ్.

గీ. అక్షయుఁడువచ్చి క్రొవ్వాఁడి ♦ యంపగమిని
నాంజనేయుపైఁ బరగించి ♦ యతులశక్తిఁ
బిరుతివియ కట్టె పోరాడి ♦ వీఁగి తుదకు
వీరశయనంబు బొందెను ♦ విధివశమున. ౩౮౫

గీ. ఇంద్రజిత్తు జిత్తులమారి ♦ యేగుదెంచి
సునిశితాస్త్రంబులనువైవ ♦ సొమ్మసిల్లఁ
బట్టి హనుమంతుఁ గొనిపోయి ♦ భక్తితోడ
నప్పగించెను దండ్రి యా ♦ రా! యనంగ. ౩౮౬

వ. హనుమంతుండును రావణుఁ జూచి చూచుటతోడనే మనం
బులో నిట్లు తలపోయఁజొచ్చెను. ౩౮౭

సీ. వీఁడటే రోరాయు ♦ వీడటే చొరఁబాఱి
కైకొన్న వాఁడటే ♦ గాలికలము
వీఁడటే ముక్కంటి ♦ వీడటే పైకెత్తి
క్రొండాడినాఁడటే ♦ కొండవీడు
వీఁడటే నాఁడటే ♦ వెట్టివారలఁజేసి
పీడించినాఁడటే ♦ వేల్పుమూఁక
వీఁడటే కొడుకుచేఁ ♦ బెడఁకెక్కులనుగట్టి
తెప్పించినాఁడటే ♦ దివిజనాథు

గీ. వీఁడటే తనవీడీడు ♦ జోడుజాడ
లేనిదానిఁగా జేసిన ♦ మానవునుఁడు
చేతులనునెత్తి జోహారు ♦ సేయుతలఁపు
పుట్టుచుండె నిప్పుడు ప్రాటఁ ♦ గట్టఁబడిన. ౩౮౮

గీ. అవుర! యింత తేజశ్శాలి ♦ యగుటచేత
నే త్రిలోకంబు లరికట్టి ♦ నిల్పనేర్చెఁ
దెగువఁజూపించి, యెల్లెడఁ ♦ దిరుగనేర్చె
వీనిజన్మంబు ధన్యంబు ♦ పృథ్విలోన. ౩౮౯

వ. హనుమంతుడిట్లు విచారించుచుండఁ బ్రతాపలంకేశ్వరుండయిన
రావణుండు. ౩౯౦

గీ. పట్టువడినట్టి పగవానిఁ ♦ బాఱఁజూచి
కొలువులోన శిక్షించుట ♦ కూడదనుచు
మంత్రివర్గంబుఁ బిలిపించి ♦ మంత్రవేత్త
తత్క్షణమ కొల్వుసేయ సి ♦ ద్ధపడుచుండ. ౩౯౧

వ. విభీషణుండు పుత్రికాముఖంబున నీయుదంతంబంతయు నెఱింగి యేపన్నుగడనైన నాంజనేయుని శిక్షఁ దప్పించుట స్వార్థంబు నకు మిగుల ననుకూలించునని యెంచి, యత్యుత్సాహంబుతో నొడ్డోలగంబునకు నేగి యందు మరణదండన యొక్కటియే సముచితంబగు శిక్షయని జరుగుచున్న చర్చ నాలించి వారించి యగ్రజునుద్దేశించి. ౩౯౨

ఉ. దూతయవధ్యుఁ డాతనిని ♦ ద్రుంచుట ధర్మముకాదు సోదరా!
నీతిదొరంగి యీవిధము ♦ నీయటువంటి మహానుభావుఁడే
దూతను జంపుచో జగము ♦ దూరదె ధర్మవినాశమంచు? నీ
వీతనిఁ జంపమాని యెది ♦ యేనొకశిక్ష విధించి పంపుమా.

కం. దూతను బరిమార్చినచో
బ్రాతిఁబరస్పరము రాయ ♦ బారము లెటులన్
భూతల పతులకు నడచును
దూతల వధియింపఁదగదు ♦ దొరలకు నెందున్. ౩౯౪

గీ. దూత దండగీడైనచోఁ ♦ దొట్రుపడక
యంగవైకల్య మొనరింప ♦ నగునుగాన
వీని మొలచుట్టుఁ గడు బ్రాఁత ♦ పేలికలను
గూర్చి కొఱవినిప్పుఁగొని చా ♦ కొల్పుమన్న. ౩౯౫

గీ. లెస్సయని రావణుం డట్టు ♦ లే యొనర్పఁ
డంచుఁ గొలువుకూటమువీడి ♦ యరిగెఁ దోక
చుట్టి కట్టెఱనిప్పొది ♦ పెట్టి సాఁగ
నంప నాంజనేయుఁడు దెస ♦ లద్రువనార్చి ౩౯౬

గీ. గుప్పుగుప్పున మంటలు ♦ గప్పుచున్న
తోఁకచిచ్చు లంకాపురీ ♦ దుర్గమునకుఁ

దోఁకచుక్కయయ్యె నిల్లిల్లు ♦ దూరి నిప్పు
పెట్టి లంకెల్ల బూడిద ♦ గుట్టయయ్యె. ౩౯౯

చం. వననిధి దాఁటి వాయుజుఁడు ♦ వాలిసుతాదులఁగూడి రామభ
ద్రునికడ కేగి సీత దయ ♦ తోడనొసంగిన మస్తభూషణం
బునొసఁగి సర్వముం దెలుప ♦ బోరన నేడిచి కొంత సేపు వెం
టనె ముదలిచ్చె సైన్యముసాటి ♦ టాసాటిఁ దిస్సఁగఁ బోవ లంకకున్.

ఉ. దూతయెవండో! యే ప్రభువు ♦ దూతగ నీహనుమానునంపెనో!
సీతను జూచిరమ్మనుచుఁ ♦ జెప్పెనుగాని రఘూద్వహుండొగిన్
దూతఁగఁ బోయి రావణుని ♦ తోఁ దగు రీతిని రాయబారమున్
బ్రాతిగ నడ్పిరమ్మనుచుఁ ♦ బంపెనె? రాఘవుఁ డెంత మోసమో!

గీ. దూతయగువాఁడు లంకిణిఁ ♦ ద్రుంప నేల?
రాత్రి పురిమాటు టేల? ధ ♦ రాజతోడ
మాట లేల? వనము నెల్ల ♦ మాపు టేల?
యక్షయాది వీరులఁ దెగ ♦ టార్చు టేల? ౪౦౦

కం. కలదొక్క ధర్మ సూక్ష్మము
వలఁతులు తొల్లింటి పెద్ద ♦ వారలు మతిమం
తులు తెలిసి కప్పిపుచ్చిరి
తెలిపెద నిపు డద్దినీకుఁ ♦ దెల్లముగాఁగన్. ౪౦౧

గీ. దూతదూతయంచుఁ ♦ దొందఱగాఁ జెప్పి
దూతఁ జంపు నెడల ♦ దోసమంచు
బంకుబొంకుబొంక ♦ వంక తెలియలేక
బ్రమసి మోసపడియె ♦ రావణుండు. ౪౦౨

కం. అట కిష్కింధాపురిలోఁ
బటుతర సుగ్రీవునాజ్ఞఁ ♦ బాటించుచు మ

ర్కటసైన్యము లతిరభ సో
త్కటముగ లంకానగరికిఁ ♦ గదలఁగసాఁగెన్. ౪౦౩

ఉ. వానరవాహినీపతు ల ♦ పారబలంబులతోడ వచ్చుచుం
బ్రాణములొడ్డి సీతఁ గొని ♦ వత్తుమటంచును గ్రచ్చులాడుచుం
గానలనుండి కైకొనిన ♦ కమ్మనిపండుల నారగించుచున్
బైనముకాఁగ రాఘవులు ♦ వానరనాథునితోడ వెంటనే. ౪౦౪

కం. కోలాహలముం జేయుచు
గోలాంగూలములునడువఁ ♦ గోయని ధరణీ
పాలసుతులు సుగ్రీవుని
కేలూనుచు నడచిరంత ♦ కేరింతలతో. ౪౦౫

ఉ. వారము లెన్నియో కడవ ♦ వానరులంగొని దక్షిణాంబుధిం
జేరి మహాసముద్రమిది ♦ సేన లపారము లెట్టు దీనినే
ర్పారఁ దరింపఁగల్గుదుమొ ♦ యంచు విభాకరపుత్రుఁగూడి సా
మీరినిబిల్చి మంతనము ♦ మిక్కిలిచేయుచునుండ నచ్చటన్.

ఉ. రాగవుఁ డబ్ధికావలను ♦ రాణువతో దిగియున్న వార్తనున్
వేగులవారిచేఁ దెలిసి ♦ వేగమ రావణుఁ డాప్తమంత్రులన్
వేగురు దండనాయకులఁ ♦ బిల్చి సమస్తముఁ దెల్పి కర్జమున్
బాగుగ నిర్ధరింపుఁడని ♦ పల్కె నిజస్థితి నిండుకొల్వులో. ౪౦౭

చ. ఎటులో విభీషణుండెఱిఁగి ♦ యీసభసంగతి యప్పుడప్పు డే
కటఁదొడిపూసికట్టి యొడికంబుగఁ గొల్వునుజేరి యందునో
క్కట నుపవిష్టుఁడై సరిగఁ ♦ గన్గొనుచుండి సభావిశేషముల్
చిటుకున బూటకీడగుచుఁ ♦ జిత్తములోఁ దలపోసె నీగతిన్.

చం. ఇదె సమయంబువచ్చె నెది ♦ యెట్లయినన్ బదులాడియన్నతోఁ
[illegible]

ప్పిదమును నన్ను నెత్తిపయిఁ ♦ బెట్టి పురిందిగఁబెట్టి రామభూ
మిదయితు పాదపద్మముల ♦ మీఁదను వ్రాలి నమస్కరించెదన్.

గీ. ఈయుపాయంబుచే నిప్పు ♦ డేయపాయ
మొనయకుండఁ బడసెద న ♦ భీష్టసిద్ధి
యంచు నొడ్డోలమంత వీ ♦ క్షించి యిట్లు
పాపభీతిఁ బొరయకుండ ♦ వక్కణించె. ౪౧౦

ఉ. సీతను బట్టితెచ్చి వన ♦ సీమనుబెట్టిన నాఁటఁగోలె నేఁ
జూతుఁ బురంబునందుఁ బలు♦చోటుల దుశ్శకునంబులెన్నియో
భీతి మునింగియుండె ప్రజ♦బెళ్కెరె నేమియుఁ దోఁచకున్న మీ
రీతరి సంధిసేయ నశి ♦ యింపక నిల్చును లంక యగ్రజా! ౪౧౧

కం. రాముఁడు గుణాభిరాముఁడు
తామసిగాఁడు శరణంబు ♦ తప్పకయిచ్చున్
గామిడి మూఁకల మాటల
కేమీ ? చెప్పెదురు వార ♦ లేమయినన రే. ౪౧౨

గీ. శూర్పణఖ తెచ్చిపెట్టె నీ ♦ సూడు, సోదు
ముట్ట లంకనెల్ల నిపుడు ♦ చుట్టఁబెట్టి
కాల్చివేయంగ నుండె, నే ♦ కరణినేని
మీరుదప్పింపవలయు సు ♦ మ్మియఁటన్న. ౪౧౩

గీ. పండ్లు నటనటగొఱుకుచుఁ ♦ గండ్లుఱుముచు
నట్టహాసంబుఁ గావించి ♦ కట్టలుకను
సోదరుం డిట్లు మాటాడఁ ♦ జొచ్చెనకట
యంచుఁ జిట్టుముట్టాడి లం ♦ కాధినిభుఁడు. ౪౧౪

చం. అభిజనుఁ డెవ్వఁడేని యిటు ♦ లాడునె దుస్సహజాతివైరినే
యభయమ్ముఁగోరుమంచు నక♦టా సభలోపల? వీఁడుతమ్ముఁడా

యుభయకులంబులుఁ జెఱుప ♦ నుద్భవమందినవాఁడు గాక పా
పభయముఁ దక్కి నేవెడలఁ ♦ బంపెదఁ ద్రెంపెద స్నేహవల్లికన్.

ఉ. తమ్ముఁడటంచు వీఁడు పెడ ♦ దారులఁ గ్రుమ్మరుచున్నఁ జూచియున్
గిమ్మన కూరకుంటి నదె ♦ కీడయి యింతకుఁ దెచ్చెనౌర నా
సమ్ముఖమందె నిట్టుల న ♦ సహ్యపుమాటలఁ బల్కుచుండె నే
నెమ్మెయి వీనిఁబట్టి క్షమి ♦ యింపఁగ నేర్తును మాటిమాటికిన్.

గీ. జాతిపౌరుషంబు ♦ జాత్యభిమానంబు
జాతిగౌరవంబు ♦ జాతిపరువు
వీనియందు లేవు ♦ వీఁడెట్టు పుట్టెనో !
కుక్కమూతిపిందె ♦ కులము చెడఁగ. ౪౧౭

గీ. ఇంతలోన విభీషణుఁ ♦ డేమియన్న !
తగవులాడకు మిఁకమీఁదఁ ♦ దప్పుమీది
సీతనర్పించి శరణంబుఁ ♦ జెందు రాముఁ
డతిదయాళువుగాన ని ♦ న్నాదరించు. ౪౧౮

గీ. శూర్పణఖ బన్నమెల్లఁ బో ♦ కార్పనెంచి
యఖిలకులమును నీవు పో ♦ కార్పవలదు
శరణమనకున్న నాత్మనా ♦ శంబుగల్గు
శంకవలదన్న రావణుఁ ♦ డంకపడుచు. ౪౧౯

గీ. బ్రదికినన్ని నాళ్లు ♦ రావణక్ష్మాపతి
పౌరుషంబుతోడ ♦ బ్రదికెననఁగ
సర్వనాశమైన ♦ జాతిప్రతిష్ఠను
గాచువాఁడ రిపుల ♦ నేఁచువాఁడ. ౪౨౦

వ. పరదారాగర్భనిర్భేదనచణధనుర్జ్యావల్లీకిణాంకితములైన యీ
హస్తములు, నిరంతరనవకోటిశివాలయార్చాపవిత్రీకృతము

లయిన యీహస్తములు, ధర్మపీడాపరాయణకంఠలుంఠనపటిష్ఠ ద్రాఘిష్ఠఖడ్గపుంఖరత్నప్రభారింఛోళీవిభ్రాజితంబులయిన యీ హస్తములు సంతతదానజలధారాపరిప్లుతములయిన, యీహస్తములు, నీచమానవునకు, జాతివైరికి, హతభాగ్యునకుఁ గైవారంబు సేయునా? ఓరిపాపీ! ఓకీ కులద్రోహీ యంచు. ౪౨౧

గీ. బెట్టిదంబుగ నఱుకాలఁ ♦ బెట్టితన్నఁ
గ్రిందపడి గద్దెపైనుండి ♦ కిదికిలేచి
తలపులీడేరె నని పొంగి ♦ కొలువువదలి
క్రొవ్వుమాటలు తెగఁబడి ♦ కొన్నిపలికె. ౪౨౨

చం. నలుగురు మంత్రులంగలిసి ♦ నక్కి విభీషణుఁ డప్డె యబ్ధియా
వలఁగల రామచంద్రు పద ♦ పద్మయుగంబున వ్రాలి దీనుఁడై
గిలి నభయంబువేడఁగ నొ♦గిన్ హనుమంతుని మాటమీఁద నె
చ్చెలిగ గ్రహించి రాముఁ డభి♦షిక్తునిగానొనరించె లంకకున్.

చం. పిదప విభీషణుండు తన ♦ ప్రెగ్గడలం బురికొల్పి మంత్రమె
ల్లఁదెలిసి వేగ రండనుచు ♦ లంకకుఁబంపఁగ వారు తోడుతోఁ
గదలి పురంబుఁజేరి యటఁ ♦ గల్గు రహస్యము లాకలింపుచున్
బదపడి దాఁచకుండ రఘు ♦ వర్యునికిన్ వినిపించి రంతటన్.

ఉ. ద్రావిడ శిల్పియౌ నలుఁడు ♦ రామునిపంపున గంట్లుపూడ్చి త
జ్జీవనధిన్ దరించుటకు ♦ సేతువుగట్టఁగ నబ్ధిదాఁటి సీ
తావిభుఁడా సువేలమున ♦ దండును డించుచు రాయబారిగా
రావణు చెంతకంపె యువ ♦ రాజగు నంగదు సంధిసేయఁగా.

గీ. రాయబారంబు చెడిపోయె ♦ రావణుండు
స్వాభిజాత్యంబు విడనాడి ♦ సంధిసేయ

నోడఁబడకపోవ నందుచే ♦ యుద్ధభేరి
మొరసెఁ గోలాహలము మిన్ను ♦ ముట్టుచుండ. ౪౨౬

గీ. సంధికుదురలేదనుమాట ♦ సరమచెప్ప
సీత వెరడించి కూర్చుండి ♦ చెట్టుక్రిందఁ
గడకుఁ గానున్న దేదియో ♦ కాకమాన
దైన నొకమాట నాలింపు ♦ మనుచువేడె. ౪౨౭

గీ. గుప్తికర్మమెట్లు ♦ కొనసాఁగుచుండెనో!
మంత్రనిశ్చయంబు ♦ మాటయేమొ!
తెలిసివచ్చి తేట ♦ తెల్లంబుగాఁజెప్పఁ
సరమతల్లి నిన్ను ♦ మఱవనని. ౪౨౮

చం. సరమపురంబుఁజేరి పటు♦శక్తి రహస్యములన్ గ్రహించుచున్
సరగునవచ్చి మైథిలికి ♦ సంగతులన్నియుఁ జెప్పఁగాఁ బ్రభా
కరకులహేళికింగబురు ♦ గ్రక్కునఁబంపె యథోచితంబుగా
మఱగుచునుండె నేమగునొ ♦ మంపిలు యుద్ధమటంచు నెమ్మదిన్.

వ. ఇరువాఁగులు పోరితమున కాయిత్తమై మహాదారుణరణంబు ప్రారంభింపఁ బెడబొబ్బలు, పెడనవ్వులు, కనకతప్పెటల మ్రోఁత, మేనుల గీపెట్టు, జక్కల సకిలింపులతో నిలాతలంబు దద్దరిల్ల, రోదసీగహ్వరంబు తూఁటుగట్టఁ జావునకుఁ దెగించి, కనుఱెప్పపాటులోఁ బోరుముగించుటకోయన, వీరరసావేశంబుతో, నట్టహాసంబుతో, నవష్టంభంబుతో దొమ్మినడుప మోటువనాటుల పోటుధాటికి నిశాటు లోదుగ, నింద్రజిత్తు నూఱెలనిల్చి, కోల్తలఁజేయుచుఁజెలరేఁగి కొంతవడి యుద్ధంబుఁ జేసి, కార్యంబు సుకరంబుగా సాధించుటకు, యజ్ఞదత్తంబులయిన రథాశ్వంబు లుండుట సముచితంబని యెంచి రణవిముఖుండై, వీడుచొచ్చి, నికుంభిలయందు హోమముఁ జేయ

సాఁగెను. ఈసమాచారంబు చారులవలన నెఱింగి విభీషణుండు వెంటనే రామునకు విన్నవించెను. శ్రీరాముండు లక్ష్మణకుమారుని ససైన్యంబుగాఁబంప నతండు మేఘనాథునియునికి యెఱుంగ నేరక తహతహపడుచుండ. ౪౩౦

సీ. అతిరాజ్యతృష్ణచే ♦ నడియాన పాల్పడి
జాతివిరోధి నే ♦ స్తంబుసల్పి
కన్నకూతురఁ జేసి ♦ కొన్న నాతినిగూడ
లంకలో డిగఁబెట్టి ♦ శంకలేక
పగవాని శరణంపుఁ ♦ బజ్జఁజేరి కులంబు
కూఁకటిఁ వ్రేళ్లతోఁ ♦ గూల్పనున్న
తనమాలువిడ్డల ♦ ననుకంప నిరతంబు
కంటిఱెప్పవిధానఁ ♦ గాచుచున్న

గీ. సోదరుని బిడ్డయని జాలి ♦ చూపకుండ
లక్ష్మణునకుఁజూపె నికుంభి ♦ లఁ జలపట్టి
పరమభాగవతోత్తమ ♦ వరుఁడు కాఁడె
విమలచరితుండు కాఁడె వి ♦ భీషణుండు. ౪౩౧

కం. సరమాసతీవిభుండీ
కరణిని లక్ష్మణుకుఁ చటుఁ ♦ గన్పఱపంగా
శరపాళిని నిగుడించుచుఁ
బరిమార్చెను మేఘనాథుఁ ♦ బటుతరశక్తిన్. ౪౩౨

గీ. జ్యేష్ఠపుత్త్రుని మరణంబు ♦ చెవినిబడిన
రావణుఁడు శోకవిహ్వల ♦ భావమునను
గొంతసేపూరకుండి స ♦ క్రోధుఁడగుచు
శత్రుమారణోపాయంబు ♦ సంస్మరించి. ౪౩౩

ద్వి. పాతాళహోమంబుఁ ♦ బరిపాటిఁ జేసి
లబ్ధదోస్సారుఁడై ♦ లావుతో మెఱసి
జయలక్ష్మి కైదండ ♦ చనువుతోఁ బట్టి
యేపార రావణుం ♦ డెదనిశ్చయించి

మఱువున నొకచోట ♦ మంత్రాలతోడ
నొక్కఁడే పాతాళ ♦ హోమంబుఁ జేయ
నల విభీషణుఁడంత ♦ యాత్రంబుతోడ
శ్రీరామునకుఁ జెప్పి ♦ సిబ్బితిలేక

యంగదాదులఁ బంపె ♦ నాహోమవిఘ్న
మాచరింపఁగ వార ♦ లంతటఁ బోయి
దితిజేశు జాడలు ♦ తెలియఁగాలేక
మల్లాడుచుండంగ ♦ మతిమాలి సరమ

వీక్షించి వెంటనే ♦ వ్రేలితోఁ జూప
నంగదుఁ డచ్చోట ♦ కతితంద్రఁ బోయి
పెనుగొండ కైవడి ♦ పీటపైనుండి
యగ్నిహోత్రము వేల్చు ♦ నచలసమాను

లంకాధినాథు ని ♦ లక్షణుఁ జూచి
జన్నంబు మాన్పింపఁ ♦ జాలఁగాలేక
యవరోధ మెదిలేక ♦ యవరోధమేగి
చక్కనఁ జెయిఁ జేర్చి ♦ చింతిల్లుచున్న

మండోదరిని గాంచి ♦ మాటాడకుండ
ముత్యాల చేర్చుక్క ♦ పుడమిపై రాల
జారుక్రొవ్వెదఁ బట్టి ♦ చరచర లాఁగి
రాజవీథులగుండ ♦ రమణిఁ దోడ్తేర

వీక్షించి యేరాలు ♦ వెడనవ్వు నవ్వ
రాక్షసేశ్వరుముందు ♦ దామసు నిల్ప

నామెవిలాపంబు ♦ నాలించి రావ
ణుం డాగ్రహోదగ్ర ♦ మండితుండగుచు
యువరాజు నెదుఱొమ్ము ♦ నొకతన్నుఁదన్ని
యర్ధాంగి విడిపింప ♦ నాతండుపర్వె. ౪౩౪

ఉ. ఏర్చు పరాభవాగ్నిఁ దపి♦యించుచుఁగుందుచునున్న భార్యనో
దార్చి విరోధివర్గమును ♦ దండడి దొందడిఁజేసి వారిఁబో
కార్చి జయంబుఁదెత్తునని♦గ్రక్కున దేరును నెక్కిపోయి బా
ణార్చుల కారుచిచ్చు బయ♦లంతయుఁబ్రాకఁగఁజేసె నంతటన్.

సీ. పడరాని యవమాన ♦ బాధ లంకేశుండు
సీతాపహరణంబుఁ ♦ జేసి పిదప
బసఁగాళ్ళ సాంద్రాశోక ♦ వనములోఁ గూర్చుండఁ
బెట్టఁగాహాయిగాఁ ♦ జెట్టునీడ
రావణుండెంత దు ♦ ర్వారుఁ డౌరా యంచు
శ్రీరాముఁ డెల్గెత్తి ♦ చెప్పుచుండె
సుశ్లోకవతి దివ్య ♦ సుగుణాఢ్య పతివత్ని
మండోదరిని మోటు ♦ మర్కటుండు

గీ. రాణివాసంబుఁ జొచ్చి దు ♦ ర్మదముతోడఁ
గొప్పవట్టీడ్వ వీథుల ♦ గుండ నౌర!
మైథిలీభర్త పల్లెత్తు ♦ మాటయైనఁ
దప్పనంగ లేదెటువంటి ♦ ధార్మికుండో! ౪౩౫

గీ. అసలు నూఱేండ్లు దాఁటిన ♦ ముసలియయ్యు
గుడుసువడుచుండఁ జాపంబు ♦ గడుసువడుచు
వెలితియగుచుండఁ గవదొనల్ ♦ వెలితిపడక
పోరుసాఁగింప రావణ ♦ భూవరుండు. ౪౩౬

ఉ. మోటువనాటులైన కపి ♦ ముఖ్యులు సంగరభూమిడించి పే
రోటమిఁ బొందుచున్ నిలువ♦నోపక వెన్కకుఁజూడకుండ పై
పోటులు చూచికొంచుఁ బడి♦పోవదొడంగిరి యొక్కపెట్టఁబో
రాట నెఱుంగుదేవుఁడని ♦ యంత కనుంగొని యుగ్రకోపుఁడై.

ఉ. ఓడకుఁడోడకుండనుచు ♦ నొక్కఁడు రాఘవుఁ డడ్డువచ్చి తా
టాడఁదలంప రావణుఁ డ♦హంకృతిఁ దూపులువేయఁ గాలుసే
యాడక యూరకున్నఁగని ♦ యంత విభీషణుఁ డల్లనల్ల మా
టాడక వచ్చివచ్చి సమ ♦ యంబునకై పరికించి చూచుచున్.

కం. దొండడి కయ్యములోనన్
సందడి కనిపెట్టి గుదియ ♦ సారించుచుఁ ద
త్స్యందన హయముల నాల్గిటి
మ్రందించెను నొక్కదెబ్బ ♦ మాసఁటికాఁడే. ౨౨౦

కం. విరథుండయ్యును రావణ
ధరావరుఁడు కొండొక యర ♦ దంబెక్కి వెసన్
దురముం జేయుచునుండఁగ
గిరగిర కన్నుంగవదిరి ♦ గెన్ రామునకున్. ౨౨౧

చం. బడలిన రామచంద్రుఁగని, ప్రామిడితో సరమావిభుండు త్రో
క్కుడుపడి రావణుండు రణ ♦ కోవిదుఁ డీతని గెల్వనేరఁ డె
వ్వాఁడయిన ధర్మయుద్ధమున ♦ బాపురె! కావునఁ బొత్తికడ్పుపై
గుడికొని బిట్టుగొట్టి పడఁ♦గొట్టుమనన్ రఘురాముఁడెంతయున్.

గీ. నాభిమీఁదను వాలమ్ము ♦ నాటి పుడమి
వ్రాల్చె దబ్బాటుతోడ రా ♦ వణనరేంద్రు
భాగవతుఁడౌ విభీషణు ♦ పలుకు వినుచు
ధర్మమొ యధర్మమొ పనిమా ♦ త్రంబు దీరె. ౨౨౩

గీ. అవనిపైఁ జాపకట్టుగ ♦ నణఁగియున్న
యన్న కగ్నిసంస్కారము ♦ లాచరింప
ననె విభీషణుఁ డన్నయ ♦ త్యధికపాపి
ధర్మదూరుడటంచును ♦ దగవుచెప్పి. ౪౪౪

ఉ. లోకమువిన్న ధర్మపరి ♦ లుప్తుఁడితండనిచెప్పి తిట్టునే.
మోకదయంచు రాఘవుఁడు ♦ యోజనచేసి విభీషణా! సరే
నీకిది యొప్పుకాదు రజ ♦ నీచరనాథుఁడు లోకజేతయే
కాక సహోదరుండుకను♦కకొబొనరింపుమయగ్ని సంస్కృతుల్.

గీ. చావుతోఁ దప్పులన్నియు ♦ సమసిపోవుఁ
గానఁ బ్రేతకునగ్నిసం ♦ స్కారములను
జేయుమని రాముఁడానతిఁ ♦ జేసినంత
యటులె చేసె విభీషణుఁ ♦ డౌనటంచు. ౪౪౫

గీ. పాలుత్రాగెదవా? నీవు ♦ బసవ! యౌను
ప్రత్తివిత్తులు తిందువా? ♦ బసవ! యౌను
మంచిమార్గంబుఁ బట్టెను ♦ మావిభీష
ణుండు నేఁటిదాఁ కెన్నొ న ♦ న్నుతులుగాంచె. ౪౪౬

సీ. ఈరేడు జగముల ♦ కీతేఁడు తగువాఁడు
వేరేఁడు తగఁడన్న ♦ పేరుఁగాంచె
చదువు సాములునేర్చి ♦ చదువు సాములనేర్చు
చదువు సాములనేర్చు ♦ చతురుఁడయ్యె
గోవాంద్ర సరిదిద్ది ♦ గోవాంద్రఁ గని యిద్ది
గోవాంద్రఁ గనుడంచుఁ ♦ జావఁగొట్టె
ఆపగతురజట్టు ♦ నాపఁగఁ బురిచుట్టు
కాపగ వొరఁబెట్టి ♦ యధికుఁడయ్యె

గీ. ధరణిఁ బుట్టుట గిట్టుట ♦ కొఱకుఁగాదె
యెప్పుడో యొకప్పుడు చావు ♦ తప్పఁబోదు
జాతి యభివృద్ధికొఱకునై ♦ సమసిపోయె
రావణుం డెంతధన్యుఁడో ♦ ప్రధనభూమి. ౪౪౭

గీ. విభవమైన లంకాపురి ♦ సభవఁ జేసి
సీత నగ్నిలోపలఁ బ్రవే ♦ శింపఁ జేసి
మరలఁ గొనుచు నయోధ్యకు ♦ మరలివచ్చె
వానరులతోడ రాముండు ♦ వైభవమున. ౪౪౯

గీ. భార్యఁగొంపోవఁగ విరోధి ♦ వానరులను
జేరి శరణంచుఁ బగవానిఁ ♦ జంచి భార్యఁ
దెచ్చికొన్న రాముఁడు కీర్తిఁ ♦ దెచ్చికొనియె
వసుధ నెవరియదృష్ట మె ♦ వ్వరికివచ్చు. ౪౫౦

ముగింపు.

వ. నాఁటికిఁ గథాశ్రవణంబు చాలించి, సంధ్యావందనాదులు సల్పి, యారేయి నిదురించి, యుషఃకాలంబునఁ దత్తరపడిలేచి, కాల్యంబులఁ దీర్చికొని, గురువరుండగు నూతమహర్షిం జేరి వందనం బాచరించి. ౪౫౧

చం. కడచినరేయి నొక్కకలఁ ♦ గంటిని మూడగు కమ్మనాఁటిలో
గడబిడలేవొ కల్గి కడ ♦ గం డ్లగచాట్లు ప్రజాసమూహముల్
నుడుపులు పెట్టిపెట్టి నరి ♦ శోషణఁ జేయుచు నుండెనంచు న
క్కడ కిపుడేగిచూచి యటఁ♦గాంచిన సంగతులన్ని చెప్పెదన్.

గీ. బుద్ధిపుట్టెను మాయూరు ♦ పోయివత్తుఁ
జుట్టపక్కాల నెల్లరఁ ♦ జూచివత్తు

దేశికేంద్ర! రెన్నెల్లలోఁ ♦ దిరిగివత్తుఁ
గాఱతవడ్డ ధర్మంబుల ♦ నెఱుఁగుకొఱకు. ౪౫

గీ. ఎల్లకాల మెల్ల ♦ వృత్తంబు లెఱుఁగుదు
రైనఁ గన్నులార ♦ నేనుచూచి
మీకు విన్నవింతు ♦ నాకడకథలెల్లఁ
దప్పుపట్టవద్దు ♦ తండ్రి! నన్ను. ౪౫

చం. అనవినిమానిచంద్రుఁడుర♦యంబున లేచుచునొక్క యోషధిన్
గొని యరుదెంచి చూడుమిది♦గో! యపురూపపుమందుటాకు ♦
నిని నఱకాలఁ బ్రాముసెడ ♦ నింగినిబోయెద వెంతదూరమై
నను గనుతెప్పపాటునన♦నన్ విని మిక్కిలి యాదరంబునన్. ౪౫౩

గీ. బిక్కమొగమున మునినాథు ♦ చక్కచూచి
యేమితోఁచక కూర్చుండి ♦ యించుకంత
పైన మప్పుడే నిశ్చయ ♦ పఱచినేను
యోగవాగలు సంచిలో ♦ నుంచికొనుచు. ౪౫౪

గీ. పాదలేపనంబుఁ ♦ బట్టింప నఱకాల
మింటికెగసి నాఁడ ♦ మంటినుండి
తెల్లవారలేదు ♦ దిగినాఁడ మాయూరి
చెఱువుగట్టుమీఁది ♦ చెట్టుక్రింద. ౪౫౫

కం. ఈకథ వ్రాసిన విన్నను
వాకొన్నను బాడిపంట ♦ పరువమునుబ్బున్
తేకువ జోకయుఁ బ్రబ్బున్
బ్రాకటముగ లిబ్బులుబ్బుఁ ♦ బైరములబ్బున్ ౪౫౬

తృతీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

